

a n d r
kertomuksia suomalaisista

kääntöpiiri

Lukijalle

Kassandra 2000 - Matka yli rajojen

Kassandra – kertomuksia suomalaisuudesta on *Kassandra 2000* –projektin ensimmäinen julkaisu. *Kassandra 2000*, taiteen ja tieteen monikulttuurinen projekti, käynnistyi vuoden 1998 alussa, kun joukko eri alojen taiteilijoita ja tutkijoita kerääntyi tutkimaan uussuomalaisuuden muotoutumista naisen näkökulmasta. Alusta lähtien tavoitteena oli tuottaa Helsingin kulttuurikaupunkivuodeksi kavalkadi *Kassandra 2000*, sarja yleisötapahtumia ja julkaisuja.

Kassandra 2000 syntyi Teatteri Raivoisien Ruusujen aloitteesta. Käynnistysvaiheessa yhteistyökumppanina oli Teatterikorkeakoulun täydennyskoulutuskeskus. Projektin keskeisin ajatus oli, että Suomeen muuttaneet taiteilijat loisivat verkostoja kantasuomalaisiin kollegoihinsa ja toisaalta kantasuomalaiset taiteilijat ja tutkijat kohtaisivat monikulttuurisen todellisuuden ja välittäisivät saamansa kokemukset taiteessaan. Samalla uussuomalaiset taiteilijat saisivat työskentelymahdollisuuksia ja voisivat tehdä näkyväksi omaa todellisuuttaan.

Projektin huipennus kavalkadi *Kassandra 2000* toi Helsinkiin kulttuurikaupunkivuonna laajan tapahtumasarjan. Myös Turussa ja Joensuussa järjestettiin omat tapahtumaviikonloput. *Kassandra 2000* oli yksi Hel-

singin kulttuurikaupunkivuoden profiliprojekteja ja suurin monikulttuurisuuteen keskittyvä projekti. Helsingin kulttuurikaupunkisäätiön, Suomen Kulttuurirahaston ja Euroopan sosiaalirahaston tuki on ollut kaiken edellytys. Rouva Eeva Ahtisaari on antanut hankkeelle arvovaltaa toimimallensa suojelijana. Lämmin kiitos kaikille tukijoillemme.

Kassandra – kertomuksia suomalaisuudesta on koottu kirjoituksista, jotka ovat syntyneet projektin kolmivuotisen matkan aikana. Matka ei ole ollut helppo. Sen aikana kassandralaiset ovat ylittäneet eri taiteen alojen, taiteen ja tieteen sekä eri kulttuurien välisiä rajoja. Toinen toisensa ymmärtäminen vaatii tahtoa, energiaa ja alttiutta. Kirjan kertomukset ja runot ovat syntyneet halusta jakaa kokemuksia ja kertoa tarinoita. Kirjoittajat etsivät naisen kuvaa tässä ajassa, tässä maassa. Toivottavasti tämä monisärmäinen kirja välittää Sinulle, hyvä lukija, aavistuksen pitkästä ja jännittävästä matkastamme.

Kirjan syntyminen on vaatinut intoa, uskoa, itsepäisyyttä, hyvää tahtoa, yhteistyökykyä - ja huikean määrän muita positiivisia ominaisuuksia. Ei ole sanoja, jotka riittäisivät kirjan toimittajien, projektiin alusta alkaen osallistuneiden toimittaja Marita Muukkosen ja filtri Tuula Sakaranahon, kiittämiseksi. Heidän työpanoksensa on ollut suunnaton. Haluan myös kiittää kaikkia teoksen kirjoittajia heidän tiedot- taan, henkilökohtaisuudestaan, avoimuudestaan, viisaudestaan ja haavoit-

tuvuudestaan. Lämpimät kiitokset Leena Neuvoselle, joka on luonut käsisänne olevan kirjan visuaalisen ilmeen, sekä kuvataiteilija Seija Jouhille ja valokuvaaja Lisa Sommar-Sandströmmille. Kääntöpiirin kustannustoimittaja Kaisa Uusipaikalle ruusuja hänen korvaamattomasta avustaan.

Kassandra – kertomuksia suomalaisuudesta on projektin ylpeyden ja rakkauden kohde. Kirjaan voi tarttua, siihen voi palata sittenkin, kun elämysmatkat, performanssit, musiikki- ja teatteriesitykset, työpajat ja näytelyt ovat vain muistoja.

Muinaisen Kreikan tarustossa sotapäällikkö Agamemnon toi mukanaan Troijan sodasta jalkavaimonaan, saaliinaan Kassandran, vierasmaalaisen. Cassandra oli näkijä, joka oli ennustanut Troijan tuhon, ja nähnyt kreikkalaisten juonen puuhevoista. Kukaan ei uskonut häntä, koska jumala Apollon oli kironnut hänet ja lopulta Agamemnonin vaimo surmasi hänet. Projektin Cassandra 2000 myötä Cassandra on syntynyt uudelleen. Hänkin on näkijä. Ja häneen uskotaan. Cassandra 2000 elää kauan.

Helsingissä 27.10.2000

Ritva Siikala, projektin johtaja

Sisältö

P a r t a a l i a

12 | Ei se niin helppoa ole... [Monologi] | Hélen Elde

21 | Kolmen sepän patsaalla | Roxana Crisólogo

29 | Tulin yksin | Zahra Ahmed Dahir ja Marja Tiilikainen

41 | Suomalaisuuden partaalla | Arja Uusitalo

48 | "Ei enkeleitä, ymmärräthän sinä" | Viktoria Nikkari

54 | Yhteiskunta | Amran Mohamed Ahmed

K o t o n a

60 | Turvapaikka [Libretto] | Arja Uusitalo

66 | Voi te nykynuoret! | Amran Mohamed Ahmed

68 | Anteeksi rouva, mistä nämä pakolaiset tulevat? | Helena Oikarinen-Jabai

76 | Kukkamekko ja permanentti | Elina Rainio

83 | Oivallus | Annika Sandlund

H y v ä s t e j ä

88 | Valo | Maritza Núñez

93 | Vaiettu menneisyys | Helena Miettinen

102 | Balkanilainen veistos | Vilma Bagarova-N'sombo

104 | Jälleennäkemisiä | Helena Oikarinen-Jabai

113 | Requiem, Älä tapa, Tasoitus | Maritza Núñez

V a s t a k k a i n

128 | Maanvaltaajat | Roxana Crisólogo

132 | Pirun kieli, sadunkieli, äidinkieli | Vuokko Hirvonen

150 | Hiuksien minuuks: 'Poikani dreadlocksit' | Renja Suominen-Kokkonen

158 | Tämän maailman tanssi | Mianna Meskus

170 | Kavalkadi Cassandra 2000

172 | Kirjallisuutta

Marja-Liisa

Ei se niin helppoa ole...

Hélen Elde

Piiikomiseksi sitä ennen vanhaan kutsuttiin! Au-pair, onhan se hienolta kuulostava titteli, mutta samaa se kyllä tarkoittaa! Niin, kyllä minä tietysti tiedän, ettei omista asioista sovi vieraille puhua, mutta toisaalta nykyään lehdissäkin sanotaan, että pitäisi puhua, että se on hyväksi... Enkä minä kyllä osaa olla puhumattakaan. Vilho kyllä osaa, se voi olla vaiti viikkokausia...

Sinne se meidän Marja-Liisa lähti, Lontooseen. Halusi pitää välivuoden, kun koulu ei maistunut, ja sanoi että siinä samalla oppisi parempaa englantia. Oli miten oli, minä olen moderni ihminen, enkä hallunut estellä. Mietin, että on se hienoa, kun nuoret tahtoo nähdä maailmaa ja saada kokemuksia.

Ja löytyihän sieltä kokemuksia...

Kuulemma oli heti ensimmäisenä vapaa-iltanaan tavannut tämän miehen Victoria ja Albert museon ulkopuolella. Siitä se seurustelu sitten lähti käyntiin ja nuoret styyilasivat koko kesän. Minulle Marja-Liisa kertoi vain, että mies opiskeli tietotekniikkaa ja oli hirveän ihana.

Pelkäsin heti, että ihastus kävisi liian vakavaksi. Tyttö kun oli hädin uskin täyttänyt kahdeksaatoista ja lukiokin oli vielä kesken. Kirjoitin Marja-Liisalle ja utelin pojasta että mikä tämä oli oikein miehiään, mutta ei tyttö minulle sen enempää kertonut. "Suhde on vielä niin tuore", se vain vastasi. Oli mitä oli, mutta tempu se mies ehti tehdä, niin että se siitä tietotekniikasta!

Pahinta oli se, ettei minulle ja Vilholle kerrottu mitään! Sis-ko soitti yhtenä iltana Lappeenrannasta, ja sanoi, että meidän Marja-Liisa kuulemma seurustelee mustan, afrikkalaisen miehen kanssa ja odottaa tälle lasta. Oli kuullut tyholtään. Hyvä Isä, miten minä pelästyin! Enhän minä tietysti halunnut uskoa korviani ja soitin samalta istumalta Englantiin ja tivasin Marja-Liisalta: "Mitenkäs asian laita oikein on?" Tyttö rupes itkemään ja sanoi, että tahtoo tulla heti syksyllä kotiin ja mieskin lähtee kotiinsa Ghanaan, kun on suorittanut loppututkintonsa...

En minä uskaltanut sanoa Vilholle halaistua sanaa tytön Lontoon kuulumisista. Toivoin kai, että koko sotku pyyhkiytyisi jotenkin pois... Tai en minä tiedä, mitä oikein toivoin, halusin vain saada tytön kotiin ja pian. Syksyllä Marja-Liisa sitten tuli takaisin ja Vilhon kanssa saatiin todeta, että paksuna tyttö oli. Niin, että se siitä au-pairin hommasta...

Hienossa tuomarisperheessä Marja-Liisa oli ollut, oikein ystävällistä väkeä, mies oli kuulemma aina kotonakin puku päällä ja kravatti kaulassa. Kyllä minua hävetti, kun rouvalta tuli kirje, jossa se pahoitteli ja sanoi tuntevansa syyllisyyttä siitä, ettei ollut pystynyt paremmin meidän tytärtä suojelemaan.

Ja kotona puhkesi tietysti hirveä riita! Ne ovat molemmat kauhean itsepäisiä... Vilho huusi, että mitään mutakuonon äpärää

et tähän taloon kyllä tuo! Marja-Liisa antoi tulla samalla mitalla takaisin: "Kuule isä, älä yhtään sure! Häivyn tästä ihan heti. Tulin vaan hakemaan tavaroitani! Sitä paitsi Kenneth Mbli on hienoa vanhaa sukua, yläluokan perheestä. Asuivat vielä palatseissa, kun sinun esivanhempasi vielä kykki jossain turvetorpassa!"

Minä luulin, että Vilho saisi sydänkohtauksen. "Ulos!" se karjui ja Marja-Liisa pakkasi kimpsunsa ja kampsunsa ja muutti kotoa lopullisesti. Asui ystäviensä nurkissa jonkun aikaa, mutta sai sitten Helsingin kaupungilta vuokra-asunnon. Vilho ei puhua pukahtanut minulle sanaakaan vähään aikaan. Eihän se sotku minun vikani ollut!

No, kyllä minäkin rehellisesti sanottuna olen sitä mieltä, että vaikka mies oli miten hienoa sukua ja yläluokkaa, niin olisi se voinut aikaisemmin ilmoittaa Marja-Liisalle, että sillä oli vaimo ja lapsia kotonaan Ghanassa. Vaikka ei kai se yks vaimo vielä paljoa merkkää niillä leveysasteilla...

Kyllä minua hermostutti, kun menin kättilöopistolle vauvaa katsomaan, mutta henkilökunta ei ollut millänsäkään, kehuivat vain, miten ponteva tyttö oli...

Mutta kyllä sillä vauvalla oli littana nenä! Eihän meikäläisensä perunanenä mikään Luojan tyylinäyte ole, mutta surkealta vauvan nenä näytti. No, kyllä ne piirteet siitä silisi ja pyörityi muuttamassa viikossa, ja lapsi oli ihan selkeä suomalainen, tummempi vaan, sellainen suklaavanukkaan värinen. Ja tukka oli kauhea takkura.

Mutta annas olla, sieltä Ghanasta alkoi tulla kirjeitä ja kutsuja, että Marja-Liisa menisi sinne lapsineen käymään. Minä sanoin, että älä sinä tyttö hyvä lähde sinne, kidnappaavat vielä lapsen etkä ikinä saa sitä takaisin! Niin hirveitä tarinoita kuulee puhuttavan...

Silpovat vielä tytön! ”Sinä olet vainoharhainen äiti”, Marja-Liisa vastasi, ja niin se lähti.

Kyllä se tyttö tuli takaisin sieltä Afrikasta, ja sanoi, että kovasti olivat olleet ystävällisiä. Kyselin, että kuinka sen rakkauden laita oli ja miten vaimo suhtautui, mutta ei minulle kerrottu muuta kuin, että olivat kovasti uskonnollisia. Rukoilivat heti aamuvarhaisella, ja sitten pitkin päivää ja vielä illalla viimeiseksi...

Ja Vilho oli aina vaan ihan mahdoton! Ei halunnut olla missään tekemisissä Marja-Liisan eikä lapsen kanssa. Minä ajattelin, että olkoon sitten.

Kesällä Marja-Liisa toi tytön ensi kertaa hoitoon, meni itse johonkin seminaariin. Yksin sain pitää tytölle seuraa. Äijä lähti sinä lauantaina kotoa ovet paukkuen, tuli sitten yömyöhällä viinalta haisten ja kömpi viereen. Minä olin petannut tytölle sängyn Marja-Liisan huoneeseen, niin että sain nukkua olohuoneen sohvalla loppuyön. Ajattelin, että aamulla nousisi kaiken päälle rähinä, mutta mitä vielä! Kun menin yhdentoista aikaan katsomaan, niin mies oli lähtenyt. Ikkunasta! Ikkunasta kiipesi ulos ettei tarvitsisi nähdä lastenlastaan!

Rupesin jättämään kuvia esille lapsesta ja äidistä ja mainitsinkin heitä silloin tällöin, ohimennen...

Ajattelin, että Vilho siitä leppyisi vähitellen ja suostuisi tapaamaan. Sitten sain kuulla, että Marja-Liisa oli taas raskaana ja kulki jamaikalaisen pizzapaakaran kanssa. Herra Jumala sentään, minä kun luulin, että pahin olisi ohi! Oli pitänyt seuraakin sellaisen oikein mukavan pojan kanssa; oli Oulusta kotoisin ja opiskeli teknillisessä korkeakoulussa. ”Entäs Jukka?” minä kysyin. ”Eei, me ollaan vaan kavereita”, sain kuulla vastaukseksi. Marja-Liisan kun-

niaksi on sanottava, että se kävi lukion loppuun ja meni sitten johonkin huu-haa vyöhyketerapia koulun, mutta jotain kuitenkin opiskeli.

No, tämä jamaikalainen muutti Marja-Liisan asuntoon ja siitä se sitten alkoi. En minä voinut siellä enää käydä. Hirveä meno ja meteli koko ajan, värillisiä ihmisiä tuli ja meni ja kauhean voimakkaat ruuan hajut huushollissa. Mitähän ovat mahtaneet naapuritkin ajatella...

Että näitä sitten selittelemään Vilholle... Sen minä vaan sanon, että ei se niin helppoa ole, kun se kohdalle sattuu...

Toi Palahallin Kaarina liverteli, että sellaiset värilliset lapsethan on niin söpöjä. Söpöjä!! Koiranpennut on söpöjä! Kyllä minä aina olin ajatellut, että minun lapsenlapseni olisivat jotakin tavallisia Mäkisiä tai Virtasia, mutta ei kai niitä asioita voi päättää.

Ei siinä mitään, taas tuli musta lapsi. Tällä kertaa poika, Henrik...

"Kukas lapsia hoitaa, kun opiskelet?" kysyin minä. "Älä huoli äiti, kyllä me pärjätään, nyt kun mä olen tutustunut heikäläisiin, on meillä tiedossa vaikka kuinka monta lastenhoitajaa, ne on vaan suomalaiset kun sulkeutuu omiin pikku kopperihiinsa!"

"Vai on lastenhoitajia, sehän on hyvä se, vaan onko luotettavia? Kauhea melske yöhön asti, eikä lapsia panna nukkumaan ihmisten aikaan. Liisa menee kyllä semmoisesta pilalle."

"Kuule, kyllä mä tiedän mikä on mun tyttärelleni parasta, älä sinä pistä nenääsi meidän asioihin!"

Hyvä on, en minä pistänyt nenääni, en.

Mutta sitten alkoi tähänkin avo-onneen tulla kupruja. Jamaika-

laisella kun oli nainen ja lapsi USA:ssa ja mies kävi heitä tapaamassa. Tämä nainen kirjoitti Marja-Liisalle hävyttömiä kirjeitä, että mies oli Suomessa vain lapsen takia! Asiaan kuului tietysti se, että miehellä oli pikku Henrikin lisäksi ex-vaimo ja kaksi lasta ennestään täällä, että sillä lailla...

Eihän siitä mitään tullut pitemmän päälle. Muuttivat erilleen ja taas oli Marja-Liisa yksin lastensa kanssa. Kyllä mummin hoito kelpasi! Lopulta mieskin otti ja häipyi Amerikkaan.

”Olet kai sinä nyt viisastunut?” kysyin minä.

”Kuule äiti, ei tällaisille asioille voi yhtään mitään – ja oletko sinäkään niin viisas ollut? Katso nyt isää! Tuollainen yrmeä äijänköriläs, joka ei tiedä maailmasta mitään, tuomitsee vaan!” napautti tyttö takaisin.

”Älä sinä puhu pahaa isästä, ei se aina ole tuollainen ollu!”

”No, en mä sitä ainakaan ikinä iloisena muista. Aina kaikki oli pahasti, rahaa ei saanut kuluttaa mihinkään, kaikki oli turhuutta...”

”Tiedät kyllä hyvin että isällä on ollut kestämistä, kun joutui varhain sairaseläkkeelle, ei silläkään helppoa ole ollu...”

”Ainakin mun elämäni on ollut iloisempaa ja värikkäämpää...”

”Älä sinä puhu värikkyydestä yhtään mitään! Olet kyllä tuonut ihan tarpeeksi lisäväriä tähän suomalaiseen elämänmenoon, kunhan nyt olet viisastunut etkä lankea enää kaikenkarvaisiin ulkomaalaisiin huitapeleihin!”

”Muuten äiti, kun asia nyt tuli puheeksi, niin mä seurustelen taas afrikkalaisen miehen kanssa, nigerialaisen...”

[Jos vaari istuu vaan ja murjottaa, niin kai sitten vaarit on sellaisia.]

Sus' siunatkoon, siinä sitä taas oltiin!

Minun täytyi oikein kysyä: "Mikä siinä on, että tummat miehet vetävät puoleensa niin kuin hunaja? Mikset voi tapailla tavallisia suomalaisia?"

"Olen mä yrittänyt", sanoi Marja-Liisa. "Mutta jotenkin se on aina kuivunut kasaan..."

"Se mun täytyy sanoa, että afrikkalaisten miesten kanssa voi olla oma ittensä, eikä taatusti ole tylsiä hetkiä."

"Vai, ei ole tylsiä hetkiä!!! Ei kai tänne nyt pelkääntään lystiä olla tultu pitämään!"

"Voi äiti, älä viitsi! Mutta siitä voit olla huoletta, etten mä halua lisää lapsia. Nää kaks kyllä riittää hyvin. Vaikka tulevaisuus kyllä pelottaa... ei tää nigerialainen mies voi kuvitella avioliittoa ilman lapsia, niin etten mä tiedä..."

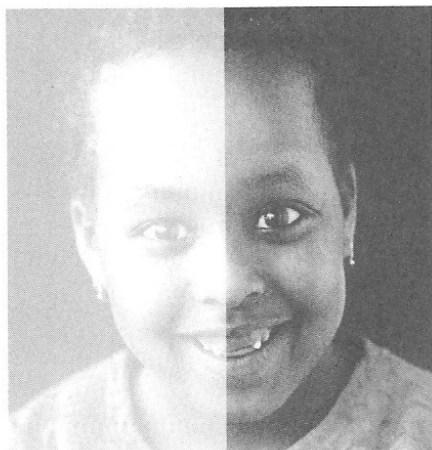
No, syytäkin on pelätä. Kumpikaan isä ei ole maksanut penniäkään lapsestaan. Vaikka eipä silti, kyllä me lapset hoidetaan.

Vilho on sopeutunut oikein hyvin nykyään. Pikku-lapset on siitä niin mukavia, että ne ottaa asiat sellaisenaan...

Jos vaari istuu vaan ja murjottaa, niin kai sitten vaarit on sellaisia.

Se oli kerran, kun pikku Liisan kolmipyörä meni rikki ja minä sanoin, että vie se vaarille, ja pyydä sitä korjaamaan. Siitä sitten tyttö marssi saunanverannalle. Vilho istui siellä polttelemassa – en minä anna sisällä polttaa – ja sanoi, että pyölä likki, vaali koljaa ja tapitti suurilla mustilla silmillään, ja siitä se alkoi, niitten kaveruus. Nykyään meillä on vaikka minkälaisia kiipeilytelineitä pihalla.

"Se mun täytyy sanoa, että afrikkalaisten miesten kanssa voi olla oma ittensä, eikä taatusti ole tylsiä hetkiä."

Vilho oli marketissa kuulemma sanonut, että eihän se pentujen vika ole, jos äiti on vähäjärkinen... Marja-Liisaa Vilho ei hyväksy. Häipyä aina kun tyttö on tulossa käymään. Kai se sitten niin on, että jotkut ihmiset ei vaan tule toimeen toistensa kanssa, ei sille mitään mahda...

Pikku Henrik on tomera poika, kiroileekin mojavasti. Siitä kasvaa vielä salskea mies, pistää monen tytön pään pyörälle! Liisa on hiljaisempi, ja oikein kunnollinen koulussa, pärjää hyvin. Mutta suomalaisia ne on kyllä molemmat. Kastettukin ovat, ja kirkon jäseniä, siitä minä olen pitänyt huolen, että ei mitään höpötyksiä siinä asiassa...

Henrikillä on niin kova meno päällä koko ajan, että saa nähdä miten koulu sitten aikanaan maistuu. Urheilu ja pelit kyllä sujuu hyvin. Ja näkisitte kun se kuulee musiikkia! Siitä pojasta tulee tanssija, ihan varmasti! Jonkin sortin taiteilija ainakin! Lähtee vielä jonakin päivänä mummin partneriksi sambakarnevaaleille!

Monologin ensiesitys oli Maailmojen meri -näyttelyn yhteydessä Helsingin Taidehallissa maaliskuussa 2000.

Kolmen sepän patsaalla

Roxana Crisólogo

Äitini asui erilaisessa maailmassa kuin minä. Maagisessa, omaa kieltään puhuvien esineiden maailmassa. Vältin astumista hänen kaukaisten tarinoiden ja tuoksujen asuttamaan ympäristöönsä. En halunnut olla hänen kaltaisensa. Säikyin hänen liiallista tarrautumistaan perinteisiin, joista tiesin vain hänen kertomustensa tai kotona usein järjestettyjen juhlien verran.

Muistan hänen uppoutuneen hämmentäviin rituaaleihin, joiden loitsuilla karkotettiin kotiseutuikävä.

Kaipasiko äiti todellakin niin paljon maakuntaansa? Omasta mielestään siellä vuoristossa hänellä oli ollut kaikkea. Kotiseudun esiin manaaminen oli kuin suuren ja vieraan Peruksi kutsutun maan sisällä olevan valtakunnan esiin manaamista. Äitini sanoi, että Lima ei haise mitään, ja piti sitä huonona merkinä. Hänen, kuten minunkin, oli mahdotonta kuvitella maailmaa ilman hajuja ja tuoksuja.

Vuoristosta 1960-luvulla Limaan saapuneen tavallisen kuusitytärin perheen esikoisena minun oli oltava nopealiikkeinen. Perheelleni aika oli rahaa. Isällä ei ollut juurikaan muita mahdollisuuksia kuin

Äitini oli pahoillaan, etten syntynyt pojaksi, koska "tytöt kärsivät paljon"

liittyä ilmavoimiin. Hän opiskeli ja kävi töissä samanaikaisesti. Perheen keskustelut liittyivät välittömiin suunnitelmiin siitä, kuinka ylittää kaikkien vastasaapuneiden kohtaamia esteitä pääkaupungissa. Ensin oli avattava polkuja tulevaisuuteen, opittava olemaan kuin muut, kuin limalaiset. Äitini oli pahoillaan, etten syntynyt pojaksi, koska "tytöt kärsivät paljon". Tulevaisuuteni oli kuitenkin jo päätetty puolestani; jonain päivänä opiskelisin lakia. Yhdessä edistäisimme perheen asemaa, mutta sen eteen olisi ponnisteltava ja tehtävä töitä herkeämättä.

Kysyin itseltäni, missä mielikuvitusmaailmassa he oikein elivät.

Että olisimme vielä vuorilla, maalaisyhteisössä? Mistä tuli tuo pakottava tarve tuntee olonsa kotoisaksi? Eikö Lima sitten ollut koti? Minä en pelkää Liman hiekka-aavikkoa. Haistan suolan, joka leijuu pelikaanien perässä kesäisin. Rakastan meren aaltoja sitä enemmän mitä oudompia ja kammottavampia ne ovat. Rakastan ilotonta taivasta, josta ei koskaan tipu sadetta. Meteliä. Ihmisiä.

Kun lähdin Perusta, en koskaan ajatellut, että muistuttaisin lapsuusmuistojeni äitiä. Minulle, samoin kuin hänelle, suurin haaste on yhteyden luominen uuden maailman kanssa. Vaikka äitini puhui espanjaa, hän oli muukalainen omassa maassaan, samoin kuin minä olen Suomessa. Meitä yhdistää myös epäluulo kadulla liikkumista kohtaan sekä paikallisen ruoan ja sen häkellyttävien tuoksujen ennakkoluuloinen ja itsepäinen hylkiminen. Pahinta kaikesta on kuitenkin yksinäisyys.

Kesäisin Kolmen sepän patsaan ympäristö muistuttaa Liman toireista, ihmispaljoudesta, muusikoista, kauppiaista ja Perun kaukaisimmista kylistä saapuneista katutaiteilijoista. Ilman häpeän häivääkään he tulevat myymään kaikenkarvaisia purnukoitaan, kertomaan liikuttavia

tarinoitaan, lukemaan runojaan pientä juomarahaa vastaan tai kailotta-
maan laulujaan. Myös täällä, Perusta katsoen kaukaisen Helsingin pie-
nellä aukiolla, musiikki samoin kuin hajut kaikkine viesteineen luovat
suotuisan kohtaamispaikan. Kun löydän ystäviä Stockmannin edessä
soittavien perulaisten muusikkojen joukosta tunnen itseni äitini kaltai-
seksi. Muistan hänen innostuneen ja tarkkaavaisen taputuksensa koti-
maakunnasta peräisin oleville muusikoille Liman meluisella torilla. Joil-
lekin tämä vertaus saattaa kuulostaa liioittelulta. Mitä yhteistä voi olla
Kolmen sepän patsaalle kokoontuneilla ja latinalaisamerikkalaiselle to-
ripahaselle saapuneilla ihmisillä?

Maani koki 1960-luvun alussa voimakkaan muuttoliikkeen maal-
ta pääkaupunkiin Limaan. Perusteltuja syitä oli paljon: ihmiset etsivät
parempia elinoloja, koulutusta ja työpaikkoja. Kahden vuosikymme-
nen, kiihtyvän väkivallan ja lukemattomien pettymysten jälkeen moni
hylkäsi koko maan pitkälti samoista syistä. Joitakin maastamuuttajia
aiemmin koettu juurien traumaattinen irti repäiseminen on auttanut
kotoutumisessa uuteen yhteiskuntaan, toisia taas ei.

Kolmen sepän patsaan rituaali ei ole vain perulainen. Se saa eku-
meenisia vivahteita, kun ihmiset maailman ääristä kokoontuvat aukiol-
le. Kurdit osoittamassa mieltään. Somalit ystävineen. Musiikin houkut-
telemat latinot ja kauniit turkkilaisnuorukaiset tuoppi kädessään. He
tarjoavat kasvot uudelle Helsingille, jonka toivon kunnioittavan myös
kaukaa saapuneiden asukkaidensa erilaisuutta. Lima on esimerkki pirs-
toutuneesta kaupungista, joka kieltää itsensä eikä suostu hyväksymään
uusia tulokkaitaan.

Asuttuani neljä vuotta Helsingissä saatan valittaa sitä, että ruoka
on liian makeaa, talvet ovat pitkiä ja pimeitä ja että kesäisin juopot eivät
anna minun istua rauhassa uuden kotikaupunginosani Kallion puis-

toissa. Saatan valittaa monesta asiasta, mutta olen tyytyväinen, että olen yrittänyt sopeutua tähän erikoiseen muttei mahdottomaan suomalaiseen tapaan elää. Äidiltäni kului vuosia saada tolkkua Liman kaoottisesta elämänmenosta. Hänen pyyntönsä mukaisesti minun on muistettava hänen taistelunsa sen puolesta, että hän kykenisi tasaveroiseen vuoropuheluun toisten ihmisten kanssa. Kahden maailman, vanhempieni idealisoidun kotimaakunnan ja Liman, välissä kasvaminen on kenties auttanut minua. Suomessa on ollut hyödyllistä kuunnella toisten maahanmuuttajanaisten kertomuksia saavutuksistaan ja turhautumisistaan. Suomalaisien kanssa keskusteleminen on auttanut tulkitsemaan heidän vai-

reliaisuuttaan, joka on joidenkin mielestä sietämätöntä ja hylkäämään typeriä stereotypioita, joiden mukaan suomalaiset ovat tällaisia ja perulaiset ja muut ulkomaalaiset taas tuollaisia. Minut on usein asetettu muotiin, joka tekee kaikista latalaisamerikkalaisista naisista samanlaisia. Helliä, perhekeskeisiä ja seksikkäitä. Taitavia tanssimaan.

Työskennellessäni katolisen seurakunnan oikeusaputoimistossa Limassa totuin käsittelemään tapauksia niin sanotusta tosielämästä. Useimmiten kyse oli köyhistä naisista, jotka etsivät ilmaisen oikeusavun kautta ratkaisua ongelmiinsa. Täällä Helsingissä minä en enää ratkaisut juridisia kysymyksiä, vaan oma pääni oli täynnä kysymyksiä, ongel-

mia ja pelkoja. Tässä maassa, jossa yksi arvostetuimmista oikeuksista on oikeus tasa-arvoon, voisi kuvitella, että myös ulkomaalaiset naiset ovat turvassa. Näin ei kuitenkaan ole. He voivat joutua seksuaalisen häirinnän sekä ulkomaalaisuudesta että naiseudesta johtuvan syrjinnän kohteiksi.

Erityisesti kolmannesta maailmasta saapuneiden ulkomaalaisten naisten on usein vaikea samastua suomalaisiin naisiin, sillä kulttuuri- ja koulutuserot voivat kaivertaa ylitsekäymättömiä kuiluja heidän välilleen. Lieneekö siinä yksi syy siihen, että suhteellisen harvat ulkomaalaiset naiset käyttävät naisille avoimia tukipalveluja? Heidän vaikeutensa kasvavat, jos he eivät puhu suomea, ruotsia tai edes englantia, erityisesti jos he eivät ole kotimaassaan saaneet minkäänlaista koulutusta. Monet eivät lue lehtiä, eivät tunne oikeuksiaan, eivätkä tiedä, kenen puoleen kääntyä kriisin yllättäessä. Heidän toimintasäteensä saattaa olla hyvin rajattu. Nämä naiset ovat kaksinkertaisesti syrjittyjä maassa, jossa suomalaiset naiset ylpeilevät tasa-arvolla.

Muistan, kuinka äitini pyysi minua lukemaan tai allekirjoittamaan koulun lähettämiä tiedotteita puolestaan. Vaikka olen lukuraitoi-

nen, tiedän tarkalleen, miltä hänestä on tuntunut. Raivostuttaa ajatella, että en kykene vieläkään kunnolla lukemaan itsekseni sanomalehtiä, seuraamaan uutislähetystyksiä tai menemään virastoon niin, että tietäisin tarkkaan, mitä minun pitää allekirjoittaa. Toisinaan näen itsessäni äitini sunnuntaitorilla taputtamassa musiikille ja osoittamassa suosiotaan juh- lalle, jonka hänen kotimaakuntalaisensa ovat järjestäneet papukaijoiden ja keltaisten kukkien kaupustelijoiden seassa. Tämä tapahtuu silloin, kun seison Kolmen sepän patsaan luona hyräilemässä iloisesti kaikkia niitä laulujia, jotka osaan ulkomuistista. Välillä muutan laulujen sanoja, paikkoja ja henkilöitä. Kesti kauan ennen kuin äitini sopeutui Limaan. Minulta kestää kauan sopeutua Helsinkiin. Minusta on aivan ihanaa, kun äitini sanoo ymmärtävänsä minua.

Espanjasta suomentanut Teivo Teivainen.

[Tässä maassa, jossa
yksi arvostetuimmista
oikeuksista on
oikeus tasa-arvoon,
voisi kuvitella,
että myös
ulkomaalaiset naiset
ovat turvassa.]

Tulin yksin

Zahra Ahmed Dahir
Marja Tiilikainen

mogadishu oli hienoin kaupunki maailmassa. Muistan pastellisävyt vanhan kaupungin talojen seinissä, talojen ikkunoista tunkeutuvan suitsukkeen tuoksun ja kukonlaulun aamuisin auringon noustessa. Ja meren, jossa pojat uivat välittämättä haikaloista, meren leijonista. Iltapäivisin kävin usein koulutovereideni kanssa Afgooyessa, pienessä maaseutukaupungissa lähellä Mogadishua. Matkustimme pakettiautolla, joka oli täynnä meluavia tyttöjä ja poikia. Afgooyeen läpi virtasi puro, jonka yli oli rakennettu silta. Oli ihanaa istua varjossa ja syödä hedelmiä, joita maanviljelijät antoivat poimia suoraan puista.

Mogadishua on kutsuttu muurien kaupungiksi. Somaliassa ei rakenneta kerrostaloja vaan kaupungeissakin talot ovat matalia. Ne rakennetaan usein neliön muotoon sisäpihan ympärille. Kotini oli tavallisen kaupunkiasunto, jossa oli kahdeksan huonetta. Kotipihaa rajasivat asuinsiivet sekä muuri. Kadulle pääsi portin kautta. Sisäpihalla oli puutarha, jossa kasvatettiin sitruunaa, paprikaa, guavaa ja papaijaa. Ne kas-

**Koti ei ollut vain
paikka, jossa
asuttiin. Koti
merkitsi perheen ja
ihmissuhteiden
laajaa verkkoa, jossa
minulla oli oma
paikkani.**

voivat siellä hyvin ilman sen suurempaa hoitamista. Pihalla oli myös puu, jota kutsuttiin intialaiseksi puuksi. Päivällä sen suurten oksien alla saattoi olla suojassa kuumalta auringolta ja iltaisin sen alle kokoonnuttiin vaihtamaan kuulumisia. Oli helppoa ja turvallista päästää lapset pihalle leikkimään. Teimme myös ruuan pihalla, koska keittiössä oli liian kuumaa. Meidän hellamme, *burjiko*, lämmitettiin hiilillä ja se oli keittiön oven lähellä. Yötkin olivat niin lämpimiä, että pihalla saattoi nukkua.

Koti ei ollut vain paikka, jossa asuttiin. Koti merkitsi perheen ja ihmissuhteiden laajaa verkkoa, jossa minulla oli oma paikkani. Perheellä tarkoitan suurperhettä, johon kuuluvat isoäidit ja isoisät, tädit, sedät ja serkut. Somaliassa perhe merkitsee oikeastaan kaikkia, jotka kuuluvat samaan heimoon. Lapset kuuluvat aina isänsä sukulinjaan, mistä kertoo tapa antaa lapsille nimet. Lapsen ensimmäinen nimi on hänen oma nimensä, toinen hänen isänsä nimi ja kolmas hänen isoisänsä. Kun nainen menee naimisiin, hän ei vaihda nimeään vaan säilyttää aina yhteyden isänsä sukuun. Minusta tuntuu oudolta, että suomalaiset naiset ottavat usein miehensä nimen mennessään naimisiin. On epäoikeudenmukaista omaa isänsä kohtaan ottaa itselleen vieraan miehen nimi. Isähän on kasvattanut ja kouluttanut lapsensa. Myös islamin mukaan oman nimen vaihtaminen on kiellettyä. Mielestäni suomalainen nainen on tässä mielessä alistettu: vaihtaessaan nimensä hän kadottaa samalla oman historiansa ja identiteettinsä.

Somaliassa oli tavallista, että perheissä kasvatettiin muitakin kuin biologisia lapsia. Äidilläni oli kahdeksan omaa lasta, joiden lisäksi hän huolehti kuudesta sisarustensa lapsesta. Kun äidin sisko kuoli, lasten isä otti pojat kasvatettavakseen, mutta kolme tytärtä jäivät äitini hoiviin. Somalikulttuurissa äiti ja isä eivät ole lapsen ainoita kasvattajia, vaan

tärkeitä ihmisiä ovat esimerkiksi äidin sisko ja veli. Jos perheen äiti on poissa tai kuollut, äidin sisko huolehtii usein lapsista. Äidin siskoa kutsutaan nimellä *habaryar*, pikkuäiti. Kun äidin veli kuoli, häneltä jäi kolme lasta ja äiti otti heidätkin luokseen. Kodissamme asui vielä muitakin sukulaisia. Isän sukulaiset saattoivat viipyä meillä monta kuukautta tai peräti useamman vuoden. Maalla asuvia sukulaistyyttöjä otettiin usein kaupunkiin kotiapulaisiksi. Meilläkin oli kotiapulaisia, jotka auttoivat lasten- ja kodinhoidossa. Iltapäivisin he kävivät yksityiskoulua, jonka äiti maksoi heille.

Isä ja äiti

Isäni oli poliisi. Poliisin palkka oli huono, eikä äitini halunnut olla vain sivustakatsoja, kun rahan kanssa oli tiukkaa. Äidistä tuli vähitellen liikenainen. Hän perusti ravintolan ja kaupan, jossa hän myi vaatteita ja elintarvikkeita. Myöhemmin hän alkoi viedä Somaliasta kultaa ja toi maahan elektroniikkaa ja vaatteita. Hän matkusteli paljon Arabimaissa, Keniassa ja Intiassa.

Isälläni oli astma ja hän jäi varhain työkyvyttömyyseläkkeelle. Sen jälkeen äiti elätti perheen. Isä ei koskaan suuttunut äidille, vaikka äiti oli välillä omapäinen eikä aina edes kertonut matkoille lähdöstään. Kerran hän oli koko vuoden poissa ja kävi kauppaa Keniassa. Sillä välin isä hoiti kotia, siivosi ja laittoi ruokaa. Yleensä Somaliassa miehet eivät osallistu ruuanlaittoon. Kaikki ihmettelivät, miksi isä suostui kantamaan vastuun yksin ja sanoivat, että hän oli kärsivällinen mies. Silloin isä oli minulle äitiä läheisempi. Pojille isä suuttui ja rankaisi heitä, mutta tytöille hän ei koskaan sanonut mitään pahaa eikä lyönyt meitä.

...suomalaiset naiset ottavat usein miehensä nimen mennessään naimisiin. On epäoikeudenmukaista omaa isäänsä kohtaan ottaa itselleen vieraan miehen nimi.

Isä kunnioitti äitiä. Kun olin vielä pieni, isä otti itselleen toisen vaimon. Islamin mukaan mies voi ottaa itselleen neljä vaimoa, jos hän pystyy huolehtimaan heistä tasapuolisesti. Äitini suuttui hirvittävästi. Hän syytti isää ja sanoi, että hän ottaa avioeron. Isän piti valita äidin ja toisen naisen välillä. Isä päätti erota toisesta naisesta ja sen jälkeen heillä oli salainen suhde. Sain tavata veljeni, joka syntyi tästä toisesta avioliitosta, vasta kun hän oli 16-vuotias.

Äidillä ei ollut paljonkaan aikaa meille. Äidinäiti oli leski ja asui lähellä omassa kodissaan. Vietimmekin paljon aikaa hänen kanssaan. Äidinäiti oli rohkea ja viisas nainen. Hän sanoi aina suoraan, mitä ajatteli. Hän ei halunnut muuttaa meille asumaan, koska ujos teli isää. Äiti kuitenkin aina huolehti hänestä. Äidinäidillä oli ollut yksitoista lasta, joista kolme oli kuollut. Hän kertoi usein tarinoita siirtomaa-ajoista. Hän osasi italiaa, koska hänet oli pakotettu opettelemaan sitä.

Lapset

Lapset ovat lahja. He ovat kuin hiomattomia timantteja, jotka tarvitsevat ohjausta tullakseen täydellisiksi. Somaliperheessä äiti on perheen tukipylväs, joka on vastuussa kodin hoidosta ja lasten kasvatuksesta. Tyttöjen ja poikien kasvatusta alkaa eriytyä noin kahdeksan ikävuoden jälkeen. Tyttöjen kasvatusta on siitä lähtien äidin ja muiden naispuolisten sukulaisten vastuulla ja poikien kasvatuksesta vastaavat suvun miehet. Lapsia opetetaan esimerkkien, tarinoiden, laulujen ja runojen avulla. Äiti auttaa tyttöä tunnistamaan oman naiseutensa.

*Tyttöjen ja poikien
kasvatus alkaa eriy-
tyä noin kahdeksan
ikävuoden jälkeen.*

*Somalikulttuurissa
erityisesti tyttöjä
halutaan suojella,
koska naisella on
tässä maailmassa
paljon vaaroja.*

Hän opettaa tyttärelle kodinhoitoa ja kuinka olla hyvä vaimo ja äiti. Somalikulttuurissa tyttö osallistuu varhain kodin töihin, jo 12-vuotiaat osaavat laittaa ruokaa.

Islamin arvojen välittäminen on osa lasten kasvatusta. Lapsille opetetaan islamin käsitteitä, periaatteita, arvoja, moraalia ja uskontoon liittyviä tapoja. Useimmat somalilapset alkavat käydä koraanikoulua muutaman vuoden ikäisinä. Somalikulttuurissa erityisesti tyttöjä halutaan suojella, koska naisella on tässä maailmassa paljon vaaroja. Äitini aina sanoi, että tyttöjen täytyy olla varovaisia miesten kanssa. On häpeä, jos nainen menee miehen kanssa tämän kotiin. Kukaan ei voi tietää, mitä he siellä tekevät. Jos tyttö haluaa keskustella miehen kanssa, miehen pitää tulla tytön kotiin. Somaliäiti opettaa tyttärelleen tietyt rajat ja sen, että tytön täytyy oppia kunnioittamaan itseään.

Somaliassa työllä on kaksi tietä ulos vanhempiensa kodista: avioliitto tai koulutus. Äitini oli 16-vuotias naimisiin mennessään. Nykyisin avioitumisikä on tavallisesti korkeampi, tosin yksi äitini huollettavina olleista tytöistä karkasi kotoa ja meni naimisiin 14-vuotiaana. 1970- ja 1980-luvuilla naisten mahdollisuudet koulutukseen ja ansiotyöhön paranivat erityisesti kaupungeissa. Siitä huolimatta tyttöjen koulutustaso on tavallisesti alhaisempi kuin poikien. Paimentolaisperheiden lapsista ehkä vain muutama pystytään lähettämään kouluun kaupunkiin sukulaisten luo ja kaupungeissakin joku tytöistä saatetaan pitää kotona auttamassa kotitöissä. Tytöt keskeyttävät usein koulun avioliiton myötä. Yliopistossa on todella vähän naimisissa olevia naisia.

Äiti rohkaisi meitä opiskelemaan. Hän sanoi, että avioliitto ja koulutus ovat tytöille yhtä tärkeitä. Minä olin 18-vuotias solmiessani avioliiton. Olin juuri lopettanut lukion ja halusin mennä naimisiin. Muutin mieheni kanssa omaan kotiin lähelle äitiä. Mieheni oli työssä ja minä pääsin opiskelemaan lääketiedettä yliopistoon. Mieheni ei koskaan vaatinut minua lopettamaan opintojani ja jäämään kotiin. Sain kaksi lasta, mutta jatkoin koko ajan opiskelua. Äiti ja isä huolehtivat lapsista, kun opiskelin.

Hajaannus

Sota puhkesi ja jouduin jättämään kaiken. En aikonut koskaan tulla Suomeen, mutta niin vain kävi. Tulin yksin. Lapset jäivät Somaliaan. Äitini sanoi, että lasten olisi turvallisempaa jäädä hänen luokseen, koska olin matkustamassa tuntemattomaan maahan. Äitini huolehti lapsistani kunnes vihdoinkin, kolmen vuoden odotuksen jälkeen, sain heidät Suomeen. Se oli vaikeaa aikaa. Suomen kielen taitoni oli huono ja tein jatkuvasti uusia anomuksia, jotta saisin lapset luokseni. Sen jälkeen kun he olivat tulleet, sain myös Somaliassa kuolleen veljeni lapset Suomeen. Olen neljän lapsen yksinhuoltaja.

Haluaisin että koko perheeni olisi täällä, samassa paikassa. Minulla on Suomessa vain veli ja serkkuja. Isäni tuli tänne ja asui jonkin aikaa kanssamme, mutta hänelle ei myönnetty lupaa jäädä Suomeen. Hän muutti siskojeni ja veljeni luo Tanskaan. Nyt isä on kuollut. Äiti on muuttanut Lontooseen, jossa asuu paljon sukulaisia. Äiti ei tullut Suomeen, koska hän oli kuullut, että Suomessa on vain vähän ulko-

maalaisia ja että tämä on suljettu maa, jossa on vaikea tehdä työtä. Minulla on ikävä perhettäni, sukulaisiani ja ystäviäni, joista monia en ole tavannut kymmeneen vuoteen.

Elämä on muuttunut täysin: ympäristö, kulttuuri ja ihmiset ovat erilaisia. Lasten kasvattaminen yksin on vaikeaa. Somaliassa sukulaiset ja ystävät auttoivat lasten hoidossa. Naapurit puuttuivat heti asiaan, jos he näkivät lapsen jossain pahanteossa. Nyt näitä verkostoja ei ole. Täällä vanhempien pitää itse koko ajan valvoa, missä ja kenen kanssa lapset liikkuvat tai onko ehkä jotain sattunut.

Tuntemillani somalivanhemmillä on paljon ongelmia lastensa kanssa eivätkä he tiedä, kuinka pitäisi toimia. Somalilapset ovat kahden kulttuurin välissä, eikä heillä ole juuria kummassakaan kulttuurissa. Somalitytöt eivät halua osallistua kotitöiden tekemiseen ja he sanovat haluavansa elää kuten suomalaiset tytöt. Pojat ja työtökkin kiertelevät keskustassa ja menevät helposti mukaan jengeihin. Jotkut somalilapsis-

ta käyttävät Suomessa huumeita ja alkoholia. Tämä kaikki särkee äidin sydämen. Lasten pitäisi pysyä kotona, omalla maalla.

Somaliassa vanhemmilla oli voimaa ja heitä kunnioitettiin. Täällä somalilapset eivät enää arvosta äitiä eikä vanhemmilla ole keinoja hillitä omia lapsiaan. Monet vanhemmat ovat alkaneet ajatella, että ainoa keino kasvattaa lapset kunnon muslimeiksi, on muuttaa johonkin muslimimaahan.

Islam

Isä ja äiti eivät olleet erityisen uskonnollisia ihmisiä, vaikka meillä kotona paastottiin ja rukoiltiin. Aloin rukoilla päivittäiset rukoukseni, kun olin 7-vuotias ja paastota 13-vuotiaana. Käytin Somaliassa aina farkkuja. Isäni ei pitänyt siitä. Hän sanoi, että on kauniimpaa kun nainen pukeutuu pitkään hameeseen. Äitini pukeutui pitkään hameeseen ja käytti ohutta huivia, *garbasaaria*, mutta hän ei koskaan sanonut mitään

farkuistani. Somaliassa käytin joskus pientä huivia, mutta huntua en käyttänyt. Kun tulin Suomeen, suhteeni uskonnolliseen muuttui täysin. Täällä olen opiskellut ja saanut lisää tietoa islamista. Usein väitetään, että miehet pakottavat naiset kantamaan huntua. Ketään ei voi kuitenkaan pakottaa, vaan jokaisen täytyy itse tietää, mikä hänen velvollisuutensa on. Minä olen ylpeä hunnustani.

Minusta on tärkeämpää, että lapset oppivat enemmän islamista kuin somalikulttuurista. Tyttöjen tulisi elää islamin sääntöjen mukaan. Toivon, että heille kehittyy korkea moraalit ja he voivat olla ylpeitä itsestään. Tyttöjen pitäisi kasvaa rohkeiksi, vahvoiksi ja aktiivisiksi naisiksi. Islamin mukaan naiset ja miehet ovat tasa-arvoisia. Sekä miehillä että naisilla on velvollisuus kouluttautua ja saada tietoa. Minä haluan kouluttaa tyttärenti hyvin, niin että he saavat ammatin. Toivon, että he menevät naimisiin vasta suoritetuttuaan tutkinnon. Kun he kasvavat aikuisiksi, he voivat tehdä omat ratkaisunsa sen suhteen missä he asuvat, vaikka minä haluan koko ajan palata takaisin Somaliaan.

Suomessa

Kun tulin Suomeen, aloitin elämäni alusta. Suomessa ei arvosteta sitä koulutusta, joka minulla jo on. Halusin opiskella, mutta koskaan ei käynyt niin kuin toivoin. Suomalaiset naiset ovat vahvoja naisia ja he tekevät paljon työtä: heräävät kello kuusi aamulla, vievät lapset päiväkotiin, menevät töihin, hakevat lapset päiväkodista... Myös somalinaiset ovat olleet vahvoja ja tehneet paljon työtä. Monet ovat vain tällä hetkellä pettyneitä elämäänsä, eikä heillä ole vielä rohkeutta lähteä opiskelemaan tai etsimään työtä Suomessa. Toisaalta Somaliaankaan ei voi palata, koska siellä jatkuu sota. Naiset sanovat olevansa "vammaisina", koska he ovat vain kotona ja hoitavat lapsia. Sekin on tärkeää, että äidit

antavat lapsilleen aikaa. Lapset saavat kyllä päiväkodissa hyvää hoitoa, mutta työ ei saisi olla ainut rakkaus elämässä.

Minä lähdän aamulla töihin ennen seitsemää. Joskus joudun matkustamaan toiseen kaupunkiin, jolloin lähdän jo viideltä. Tulen takaisin kotiin iltapäivällä viiden aikoihin. Iltaisin olen kotona, koska en halua jättää lapsia yksin. Niin kuin muutkin äidit siivoan ja laitan ruokaa. Viikonlopuksi pojat menevät usein veljeni luo ja minä käyn sunnuntaisin moskeijassa opiskelemassa islamia. Tapaan ystäviäni moskeijassa tai soittelen heille. Soitan usein myös äidilleni Lontooseen.

Ihmiset ovat kuitenkin muuttuneet. Suomessa toinen ihminen oli toiselle tärkeä, mutta nyt emme enää tiedä mitä toiselle kuuluu. Kun lapseni oli sairas, en saanut sukulaisilta tukea, jota olisin kaivannut. Pahoitin mieleni, mutta ymmärrän, että jokaisella on omat ongelmansa. Moraalin kannalta on kuitenkin tärkeää, että käydään katsomassa ystäviä.

Somalikulttuurissa olen kasvanut siihen, että naiset elävät miesten rinnalla itsenäistä elämää. Naisilla on omat ystävänsä, kaupungilla liikutaan ilman miehiä, eivätkä naiset seuraa mitä miehet tekevät. Suomalainen nainen on kiinni miehessä kuin kaarina puussa. He ovat koko ajan miestensä kanssa ja vahtivat miehiä kuin koira. Ehkä naiset eivät luota itseensä.

Suomessa on vaikea löytää sopivaa aviomiestä. Kun nainen menee naimisiin, hänen aviopuolisonsa pitäisi tehdä työtä ja hänellä pitäisi olla hyvä luonne. Monet somalimiehet ovat työttömiä ja he joutuvat hakemaan apua sosiaalitoimistosta. Toimeen-

Suomessa on vaikea löytää sopivaa aviomiestä. Kun nainen menee naimisiin, hänen aviopuolisonsa pitäisi tehdä työtä ja hänellä pitäisi olla hyvä luonne.

tulotuki on kuitenkin kuin kerjäämistä. Monet miehistä eivät ole saaneet koulutusta ja minun mielestäni he vain tuhlaavat aikaansa. En aio mennä enää uudelleen naimisiin, koska naimisiin meneminen ei muuttaisi minun elämässäni mitään. Minä pärjään yksinkin ja voin tehdä mitä haluan. Minun täytyy pelätä vain Jumalaa.

Tyttäreni muuttivat vuosi sitten äitini luokse Lontooseen, koska minun oli vaikea kasvatata heitä yksin. Kaipaen heitä, mutta tiedän, että äiti ja muut sukulaiset huolehtivat heistä hyvin. Äitini on nyt 54-vuotias ja hän tuntee itsensä vanhaksi ja väsyneeksi. Hän ei enää halua päättää tyttöjen kasvatukseen liittyvistä kysymyksistä eikä vastustele, jos olen hänen kanssaan eri mieltä. Rakastan äitiä enemmän kuin omia lapsiani enkä ole mustasukkainen siitä, että hän on lasten kanssa. Minun lapseni ovat myös äitini lapsia, koska lapset ovat aina olleet hänen kanssaan.

Äitini on kasvattanut minua hyvin; hän on ruokkinut ja kouluttanut minut parhaan kykynsä mukaan. Haluaisin viettää loppuelämäni lähellä äitiä. En halua, että hän joutuu vanhainkotiin. Haluan hoitaa häntä. Äiti tarvitsee lepoa, sillä hän on jo huolehtinut tarpeeksi. Nyt on minun vuoroni huolehtia hänestä. Se on velvollisuuteni.

Suomalaisuuden partaalla

Arja Uusitalo

Parras, reuna, syrjä, ääri, vieri ja äyräs ovat erottajia: minä ja sinä, lähellä ja kaukana. Miten ihmeessä minä jouduin suomalaisuuden partaalle? *Anno* 1971 ostin kaksi punaista tekonahkalaukkua. Sulloin omaisuuteni niihin ja matkustin laivalla Hampuriin ja siitä eteenpäin junalla kunnes saavuin uuteen kotiini Sveitsiin, Céligнын kylään. Asuin Bosseyn linnan siipirakennuksessa ja tein töitä Kirkkojen Maailmanliitossa. Muistan miten puolen vuoden ajan supisin suomea itsekseni. Ei ollut ketään, joka olisi ymmärtänyt kieltäni. Oli seistävä suorana, miten vaikeaa sitten olikin. Silloin minussa alkoi kasvaa yllätyksiä. Rakastin outouttani ja vierauttani, ja sisimpäni valtasi syvä tunne siitä, että maailma on täynnä mysteerejä. Kun olin yksin, aloin nähdä itseni selvemmin yksilönä, en vain ollut vain osa jotakin suurta: perhettä, sukua tai kansaa. Noista ajoista on pian kolmekymmentä vuotta. Siitä lähtien olen elänyt muukalaisena, vieraana, kuulumatta sinne, missä olen kulloinkin asunut. Olen aloittanut koko elämäni ajan alusta. *Da capo*, aina vain yhä alusta uudelleen.

Asun nykyisin Ruotsissa. Viidentoista vuoden ajan peilinäni ja elämänkumppaninani on ollut kurdi Irakista, *globetrotter*, tutkija, näyt-

telijä ja ohjaaja. Yhdessä vietettyjen vuosien kuluessa olemme ehtineet tehdä paljon työtä yhdessä. Olen ollut aina mukana mieheni ohjaamis- sa näytelmissä jollakin nurkalla: valokuvannut, tuottanut, lakaissut pal- jetit näyttämöltä ja kantanut kukat kotiin. Päivästä toiseen istumme selät toisiimme päin ja kirjoitamme, luemme, teemme työtämme. Me- nemme lounaalle. Kävelemme Råsta-järven ympäri ja keskustelemme tulevaisuudesta.

Iltatähtemme Shamiran on syntynyt Ruotsissa, ja tuntee itsensä ajoittain hyvinkin ruotsalaiseksi. Jokainen asia on siis nähtävä perhees- säni kolmelta kannalta. Sen tekee jo tottumuksesta ja huomaamattaan. Shamiran on reipas ekaluokkalainen, joka opettaa koulukavereitaan las- kemaan kymmeneen suomeksi, tosin huonolla menestyksellä. Hän ra- kastaa Suomea, tahtoo matkustaa Suomeen heti kun pienikin mahdol- lisuus ilmenee, tavata sukuaan ja saada uusia ystäviä. Poika lukee ja kir- joittaa sujuvasti suomeksi ja kehuu kaikille, jotka tahtovat kuulla, mi- ten helppo kieli suomi on. Sitäkös ihmiset päivittelevät. ”Kaikki ne kau- heat kuusitoista kaasusta”, he muistavat hämäästi kuullessaan. Shami- ran on ylpeä suomen kielestään, suomalaisuudestaan. Shamiranin sil- missä Suomi on loputtoman mielenkiintoinen ja kiehtova maa.

Lapsi, jonka vanhemmat ovat muualta, ei takaa edes synnyin- paikallaan itselleen rauhallista kasvuaikaa. Jatkuvasti häntä muistute- taan siitä, että hän ei oikeastaan kuulu Ruotsiin, onpahan vain ikään kuin poikkeusluvalla kuuluvinaan joukkoon. Hänet tehdään lakkaamatta tietoiseksi siitä, kuka kuuluu ja kuka ei kuulu oikeaan ryhmään, siihen, joka on normi ja joka sanelee säännöt. Usein maahanmuuttajaa kohdel- laan aivan kuin hän olisi vieras, outo muukalainen, eikä hänen odoteta- kaan onnistuvan. Se ei vain kuulu kuvaan. Välillä tuntuu siltä, että maahan päästetään tietty määrä vieraita, jotta alkuperäisväestö viihtyisi

[Laps / Suomen ällös vaihda pois...]

**Merkillisintä
yhdessäelämässä
on se, että
unohtaa toisen
olevan eri
kulttuurista,
eri maailmasta,
muualta.**

paremmin. Maahanmuuttajalle tulee väistämättä paha mieli, kerran ja toisen kerran, *da capo*, aina meitä muistutetaan siitä, ettemme ole syntyneet Ruotsissa. On hyvä, että on olemassa ihmisryhmä, jolla on kaikki vielä huonommin. Järjestelmä toimii loistavasti kaikkialla maailmassa.

Partaalla

Se, mikä on meitä lähinnä, näyttää meistä suurimmalta, kuten piirustuksenopettajani Zaida neuvoi. Mieleni kartassa Suomi on valta-

va, suunnilleen Afrikan kokoinen. Kun katsoin Afrikassa televisio-uutisia sain muistutuksen: maailmankartta loppui Kööpenhaminan kohdalla ja sitä pohjoisemmat seudut olivat pudonneet kartalta. Itse teen samoin päivittäin. Leikkaan mieleni kartan aina sopivalta kohdalta poikki, olen kiinnostunut siitä tai tästä. Lähimpänä olevat asiat ovat suurimpia, tärkeimpiä ja näkyvät parhaiten. Muu putoaa kartalta: unohtuu, katoaa ja lakkaa olemasta.

Minä olen partaalla, en tiedä kummalla, menosako Suomeen vai ulos siitä. Mitä se koko Suomi on? Lähinnä se on kieli, jossa elän ja joka elää minussa. Se on elämäntapa, elämänasenne, filosofia, käsitys olemisesta. Suomalainen, kaikkine historiallisine tapahtumineen, ihmisineen, menneisyyksineen, talouden vuoristoroineen, onnettomuuksineen ja kaipauksineen. Minä koen universumin sykkeen suomalaisuuteni suodattamana, itken kun suomalaisuus on opettanut itkemään, nauran kun suomalaisen huumorintajun mukaan nauretaan.

Kun olen käymässä Nuutajärvellä, Tampereella tai Turussa,

maailma näyttää hyvin selkeältä. Olen aivan uppeluksissa turvallisuudessa ja tuttuudessa. Vajoan kaulaa myöten menneisyyteen. Siihen nostalgiseen ja romanttiseen käsitykseen Suomesta, sellaisena kuin se oli minun lapsuudessani, jolloin laulettiin Aarnivalkeantien kansakoulun juhlasalissa ”Laps’ Suomen ällös vaihda pois...”

Mitä kaikkea sitten kerron suomalaisuudesta ei-suomalaisille? Tuskallisinta on se, että minun on nykyään useimmiten pakko vastata, etten tiedä, en muista, eikä minulla ole aavistustakaan siitä, mitä suomalaisuus on. Minun muistoni ovat virttyneitä ja vanhentuneita. Käsitykseni Suomesta ja suomalaisista kuulunevat sarjaan muinaismuistoja. Usein kerron, miten kelin muiden runoilijoiden ja kirjailijoiden kanssa järvessä, miten istuin järven rannalla katsellen puiden heijastuksia veden pinnalla koko iltapäivän. Mystistä. Sillä ei ole mitään tekemistä sen kanssa, miltä Suomi näyttää tällä hetkellä ulospäin. Romantiikka on out ja tekniikka in.

Vaikeudet alkavat, kun toinen ihminen omine käsityksiineen, elämänasenteineen, kulttuureineen ja taustoineen tulee lähelleni. Silloin näen itseni selvästi, liiankin tarkkaan. Huomaan kaiken hullunkurisen, epämiellyttävän, sopimattoman, ikävän, surkuhupaisan, epäilyttävän, tuomittavan ja huvittavan itsessäni. Tutustun itseeni piinallisen yksityiskohtaisesti. Joka ainoa ennakkoluuloni suurentuu käsittämättömiin mittoihin: saittuus, itsekkyyks ja pikkumaisuus kasvavat geometrisessa sarjassa kun kohtaan ne toisen ihmisen kautta itsessäni. Olen aina miettinyt, miksi minun vaatimattomat hyvät puoleni eivät koskaan suostu suurentumaan, ne vain näyttäytyvät teelusikassa, ylös-

alaisin ja nurinkurisen pieninä, vaatimattomina, juuri sellaisina kuin ovat.

Salaovia, salakäytäviä

Mieheni ja minä olemme tottuneet toisiimme ja muuttuneet yhdessä. Merkillisintä yhdessäelämisessä on se, että unohtaa toisen olevan eri kulttuurista, eri maailmasta, muualta. Kaikki erilaisuus sulaa pois ja särvät hioutuvat. Viidentoista vuoden jälkeen moni asia on itsestäänselvyys.

Ja silti ovat ne raollaan olevat ovet, joiden takana on salakäytäviä, pimeitä tiloja ja portaita, jotka särkyvät sitä mukaan, kun niitä nousee. Yllätyksiä tulee jatkuvasti. Seisoin uzbekistanilaisella torilla, kun mieheni Fadil alkoi puhua outoa kieltä turbaanipäisen kauppiaan kanssa.

”Mitä kieltä sinä puhut”, kysyin.

”Turkmenistania.”

”En tiennytkään, että osaat sitä”, sanoin.

”Et ole kysynyt”, hän vastasi.

”Miten sinä sitä osaat?”

”Opin pihalla poikien kanssa leikkiessäni.”

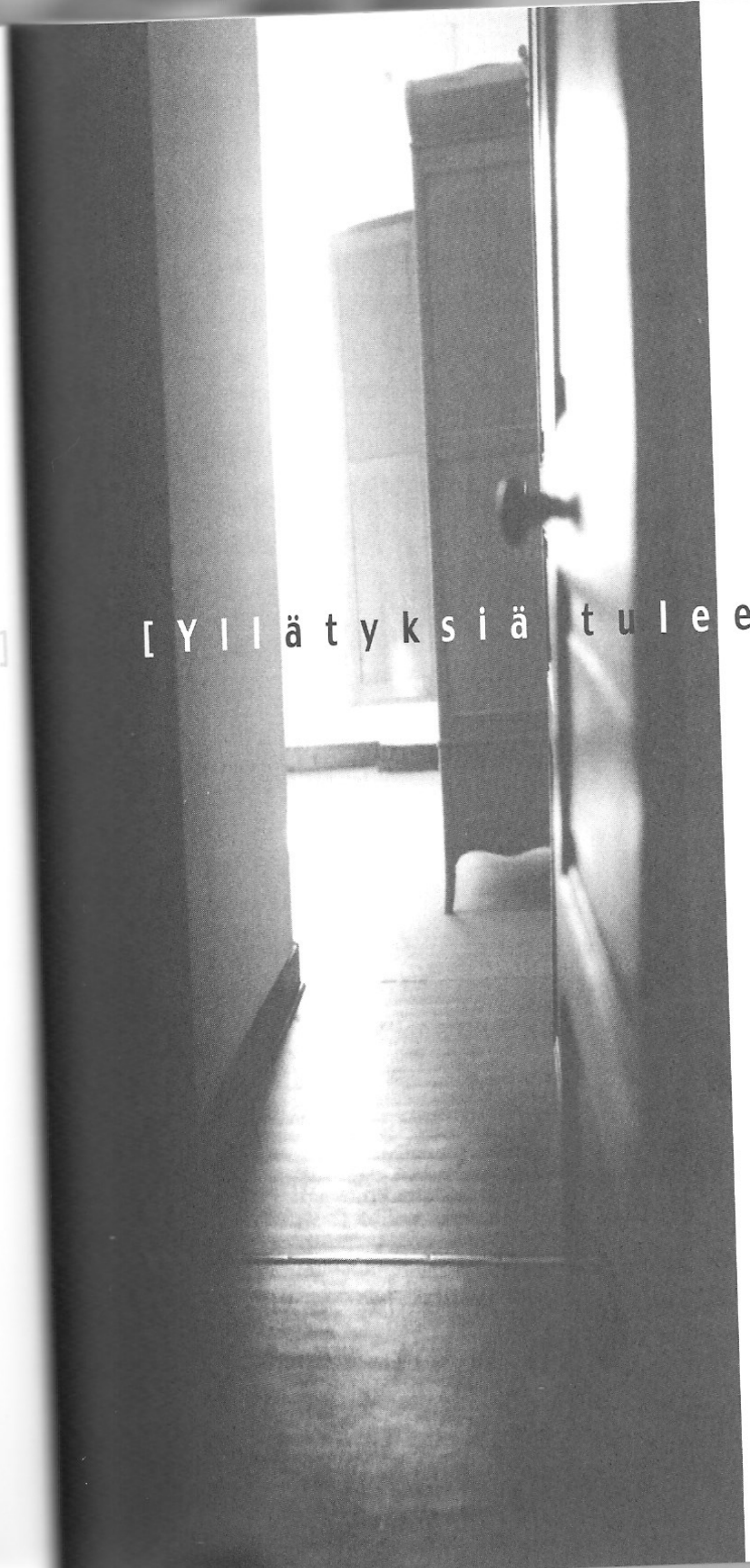
”Vai niin.”

Syli täynnä sirpaleita kuljen läpi salin. Peilit on rikkottu ja sisäistetyt maailmat ovat nyt minun. Minun vierauteni, toiseuteni, kaikki ovat minun omaani ja osa minua. Minä olen nyt toinen. En se, joka lähti kerran matkaan. Yritän ymmärtää. Ymmärtämykseni on kuitenkin aina tilapäistä, koska aina tulee yllätys ja yllätyksen jälkeen yllätys. *Da capo*, onneksi yllätyksiä tulee aina.

ä
s
.
s.
a
it
i.
oi

ri-
wie-
mi-
nat-
kin
teen

[Yllätyksiä tulee jatkuvasti]

“Ei enkeleitä, ymmärräthän sinä”

Viktoria Nikkari

S ynnyt suomalaisena, sinut poljettiin rikki Neuvostovallassa, revittiin palasiksi ja hajotettiin maailman tuulilla. Sinulta vietiin uskontosi, kielesi ja kulttuurisi, mutta olet noussut tomusta. Sielusi lujittui kärsimyksistä ja rikastui Venäjän kulttuurin aarteista. Nyt olet esi-isiesi maassa, vieraana, maahanmuuttajana, inkeriläisenä. Mutta sinun lapsesi ovat taas nimeltään suomalaisia ja sinä jätät heille sielusi perinnön.

Inkerinmaa on lapsuuteni kallis maailma. Muistan vain vähän lapsuuttani Pietarissa, mutta mieleeni ovat piirtyneet joka kesän tapahtumat Vaskelovossa ja harvat talvi-illat mummolla ja vaarilla. Muistan rukin, maitoseparaattorin, maatilan tuoksun ja huurupilvet, jotka hulmahtivat lämpimästä vankeudesta pakkaspihalle. Ja kesällä oli heinäaika. Helle, hehkuva, pronssinvärinen ja paljasjalkainen.

Kesällä oli vapaus. Vihreän niityn aava, käärmeilevä joki, järven sini ja metsän polyfonia. Silloin pääsin vihdoon heinikolle, vapaana samettimestä ja turkkitaikasta, jonka taskussa oli aina teatterilippuja. Sain puolilitraa vastalypsettyä maitoa. Kaikki liikkui: minä, aurinko, tuuli ja lehdet. Joka kerta, kun pääsin Pietarista kylän linja-autopysäkille,

sydämeni alkoi sykkiä aivan kuin tapaisin ensirakkauteni. Jalat lennättivät minua metsäpolulla ja hiekkatiellä punaiselle puutalolle asti. Talossa ei ole enää pitkään aikaan ollut mummoa, ei lehmää, eikä koiraa. Mutta mieleni tekee itkeä ilosta, koska kaikki olivat siellä joskus.

Kenen kieltä lapsemme puhuvat?

Muistan, miten mummo ja vaari kiistelivät jostakin suomeksi. En ymmärtänyt mitään, mutta se ei haitannut. Kieli ei ollut vierasta. Se soi korvissani lempeänä melodiana. ”Voisinkohan ymmärtää mistä he puhuvat?” mietin. Auringossa oli niin lämmintä ja minua laiskotti. ”Jos asia todella koskee minua, voitathan he sanoa sen venäjäksi. Mummo on niin hauska, kun hän puhuu venäjää. Hän sotkee usein sanojen suvut. Pidän siitä”, ajattelin.

Jos olisin tiennyt silloin, olisin puhunut heidän kanssaan suomea. Opin kielen nyt, mutta mummoni ja vaarini ovat jo kuolleet. Perheeni historia on tehnyt uuden kierroksen ja menee eteenpäin. On kuin kohtalon ivaa, että lapseni eivät puhu venäjää. En tiedä miksi. Varmaan samaa laiskuutta ja huolettomuutta kuin itselläni lapsena. ”Ymmärtäähän äiti suomea. Äiti on niin hauska, kun hän suomea puhuessaan sotkee sanojen päätteitä”, he varmaan ajattelevat. Päätän vaatia lapsiltani kaksikielisyyttä.

Inkerinmaatani ei ole olemassa. Se on ihmeellinen sauma, jota ei löydy kartasta, mutta se on elänyt sydämessäni lapsuuteni muistoilla. Siksi mielikuvani ovat kauniimpia ja romanttisempia kuin todellisuus.

Muutamaa vuotta myöhemmin alkoi perestroika, joka avasi ovet enkeleillekin

Enkeli kaupungin yllä

Pietari on kasvanut Inkerinmaalla ja elänyt sen mehuilla. Suuren kaupungin varjo on hukuttanut Inkerinmaan, mutta samalla se on lahjoittanut monille inkeriläisille hyvän koulutuksen, sorvannut ja hionut heidän lahjojaan. Painanut oman vaaleasinisen sinettinsä heidän sieluihinsa. Ja Pietarin luomasta hiljaisen kevyestä surusta ja harmoniasta on tullut salaperäisesti Inkerinmaan kirkas aurinko. Myös minä olen löytänyt tasapainon, vahvan keltaisen paikkani harmaansinisen meren keskeltä.

Olin 21-vuotias ja viimeistelin posliinimaalauslani, jossa valkosiipinen enkeli lensi suuren kaupungin yllä ja heitteli kukkia ja tähtiä. Ne peitivät kaikki kadut, jokien rannat ja aukiot. Alhaalla oli uskomattoman kaunis kaupunki, Pietari. Työstäni uupuneena en huomannut, että olkani takana oli seisonut jo pitkään Pietarin Taideteollisen

korkeakoulun lasi- ja keramiikkaosaston johtaja. Hänen oli pakko huolehtia osaston aatteellisesta kunnosta. "Enkeleitä ei missään tapauksessa, ymmärräthän sinä", hän sanoi. "Kyllä, minä ymmärrän, että kaupunkini yllä ei voi olla enkeleitä. Mutta miksi?" Muutamaa vuotta myöhemmin alkoi perestroika, joka avasi ovet enkeleillekin. Mutta lautaseläni oli jo maalattu kuva ilman enkeliä. Niin enkelit kuin joulun rauhaakin puuttuvat ikuisesti lapsuudestani ja nuoruudestani.

Myyttinen identiteetti

Kysyin kerran mummoltani: "Miksi perheesi palasi Suomesta takaisin Neuvostoliittoon vuonna 1945, vaikka monet jäivät ja monet muuttivat Ruotsiin?" Hän mainitsi kolme syytä.

“Uskoin Neuvostoliiton antamaan lupaukseen, että kaikki palautetaan; sekä oma talo että piha.”

“Suomessa en hyväksynyt, että minua kutsuttiin inkeriläiseksi, olinhan suomalainen.”

“Suomessa oli silloin työpaikkoja. Ajattelin, että jos tulee lama, minulle sanotaan, että olen vienyt työpaikan ja minua vihaan siksi.”

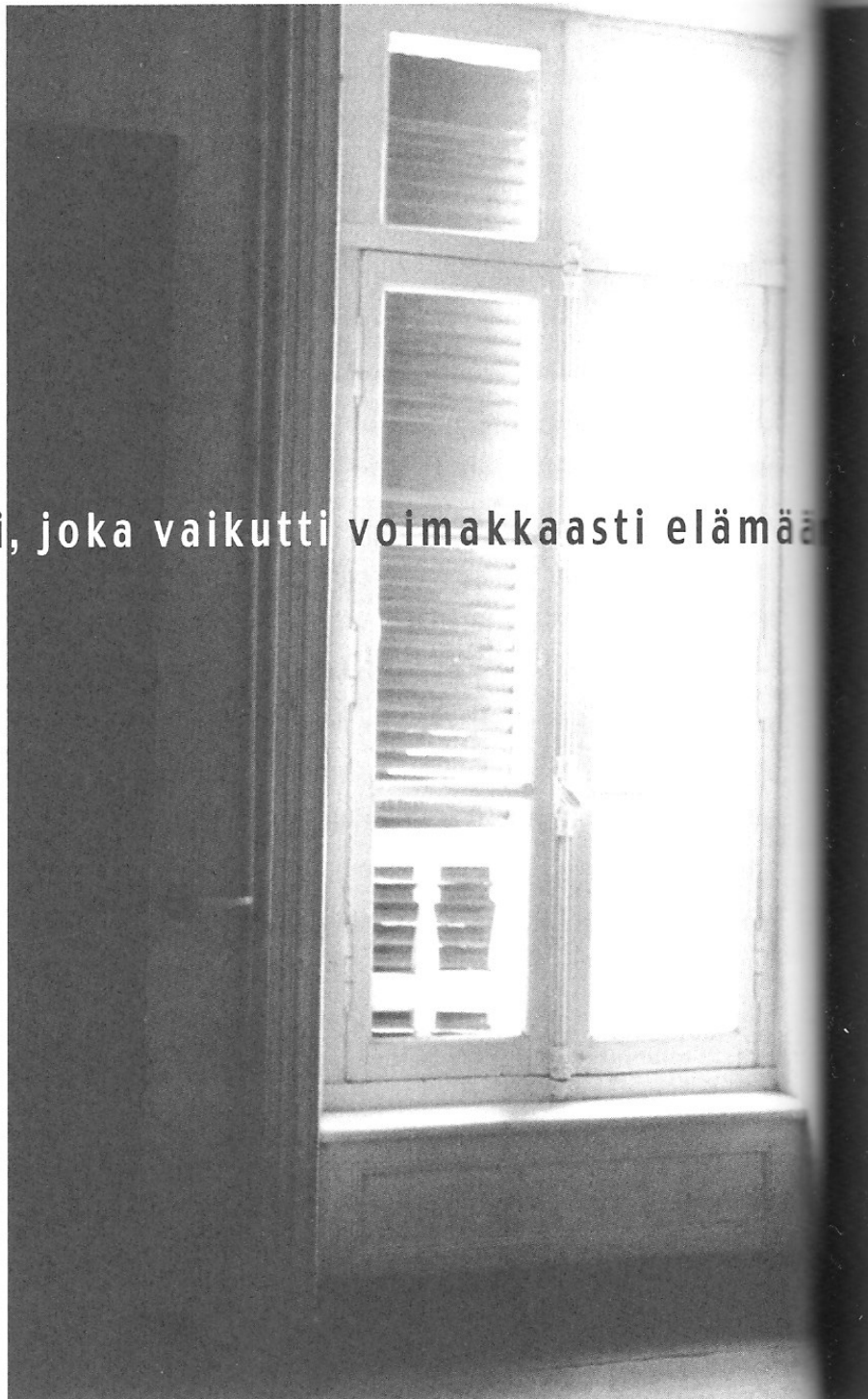
Mummoni valitsi elämän suomalaisena Neuvostoliitossa, ei inkeriläisenä Suomessa. Oliko hän oikeassa? En tiedä. Se oli hänen päätöksensä ja hänen elämänsä. Vain isäni piti Suomea kaikkia muita lapsuutensa paikkoja parempana. Suomeen tulon ansiosta hän varmaan jäi eloonkin. Hänen kaksi pikkusisarustaan ehti kuolla Viron leirissä.

Neuvostoliitossa sai oman passin 16-vuotiaana. Siihen laitettiin merkintä kansallisuudesta. Jos vanhemmilla oli eri kansallisuudet, silloin oli oikeus valita identiteetti. Olin ”suomalainen” isäni puolelta ja ”venäläinen” äitini puolelta, vaikka äitini suvussa oli monta eri kansallisuutta, kuitenkin hän oli passissaan venäläinen. Isäni oli sankarini, joka vaikutti voimakkaasti elämääni. Halusin olla samanlainen kuin hän. Jo kaksivuotiaana sanoin: “Viikana suomalainen.” 14 vuotta myöhemmin toistin saman virkailijalle. Hän ihmetteli: “Eilen kävi tummaihoisen mies, joka sanoi, että hän on venäläinen ja nyt sinä ilmoitit suomalaiseksi.” Virkamies tiesi, että Neuvostoliitossa oli helpointa elää venäläisenä.

Kuka minä olen?

Kun perheeni muutti Pietarista Lohjalle vuonna 1991, minun oli helpompi sopeutua inkeriläis-nimitykseen kuin isäni tai hänen van-

[Isäni oli sankarini, joka vaikutti voimakkaasti elämääni]

hempiensa. Suomalainen identiteettini tuntee selvästi kiintymystä venäläiseen kulttuuriin. Taakseni eivät jääneet vain talo ja piha, vaan koko Pietari. Suomessa oli sopeuttava lamaelämään, mutta opimme, että työtä löytyy, jos sitä oikein haluaa.

Suomeen tulostani on kulunut yhdeksän vuotta ja minulla on kolme syytä pitää Suomea omana paikkanani ja rakastaa sitä. Sain mahdollisuuden oppia isäni kieltä, maalata taulujani ja sain ensimmäistä kertaa käteeni Raamatun.

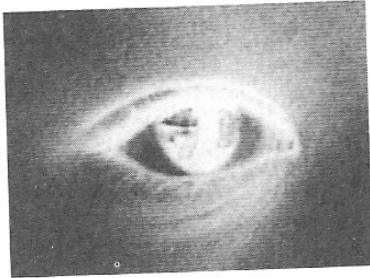
Olen välikappale Suomen ja Venäjän kulttuurien välillä. Olen inkeriläinen taiteilija. Löytölapsi ihmisten perheessä. Elämänkulkuri. Omassa fantasiamaailmassani elävä tulokas. Muukalainen, joka ei ollut mieleen Neuvostoliitossa, ja jota ei täällä Suomessa tunnusteta omaksi.

voimakkaasti elämäni

Bulsho | Yhteiskunta

Amran Mohamed Ahmed

*Bulshadan Soomaaliyeed sideen u baraarujskaa
Sideen burcad iyo saliid boggood ugu liiliyaa
Inay beel qudha yihiin, inay bidix midig yihiin
Bah aan kala marmi karin sideen ugu baahiyaa*

*Hadday wada baahanyiin balaayo u heellanyiin
Billaawe afaysan iyo bud iyo qaaryo hangool
Biriigan wada sitaan sideen ugu babacdhigaa*

*Hadday boob iyo rasaas naftood ku beegayaan
Boogtooda ka dhiijiyaan, sideen u badbaadiyaa*

*Hoheey ba'a ina ragow maxaa idin wada bahdilay
Bandiiradan haadku cunay, dalkeer ba'ay ee burburay
Adaa bambgareeyay ohoo baasuuke ragow ku rida*

*Waxaa bilis iyo carruur dunida bayhoofayna
Qaxoonti balaysimee cidna soo baafinayn
Adaa baradooda gubay, adaa baasiin ku shubay*

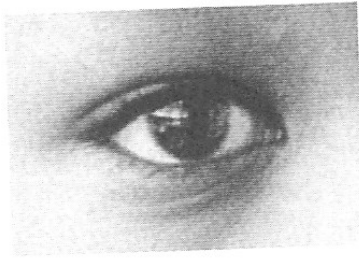
Miten herätän Somalian kansan
Miten rasvaan voilla ja ihralla
jotta se olisi yhtä, yksi kokonaisuus kuten vasen ja oikea käsi
kuin perhe, jossa kaikkia tarvitaan - mistä saan ne sanat?

Kuin lumottuina he pitävät yhtä pahan kanssa
Hiotun veitsen, uhkaavan kepin, nuijan, seipään
he iskevät maata vasten - miten saan heidät ymmärtämään?

Jos he asettuvat konekiväärin luoteja vastaan
jos he antavat veren vuotaa haavoistaan - miten pelastaa heidät?

Sinä mies, miten oletkaan itsesi alentanut
haaskalinnut söivät lipun, maa on tuhottu
Ja Sinähän niitä pommeja, kranaatteja kylvit!

Lukemattomat naiset ja lapset hajallaan maailmalla,
pakolaisen osaa kantavat, tietymättömissä
Juuri Sinä poltit heiltä kodit, valelit bensiinillä

*Badweyntu leqdiyo waxaa Baydhabo dar xumo idaacado
Baahiyaan cidina u barooranayn miyaa бага ba leedihiin
Adaa baday hooyaday Finland barafkeeda iyo
Bukaan iyo ciil la jiif cidina soo booqanayn*

*Baddaan cidi kale lahayn, kalluunkeer laga burqaday
Shisheeyuhu boobayaan, adaa u bilaabayo
Adaa beeyada u rara Bombay iyo Balad carbeed*

*Adaa qaadaan bidhoo, qabiil buunbuuniyo bar kale aan nagu tareen
Adaa baray wiilashana daroogo in ay bartaan*

*Hablii boqorka iyo dhaclaha baftada caan ku abaa
Kuwii boqol geela iyo fardaha laga bixin jiree
Beeluu ku xidhidhi jireen bilaash adaa ka digay*

*Baroorta haweenka iyo buquuqda dhalaankaygu hadday balwo idinla tahay
Haddaan bar xishooda aho xumaanta ka baygagtiyo ba'e dhiig idinku jirin
Aseeydaan baqanahayn badheedhee yeelkadiin*

Meren nielemät, Baidaban kurjat köyhät
joista uutiset kertovat ja joita kukaan ei itke, entä Sinä? Hurraatko?
Sinun tähtesi äitini on päätynyt Suomeen
kylmissään, kipeänä, murheissaan, sukuaan tapaamatta

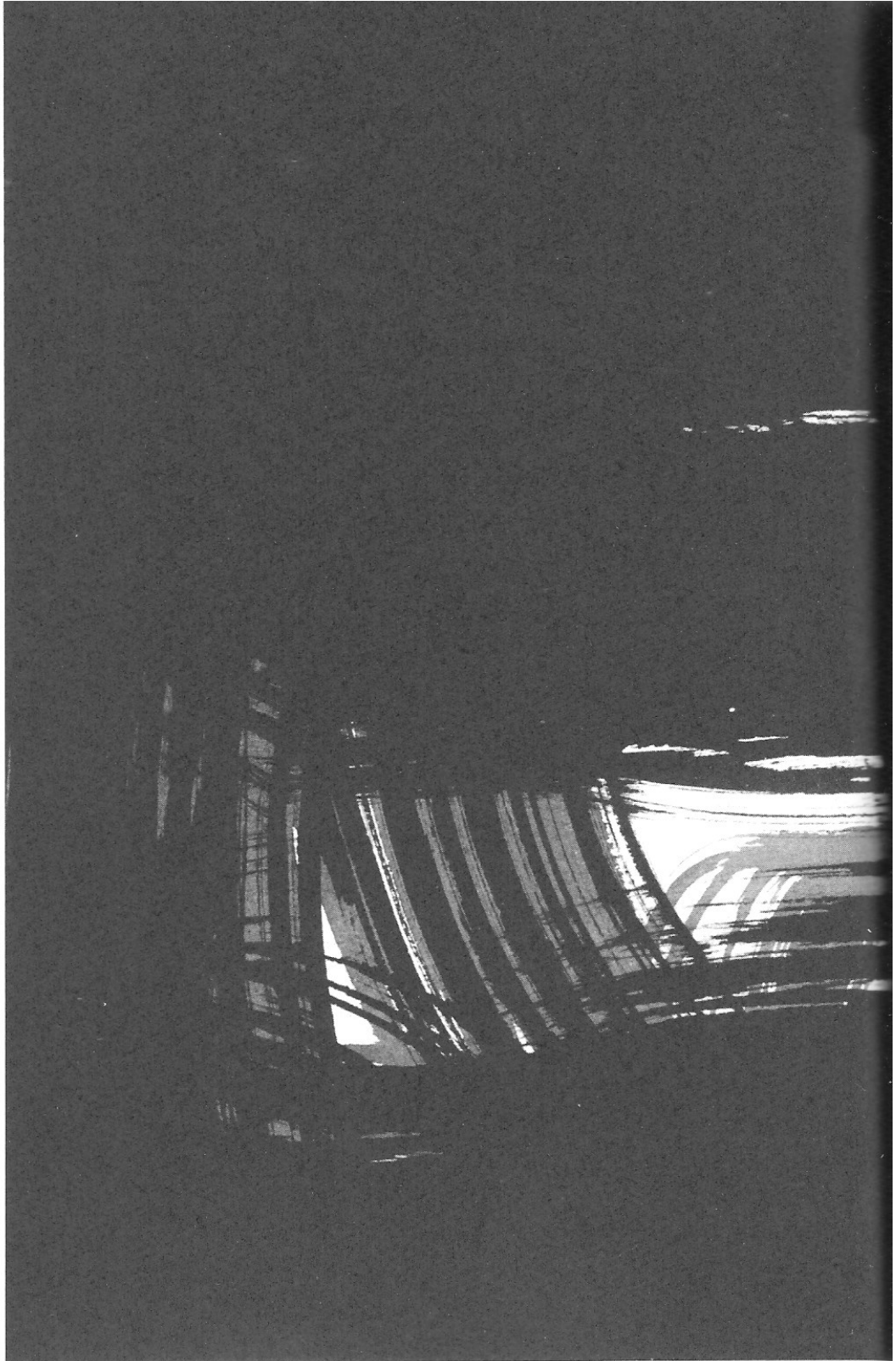
Tästä ei-kenenkään merestä viedään nyt kalat
Meiltä varastavat muukalaiset ottavat esimerkin Sinusta
kuljettavat suitsutusta Bombayn kaupunkiin ja arabimaihin

Sinä pureskelet khatia, kiihotat klaaneja, et juuri muuta tee
Sinä sait poikamme kokeilemaan huumeita

Naisten hienot puuvillavaatteet, maankuulut
naiset joiden arvo mitattiin sadoissa hevosissa ja kameleissa
klaaneja yhteen liittävät naiset, Sinä veit heiltä heidän oikean arvonsa

Ovatko naisten vaikerrus ja lasten huudot kuin laulua korvissasi
Eikö mikään sinussa kavahda pahaa
Et pelkää ketään, ja Sinä itse olet tekosi päättänyt

*Somalın kielestä ruotsiksi kääntänyt
Muddle Suzanne Lilius,
ruotsista suomentanut Liisa Ryömä.*

k *o* *t* *o* *n* *a*

Turvapaikka

Arja Uusitalo

Sallikaa minun yöpyä täällä. Haen turvapaikkaa. – Voi olla vaikka Kristus jälleensyntyneenä, ei sitä koskaan tiedä näistä turvapaikanhakijoista, on oltava varuillaan. On oltava tasapäisen kristillinen kaikkia kohtaan, joka ikistä. Vieraanvaraisuus ei saa häilyä, on oltava luja näissä asioissa. Kristityn velvollisuus on kohdella jokaista läheistään kuin Kristusta itseään. Jää.

– Olen väsynyt, menen nukkumaan, jos sallitte.

– Ei, älä. Tuon ruokaa, tuon puhtaat vaatteet, miesvainajan viimeisen vaatekerran.

– Mitä turhia. Yöryn, aamulla olen jo matkassa.

– Ei missään tapauksessa, minä laitan ruokaa, tuon juomaa. Istu, nojaa, ole kuin kotonasi, älä mene nukkumaan. Ilta on nuori, me laitamme iltapalaa, istumme tässä jutellen. Naapurini tulee ja istumme yhdessä, hämärässä. Nautitaan seurasta, kun harvoin sellaista tänne perämaille sattuu.

– Tulin kävellen tietä pitkin.

– Mistä päin?

– En tiedä, kovin autiota oli, kovin autiota. Kuusissa ulvoi tuuli, järvellä huusi lintu. Minä kävelin kuun valossa. Minä kävelin tähtien kajossa, minä odotin aurinkoa enkä tiennyt, missä olin. Suuri autio maa ja sitten keskellä kaikkea metsää talo ja talossa ihmisiä, joiden sydän avara. Tulin kävellen tietä pitkin. Tie on pitkä.

– Älä kerro, olen kuullut sen kaiken! Luen lehdistä aamulla, kuulen päivällä radiosta, illalla katson vielä uutiset ja näen, miten ihmisiä ajetaan tielle. Pitkää tietä riittää ja kulkijaa. Minä tiedän. Minäkin olen lähtenyt kerran. Siitä on kovin kauan. Asuimme toisten nurkissa, söimme vierasta leipää. Katkeraa se oli, katkeraa se on nyt, nähdä kaiken toistuvan.

– Kerran minäkin elin kuin muut, olin lapsieni turva, vaimon tuki. Nyt olen tieheni ajettu, arka ja pelokas. Miten minun lasteni käy? Sitä minä suren, sitä minä mietin. Ajattelen heitä yötä päivää. En tiedä, miten meidän käy. Vaimo on valkahiuksinen surusta, kumartuu kohti maata, ei usko saavansa koskaan nähdä minua. Askeleeni jäivät viileään aamuilmaan kaikumaan, kun kävelin hämärissä katua pitkin sovittuun paikkaan, mistä minut haettiin autolla pakoni alkuun. Vaimo seisoi ikkunan takana, katsoi minua, minä tunsin hänen katseensa niskassani. Lapset nukkuivat, tuoksuen unelta ja odotukselta. Yllättyivät varmaan, kun olin lähtenyt, paennut, kadonnut, poissa.

– Pukeudu kunnon vaatteisiin, syö kunnon ruokaa. Lepää koko yö. Me vartioimme sinun untasi, me vahdimme sinun varjoasi, me pidimme kätemme sinun ylläsi. Me emme anna tien enää jatkua, jää tänne. Saat turvapaikan, saat elää täällä. Mitä muuta me voimme tehdä kuin auttaa toinen toisiamme. Tänään se olet sinä, ehkä huomenna minä. Jää tänne.

– Minä suren. Minä kumarrun maan puoleen, minä kurkotan

tähtiin, minä käännyin yössä kahdesti ja rukoilin mutta kukaan ei kuule, enkä saa vastausta mihinkään kysymykseen.

– Luulen, että mies saattaa hyvinkin olla itse Kristus. Parasta olla varuillaan, paras kohdella häntä hyvin. Ei sitä koskaan tiedä.

– Mitä sanotte, avunantajani, turvani, pelastajani?

– Minä tässä mutisen itsekseni. Etsin paksua villapaitaa, laittelen illallista, odottelen naapureita. Mutisen mitä mutisen.

– Kristuksesta jotain kuulin, sanoitte jotain hänestä. Kuulin aivan varmasti.

– Minä tässä vähän apua pyytelin, vaivainen.

– Apua tulee, kun sitä tarvitaan. Kuljet tietä, olet koditon, olet yöpöyksin vieraassa maassa, et tunne ketään. Joku avaa oven, tarjoaa vuoteen, paikan pöydän vierestä, antaa vaatekerran, kehottaa lepäämään, turvallista untasi hän vartio. Maailma on merkillinen paikka. Pakolainen, kuumeisessa unessaan kävelee pitkin tietä, tai istuu autossa, hermostuneena naputtelee ovea sormillaan, tai istuu jossain odotussalissa, sydän on haljeta, odotusta, vuosien odotusta. Ja jostain tulee joku, joka sanoo hänen kotinsa olevan sinunkin kotisi.

– Ei tehdä tästä suurta numeroa. Minä tunnen sinut edellisestä elämästäni. Olet auttanut minua, ei mitään ihmeellistä. Vuoroin vieraisa. Minä kuljin loassa ja tarvitsin auttajaa, sinä seisoit siinä ja annoit minulle turvan ja avun. En ole unohtanut. Kuljin märkänä, viluisena, väsyneenä, nälkäisenä eikä minulla ollut, mihin mennä. Avasit oven, kutsuit, annoit turvan. Nyt on sinun vuorosi istua takan ääressä, nojata tuleen, haaveilla paremmasta ajasta, odottaa viestiä kotoa. En ole aivan varma, mutta minusta tuntuu, että tunnen sinut.

– Minut? En usko, emme ole varmasti tavanneet ennen.

– Hän voi hyvinkin olla Kristus, varuillaanolosta ei ole haittaa. Ei tiellä kulkijoista voi koskaan olla varma. Yksi on ryöväri, toinen Kristus.

– Minä olen pakolainen, yksi miljoonista, jouduin lähtemään kotoa, kun minua tarpeeksi monta kertaa uhattiin, en uskaltanut jäädä aiheuttamaan surua äidilleni, vaimolleni, lapsilleni. Hulluna huolesta he saattoivat minut matkaan. Lapset nukkuivat, kun lähdin.

– En ole aivan varma, että olet tavallinen pakolainen.

– Aivan tavallinen, minun kaupungistani meitä on lähtenyt kym-

**Minä kuljen ja kuljen,
ja kun en enää jaksa
satun ovelle, joka
avataan, jonka
takana asuu nainen...**

meniätuhansia, olemme pitkin Eurooppaa, hajallamme kautta maailman.

– Jokaisella on oma tarinansa, oma historiansa, oma elämänsä, kaikki minkä jätti jälkeensä. Ei ihmisistä koskaan tiedä, en ole aivan varma.

– Mitä mietit, mikä painaa mieltäsi? Joko kadut, että lupasit auttaa ja turvallisen levon antaa. Joko kadut, että avasit ovesi?

– Ei, en minä sitä tarkoita, en minä niin ajattele, en peru sanojani. Kunhan et vain lähtisi ja osoit-tautuisi Kristukseksi. Minun on parasta ryhtyä leipomaan aamiaiseksi tuoretta leipää. On laitettava kunnan ruokaa, pedattava uudet, puh-taat lakanat. Tuuletan. Istu siinä. Lepää. Ole kuin kotonasi.

– Kristityt ovat kummallisia. Uskovat Kristuksen kulkevan täällä takametsissä jalan. Niin kuuluisa ihminen menisi nopealla autolla, tai lentokoneella, ei täällä tarvo Kristukset suomalaisissa metsissä etenkin talvisaikaan. Uskovat hänen tulevan jälleen, syntyvän uudelleen. Odottavat, leipovat leipää odottaessaan, sytyttävät takkaan tulen vierasta varten, siltä varalta, että... Vieraanvarainen kansa, tämä kansa täällä kaukana metsissä. Antaa arvon vieraalle. Minä kuljen ja kuljen, ja kun en enää jaksa satun ovelle, joka avataan, jonka takana asuu nainen, joka etsii oitis miesvainajan-sa vaatteet, laittaa ruokaa, yösijan, lupaa turvata minulle hil-jaisen levon. Uskoo minun ehkä olevan Kristus. Entä jollen ole? Heittäkö hän minut kaarella ulos aamiaisella? Olenko

heti vieras ja pelottava, onko minun heti mentävä tielle, jollen osoittaudukaan Kristukseksi?

– Kuulin, mitä sanoit, sinä epäileväinen muukalainen. Jollet ole Kristus, olet lähimmäinen, mikä on sama asia.

– Epäilen vain siksi, että on niin vaikea lähteä jälleen, kun saa hetken nojata seinään, kuunnella iloista ihmisen ääntä, katsella tulta takassa, tuntea ruuanhajun sieraimissaan, tietää, että pääsee pian nukkumaan, eikä kukaan häiritse yöllä. Saa nähdä unia pelkäämättä mitään. Missä ne naapurit ovat? Tulevatko he?

– Tulossa ovat. Tulossa. Kaiken varalta tulevat käymään. Jos on Kristus kuljeskelemassa meidän metsissä, kaikki tahtovat tavata, kaikki tervehtiä, kaikki kuulla. Aamulla, kun lähdet, se nähdään, kuka olet miehiäsi. Jos on Kristus mennyt meidän kylän ohi, niin siitä puhutaan kauan. Hyvin tein, kun pidin vieraan arvossa. Jos olet tavallinen kulkija, tein hyvän teon sitenkin, enkä sitä kadu. Joskus voi olla minun vuoroni kolkuttaa vierasta ovea, joskus voi olla.

Libreton on säveltänyt Oliver Kohlenberg.
Kantaesitys oli Kärämäellä *Eurooppalainen elämäntarina* -seminaarissa kesäkuussa 2000.

Dhalinyarada Maantow

Voi te nykynuoret!

Amran Mohamed Ahmed

66

*Dhalinyarada maantee, dhaldhalaalka beeniyo dhalanteed run moodow
Dhalinyarada maantee ku dhan taala Yurub iyo dhan kastaba adduunkow
Dhalinyarada maantee dhaqankii awoodood dhisadee ka faanoo
Dhulka riiximaysaan, cirka dhaafi maysaan, buuraha dhadhaabna dhabanaanin maysaan
Dhug u yeesha maansadan haddaad dhimato geeridu mar bay nolosha dhaantaa
Ilbaxnimadu dhoofyo dhowr af barashadoodiyo, dhaboo lays qaloocshiyo
Dhalo lagu sakhraaniyo dhar la qaato maabee, way dheelitirantabay*

*Dhidibkeedu waa nabad, dheefteedu waa malab, dhaxalkeedu waa guul
Aqoon bay ku dhaqantaa, loo dhabar adaygiyo, xoog dhaaxa loo huro
Adduunkani is dhalan rogay, dayixii la dhaafee dhanbaaladdu is jiidheen
Dhulka seeskii lagu riday ka dhex baxay daruuraha,*

yaynu dhacarsigiyo sammankii la dhaafee dagayaal joognaa

Voi te nykynuoret, valheiden lumoon ja houreiden hohtoon uskoneet
Voi te nykynuoret, yli Euroopan ja pitkin maailmaa hajonneet
Voi te nykynuoret, isienne tavat ja kulttuurin hylänneet
Ette te voi kaivautua maahan, halkoa taivasta, läimäyttää vuorta
Kuulkaa tätä runoa - vaikka tulisi kuolema, se on joskus elämää parempi
Sivistys ei ole sitä että matkustaa, oppii kieliä, kääntyilee nykytyylin mukaan
Että ryyppää päänsä täyteen, eikä muotivaatteita, vaan sopu elämän kanssa

Sen perusta on rauha, sen hyvyys kuin hunajaa, sen perintö on voitto
Se vaatii taitoa, täyttä tukea, ponnistuksia
Tässä muuttuvassa maailmassa on jo lennetty ohi kuun, tieto kiittää itsensä ohi
Talot yltävät maasta pilviin, kun me kivikauden tapaan kaivamme kuivasta kamarasta
juuria syödäksemme

Sidii buu dhardhaarkii dberigu u dul yaalaa
Sidii buu dburwaagii dhallaanka u haf siinayaa
Sidii baan mar dhuuniga dhayal daanka loo dhigin
Sidii baanu dhuuggii dharka uga naqaanaa
Sidii baanu dhuxushu dhirta ugu gumaadnaa
Sidii baanu dhaankii u habeen dhaxaynaa
Sidii bay dharaaruhu dan la'aan na dhaafaan
Sidii baanay dhiriqdii guryii uga dhisna weli
Dheelkiyo dabayshiyo dhaxantii sidii bay dhegaha noo garaacdaa

Dhalinyarada maantow, dhudhunkiinu ciidiyo,
laba dhagax dhexdood buu dhab abaan ku mudan yahay
Dalkii aad u dhalateen hawli kama dhamaato dhacdo waa sideedii
Dheergaayaa ku taagsada hadba kii dharaarta dhuuxiisu nugul yahay
Dheef wuxuu ka sugaya idinkiyo dhashiinee dhayal haw malaynine

Kuten ennen on pata kolmen kiven varassa
Kuten ennen ryöstävät hyeenat lapsosia
Kuten ennen raadamme ruokamme eteen
Kuten ennen verhoudumme vuotiin
Kuten ennen tuhoamme metsää hiiltä saadaksemme
Kuten ennen vedenhakumatka kestää koko yön
Kuten ennen vilahtaa päivä pois vailla tarkoitusta
Kuten ennen saumaamme majat lehmänlannalla
Kuten ennen meitä hyytävät kaste ja tuuli ja kylmyys

Voi te nykynooret, jalkanne ovat juuttuneet hiekkaan ja kahden kiven väliin
synnyinmaassanne ikeikainen vaiva jatkuu
Vahvat sortavat niitä, jotka ovat alttiimmat taipumaan
Teidän ja lastenne tuen ja avun on tultava pian
Tämä ei ole naurahduksen ja olankohautuksen paikka

*Somalin kielestä ruotsiksi
kääntänyt
Muddle Suzanne Lilius,
ruotsista suomentanut
Liisa Ryömä.*

Anteeksi rouva, mistä nämä pakolaiset tulevat?

Helena Oikarinen-Jabai

“Me ollaan gambialaisia, meidän isä ei asu täällä, meitä ei ole adoptoitu”, tyttärelläni oli muutaman vuoden ikäisinä tapana ilmoittaa astuessaan junaan. Matkustimme usein junalla ja he tiesivät millaisia kysymyksiä heidän läsnäolonsa herätti matkustajissa. Vauvaiästään lähtien he olivat kuulleet minulle suunnattuja tiedusteluja alkuperästään:

“Anteeksi rouva, mutta mistä toitte nämä pakolaiset? Miten sait adoptoitua heidät? Minun serkkuni asuu Pakistanissa, ovatko nämä pienet söpöläisetkin pakistanilaisia? Isä ei varmaankaan enää ole kuvioissa? Kuinka he ovat niin ruskeita? Miten sinä voit synnyttää tuon näköisiä lapsia?”

Kysymykseen ihonväristään nuorempi tyttäreni joskus vastasi: ”Me ollaan oltu Karibialla.” Niin hän oli kuullut minunkin perustelevan rusketustani. Lapseni alkoivat myös tehdä tapaamilleen ihmisille samoja kysymyksiä kuin heille tehtiin. He saattoivat tiedustella ventovierailta, mistä heidän vanhempansa olivat kotoisin, mitä kieltä he pu-

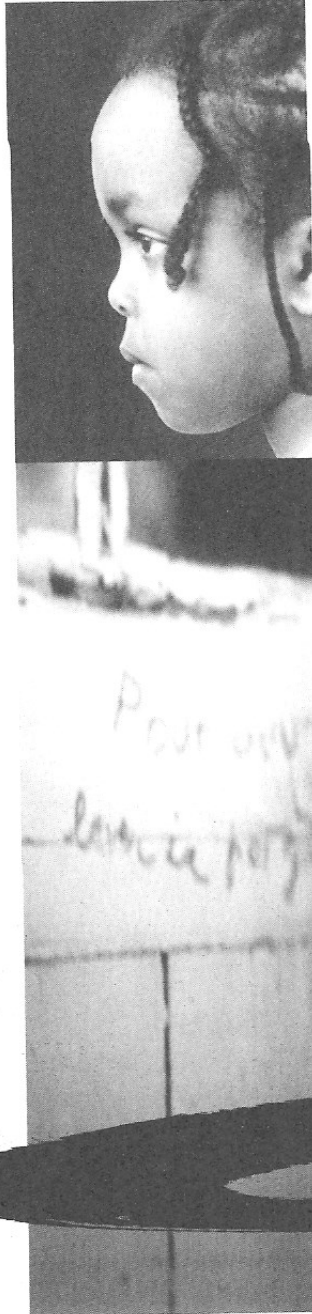
huivat ja asuivatko he yhdessä. Vähän myöhemmin tyttäreni oppivat leikkimään erilaisuudellaan. He piiloutuivat bussin penkkien taakse ja huutelivat päälakeaan vilauttaen: "Me ollaan mustalaisia, me ollaan afrikkalaisia, me ollaan rastoja, me ollaan gambialaisia." He keräsivät ihmisten heihin liittämiä mielikuvia ja lähettivät ne takaisin uteliaille ja yllättyneille kuulijoille. Ehkä se oli heidän tapansa pohdiskella identiteettiään suomalaista mäntymetsää vasten. Niin metsä vastaa... ja kaiku raikaa...

Halun kohteita ja kannibaaleja

Olen törmännyt usein eksotismiin, jonka tumma ihonväri nostattaa ihmisten mielissä. Monet ajattelevat, että jos muu ura ei afrosuomalaisille tytöille urkene, niin he voivat aina ruveta misseiksi tai laulajiksi, kabareetanssikin sopisi. Vanhempi tyttäreni oli muutaman viikon ikäinen kapaloitu kääryle, kun ystävättäreni totesi: "Hän on niin seksikäs." En tiedä oliko tokaisun takana tyttäreni hiusrajan alla piilevä päivetys vai ystävättäreni tapa suhtautua vauvoihin. Hämmästykseltäni en osannut kysyä.

Matkustin tyttärenteni kanssa Jyväskylästä Helsinkiin, kun samassa junanvaunussa poikajoukossa matkannut nuori mies alkoi laulaa: "Jos sais kerran matkallansa neekerinaista nussia." Pyysin häntä rauhallisesti väikemenään. Yksi pojista oli afrosuomalainen, mutta hänkään ei puuttanut ystävänsä puheisiin. Vaihdoimme junaa Tampereella ja asemasil-
lalla sama humaltunut nuori mies käveli rinnalleni ja huohotti niskaa-
ni: "Neekeri." Irrotin käteni lastenvaunujen sarvista, otin nuorukaista
käinni rinnoista ja sanoin: "Jos vielä kerran kuulen suustasi mitään
niin loukkaavaa, niin minä lyön."

Tyttäreni eivät ole koskaan käyttäneet itsestään sanaa "neekeri",

vaikka heitä on usein nimitelty sillä nimellä. Luulen, että sanan mukana on välittynyt sen loukkaavuus sekä kätkeyt alistavat, eristävät ja leimaavat merkitykset. Olisi ollut liian uskaliaasta käyttää sanaa edes ironisoidakseen kuulijoita. Eivätkä tyttäreni ole ironisoineet ketään tietoisesti, vaikka heidän käyträtymisensä on minusta siltä joskus näyttänytkin. He vain pohtivat ja muokkaavat vastaanottamiaan viestejä, joiden taustalla piileviä kysymyksiä ja arvotuksia he eivät tunne.

Leikitään alkuasukkaita

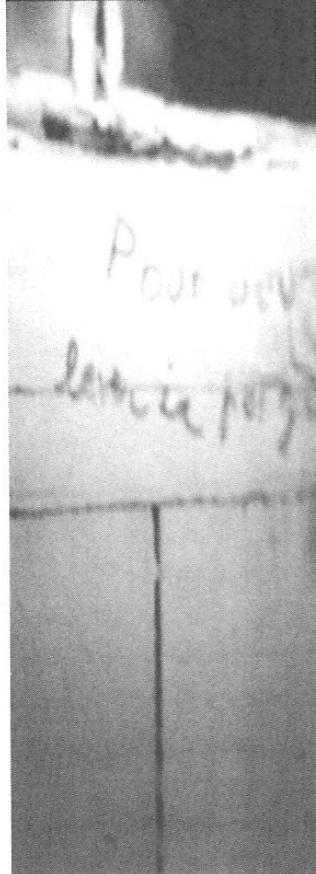
Seurasin vuoden ajan eräässä päiväkodissa projektia, jossa opettajat johtivat lapset kuvitellulle meriseikkailulle maailman ympäri. Matka liitettiin erilaisiin vuoden aikana esiin nouseviin teemoihin. Aluksi olin huolestunut sitä, etteivät matkan johtajat olleet ajatelleet tyttöjen rooleja. Kysytyäni tyttöjen mahdollisuuksista osallistujina opettaja vastasi: "Hehän voivat olla laivatyttöjä tai keijukaisia." Pohdiskelun jälkeen tytöille etsittiin kuitenkin vauhdikkaampia rooleja esimerkiksi tutustumalla Pippi Pitkätossun seikkailuihin. Seuraava ihmettelyn aiheeni oli, kun lapset saapuivat "alkuasukkaiden" asuttamalle aarresaarelle lapsuudestani

tutun Hottentotti-laulun säestämänä. Keskustelin päiväkodin henkilökunnan kanssa useaan otteeseen stereotyyppien vaarallisuudesta ja niiden purkamisen merkityksestä. He olivat kuitenkin sitä mieltä, ettei tuttuihin harmittomiin leikkeihin ole syytä puuttua.

Päiväkodin pihalla järjestetyssä kevätesityksessä aarresaarella asuvat alkuasukkaat oli puettu säkkikankaisiin ja heidän kasvoihinsa oli sivelty savea. Opettajan ohjaamina he keittivät isossa padassa jotakin ja kirmailivat villisti nurmella heilutellen punaisiksi värjättyjä keihäitä samalla kun bändi soitti ja lauloi 1950-luvulla sanoitettua ja sävellettyä tanskalaista lastenlaulua, jonka sanat alkavat: "Asui kerran Afrikassa Chickaduajoella pikkupoika Huua Kotti, musta kuin pesty noella. Ei ollut puettu Kallen tavoin, kulki melkein paljain navoin. Siten kulki Huua Kotti, hän oli oikea hottentotti." Laulu kertoo tarinan, jossa Huua Kotti puolustaa kylää papuheimon hyökkäystä vastaan ja saa lopussa palkkioksi kuninkaalta ystävyuden, tyttären ja jalkapallon. Lopuksi todetaan "humoristisesti", että "punastui jo Huua Kotti, vaikka oli musta hottentotti".

Päiväkodissa, jossa oli lapsia erilaisista kulttuuritaustoista, opet-

Ei liene sattumaa, että tyttöbändi Spice Girlsin ainoan mustaihosen jäsenen, leopardikuvioituihin asuihin pukeutuvan Mel B:n lempinimi on Scary Spice eli Pelottava Mauste.

tajat olisivat voineet pohtia myyttien purkamista ja uusien käsitysten rakentamista leikeissä ja esityksessä. Ehkä aikuiset olivat kuitenkin niin kiinni omissa lapsuutensa mielikuvissa ja stereotyyppisissä ajatuksissa siitä, mikä lapsista on hauskaa, erikoista ja eksoottista, etteivät he luopuneet omista harhaanjohtavista käsityksistään. En usko, etteikö jokin muu esitys olisi ollut lasten mielestä aivan yhtä hauska. Luulen, että lapset kiinnostuvat kasvattajiensa sisäistämistä asioista. On vaikeaa kuvitella, etteivät opettajat puuttuisi leikkiin, jos lapset leikkisivät keskitysleiriä ja vartijoita. Intiaaneja ja cowboya lapset voivat sen sijaan leikkiä.

Musiikkimaailmasta löytyy idoleita, jotka vahvistavat afro-eurooppalaisten lasten identiteettiä, mikäli omiin tyttäriini on uskomista. Kevyessä musiikissa ja ainakin osassa nuorisokulttuuria afro- ja euroamerikkalaiset ja jopa afrikkalaisetkin ovat saaneet paljon enemmän tilaa kuin monilla muilla kulttuurin alueilla. Mielikuvista, joilla heitä myydään, voi kuitenkin löytää afrikkalaisiin liitettyjä – jos ei nyt ikiaikaisia niin ainakin aikansa eläneitä – stereotyyppioita. Ei liene sattumaa, että tyttöbändi Spice Girlsin ainoan mustaihosen jäsenen, leopardikuvioituihin asuihin pukeutuvan Mel B:n lempinimi on Scary Spice eli Pelottava Mauste.

Maailmankansalaiset

Gambiassa tyttäreni yllättyivät, kun heitä kutsuttiin *tubaboiksi*. Sannalla viitataan eurooppalaisiin tai valkoisiin. Kummankin vanhempansa kotimaassa he ovat sekä kotonaan että ulkopuolisia. Se on eräs kaksikulttuurisuuden rikkauksista. He oppivat hyvin varhain tarkastelemaan todellisuutta erilaisista näkökulmista, kyseenalaiseen tamaan ja pohtimaan asenteiden ja mielikuvien lähtökohtia ja pei-

laamaan identiteettiään kollektiivisiin myytteihin ja ennakkoluuloihin.

Tavallaan ihmisten uteliaisuus ja jopa ennakkoluulotkin ovat rikastuttaneet tyttärenteni elämää. Luulen, että he ovat saaneet paljon enemmän huomiota osakseen kuin suomalaiset lapset yleensä. Maassamme ei ole tavanomaista kysellä julkisilla paikoilla tuntemattomilta lapsilta heidän perhe-elämään ja sukulaisuussuhteisiin liittyvistä yksityiskohdista. Tyttärenteni sosiaaliset taidot ovat kehittyneet, kun he ovat vastanneet heille jatkuvasti esitettyihin kysymyksiin. He ovat myös oppineet ymmärtämään, että itse kunkin uskomukset ja mielipiteet ovat riippuvaisia hänen taustastaan, elinpiiristään, kulttuuristaan ja kokemuksistaan. He ovat oppineet, ettei kenelläkään ole lopullista totuutta ihmisenä olemisesta.

Tyttäreni ovat kasvamassa aikuisiksi. He eivät ole enää äidin vanavedessä taapertavia pikkulapsia. Kollektiivisten ennakkoluulojen ja myyttien kohtaaminen ja purkaminen on haaste afrikkalaisille ja afrosuomalaisille naisille ja tytöille. Tytärtemme on uskallettava kohdata heihin liitetyt merkitykset, tartuttava niihin ja lähdettävä purkamaan heihin liitettyjä stereotyyppioita niin, että he voivat epäröimättä hyväksyä erilaiset identiteettinsä ja todeta valtaa ja vallattomuutta äänessään: "Olen suomalainen, olen afrikkalainen, olen nainen, olen eurooppalainen, olen musta, olen maailmankansalainen."

"Olen suomalainen,

olen afrikkalainen,

olen nainen,

olen eurooppalainen,

olen musta,

olen maailmankansalainen."

Kukkamekko ja permanentti

Elina Rainio

76

a

ii

o

t

o

k

Äitini Pirkko syntyi vuonna 1927 Heinolassa varakkaan kenkäkauppiiaan ainoana tyttärenä. Kolmevuotiaana hänet istutettiin kenkäkaupan tiskille edustamaan vanhoja vanhempiaan. ”Hymyile, Pirkko”, isäpappa sanoi ja äiti hymyili, tietämättömän lapsen isää miellyttävää hymyä. Kauppiasisä rikastui nopeasti sodan jälkeisen kenkäkaupan vilkastuttua. Hän vaihtoi kenkiä voihin ja tarjosi maalaisisännille Koskenkorvaa takahuoneessa.

Äiti kertoi mielellään sodasta. Venäläiset pommittivat yllättäen pientä Heinolaa, jossa oli majoitettuna rintamalle matkaavia miehiä. Pommitusten aikana äitini pelkäsi ja kyyristeli osan aikaa suuren kirjoituspöydän alla, mutta pakeni pahimman mentyä kaupungille katsomaan palavaa Heinolaa. Äitini uskoi suonissaan virtaavan sekä mustalaisen että hevosen verta. Hän oli villi poikatyttö.

Kauneus, varallisuus, naiseus ja ystävyys ovat äidin tärkeimpiä arvoja. Ainoana lapsena hän sai aina ostaa ne vaatteet, joita halusi. Äidin perhe käveli sunnuntaisin hyvin puettuna Heinolan katuja

permanentti?

kukkamekko?

vai permanentti?

**“Kun näin
hänen kauniin,
vaalean
vartalonsa
sängyllä
makailemassa
olin mennyttä
miestä.”**

ja torin laita. Kenkäkauppiaan vaimona äidinäiti keräili antiikkia ja paapoi ainoaa lastaan tarkasti. Syöminen ja ruoka olivat myös suuri mie-
lihyvän lähde. Mummo paistoi viikoittain kunnon rasvamunkkeja ja
leipoi voista kakkuja. Läskisoosi tirsisi alinomaa puuhellan rautapannussa.
Syöminen yhdisti ja lähensi perhettä. Tunteita ja läheisyyttä vanhat van-
hemmat eivät oikein osanneetkaan näyttää. Ehkä äiti kasvoi narsistisen
yksinäiseksi, mutta kauniiksi, ja oppi saamaan lohtua syömisestä. Suk-
laasta saatava nautinto ei ole koskaan jättänyt häntä yksin.

Avioituminen

Äitini solmi avioliiton 23-vuotiaana vaalean, pitkän ja sivistyneen filosofian ja kirjallisuuden opiskelijan kanssa. Rakkaudelta he odottivat romantiikkaa ja puhtautta. Kauneus oli ollut kummallekin ihastumisen syynä. Äidilläni oli ihania kukkamekkoja ja moitteeton permanentti. Isäni sanoi: ”Kun näin hänen kauniin, vaalean vartalonsa sängyllä makailemassa olin mennyttä miestä.” Äitini ei ollut naimisissa vain isäni kanssa vaan kummankin suvun kanssa. Avioliittoon osallistuivat alusta saakka kummankin vanhempani äidit ruuanlaittajina, lasten hoitajina ja henkisinä pomoina.

Lapsia syntyi neljä, yksi poika ja kolme tytärtä. Me lapset oleskelimme ahkerasti kummankin mummimme luona.

Äitini ilakoiva ruumis ja tanssihaluiset kengät eivät löytäneet vastakaikua isän tavasta kokea maailma ankarana älyllisesti ja ahdistuneesti. Isä ei elänyt kehollaan vaan päällään. Hän kärsi ja alkoi juoda. Tässä mielessä äitini kohtalo muistuttaa monen muun suomalaisen naisen elämänkohtaloa. Kymmenen vuotta juotuaan isäni samastui tuskassaan Goethen *Faustiin*. Humalainen Rainio lauloi ja juhli öisin, ja

äiti jäi yksin pyörittämään avioliittonsa arkea. Äidin molemmat vanhemmat kuolivat, kun olin seitsemänvuotias. Äitini ei osannut surra ja jakaa pettymystään tai yksinolon tunnetaan. Hän ei myöskään osannut ja jaksanut huoltaa meitä aikuisen äidin tavoin. Niin hän menettikin huoltajan asemaansa isänäidille. Äiti teki pitkiä päiviä pankissa kuutena päivänä viikossa ja kyllä kuulusteli iltaisin saksan läksyjä sen minkä jaksoi. Isoäidin ohella meistä huolehtivat maalta tulleet usein vaihtuvat nuoret kotiapulaiset.

Isona siskona

Isona siskona aloin huolehtia kahdesta pikkusiskoani koko tarmollani. Minussa yhdistyivät mummoni, äitini sekä identiteettiäni eniten muovanneet isosiskon, leikinohjaajan ja huoltajan roolit. Luulen, että ammatinvalintani ja identiteettini teatteriohjaajana kumpuaa juuri isosiskon ohjaavuudesta. Vanhempamme eivät olleet sitovia, eivätkä alati läsnä. Leikin haltioittava, maaginen ja seikkailunomainen maailma muodosti olemassaolomme pohjan.

Äitini palvoi kauneutta ja kävi kampaajalla joka viikko; permanentti hiuslakattiin muodossa pysyväksi. Kansallisosakepankin kamreerina hänet valittiin useana vuonna pankkinsa suosikkivirkailijaksi. Ajattelin, että tämä johtui hänen ulkoisesta olemuksestaan. Hän osti puvustoja Salzburgista, missä hän kävi Mozartin musiikkijuhlilla. Moitteetomat kynnet olivat pankkivirkailijalle tärkeä seikka. Minun piti tiskata usein, koska äidin kynsilakat olisivat voineet lohkeilla vedessä. Pahimassa murrosiässä istuin peilin edessä ja ajattelin, etten koskaan rupea kauniiksi naiseksi, enkä hanki sellaista ammattia, jossa tarvitsee edustaa.

Olin mielestäni liian lihava, liian suulas ja liian erilainen. Kiroi-

lin ja sanoin mitä mieleni teki. Rikoin myös äidin kauneimman sukumaljakon kiukun puuskassani. Vihasin ja sain vihata. Äitiäni vihasin, eikä hän koskaan käyttäytynyt väkivaltaisesti minua kohtaan. Hän ei lyönyt, mustamaalannut eikä pelotellut tyttöjään. Naisuudesta hän antoi valoisan kuvan. Rakastelu miehen kanssa olisi kivaa ja me olimme pitkäsäärisiä ja kaunissilmäisiä ”naisia”. Minulle ihmisen, taiteilijan ja naisen identiteetin hakeminen on ollut mielenkiintoinen, elämän mittainen tutkimusmatka ja seikkailu. Sosiaalisen ja rakastetun isosiskon rooli ja teatterityö ovat antaneet työkaluja kohdata myrskyisä maailma lempeästi ja nyt jo rauhallisestikin.

Taide työkaluna, lohtuna ja tiedonlähteenä

Opin jo lapsena olemaan olemassa leikkimällä ja tarinoita työstämällä. Kasvoin serkkujeni kanssa suuressa lapsilaumassa ilman kahleita, liikaa huolenpitoa ja sääntöjä. Suurehkon talomme vintit vaatte- ja kenkävarastoineen olivat vapaassa käytössämme. Esitimme teatteria ja myimme pääsyliput yleisölle. Elämän turvattomuus, seikkailu ja fiktio opettivat selviytymään olemassaolon taistelusta. Murosikä katkaisi tarinoiden kautta olemisen ketjun ja toi tilalle musiikin, joka sai tuolloin hippeilyn rinnalla idealisoidun paikan elämässäni. Musiikin ja tarinoiden maailmat yhdistyivät 20-vuotiaana, kun pääsin opiskelemaan ohjaajantyyötä ja dramaturgiaa Tampereen yliopistoon. Teatterista tuli nopeasti toimivin keinoni jakaa ja kohdata maailma muiden ihmisten kanssa niin todesti, syvällisesti ja moninaisesti kuin pystyin ja tunsin tarvetta.

Teatterityö on ollut suurin lohtuni vaikeina aikoina, mutta myös tärkein tiedonlähteeni, kun olen yrittänyt ymmärtää ihmise-

nä olemisen kokemuksia. Erityisesti Teatterikorkeakouluun tekemäni lisensiaatintyöni *Magia Woltti, taiteilijaopettaja oman työnsä tutkijana* auttoi ymmärtämään omia pelkojani ja esteitäni suhteessa tietoon, elämäntapaani, naiseuteeni ja teatteriohjaajan rooliini. Opin, ettei ihmisellä ole, eikä tarvitse olla, pysyvää identiteettiä. Ihminen muuttuu, kysyy ja etsii vastausta omaan olemassaolonsa koko elämänsä ajan. Ihminen voi luoda ja järjestää omaa kertomustaan ja identiteettiään suhteessa elämäntapaansa ja mahdolliseen elinkumppaniinsa koko ikänsä.

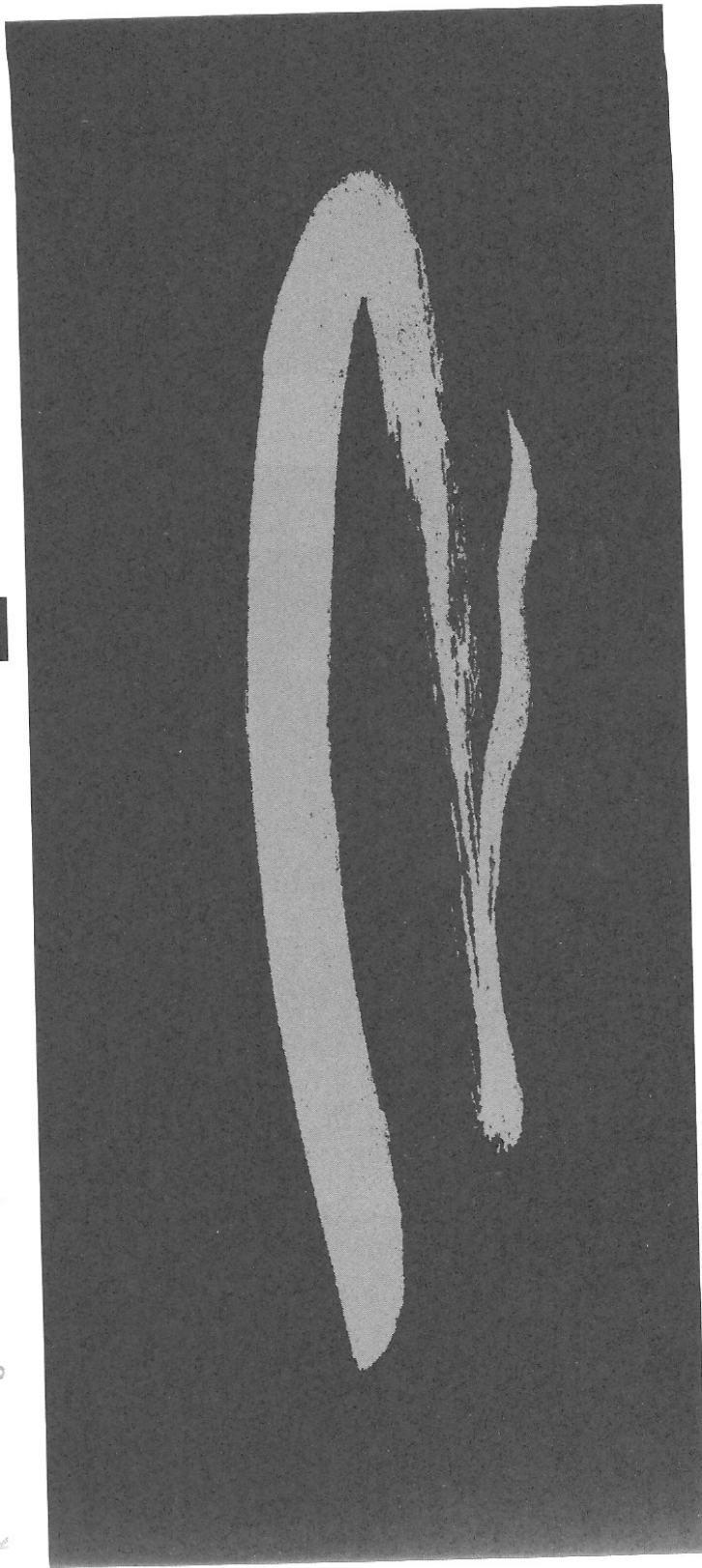
Avioeroni sinisessä puutalossa

Kun erosin 44-vuotiaana, koko menneisyyteni aukesi eteeni uudelleen eletäväksi. Koin olevani Oiva Paloheimon kuvaama Tirlittan, orpopyttö ihmisten ihmeellisessä maailmassa. Itkin vuoden ja kävin läpi ahdistustani, epätoivoani ja käytännön osaamattomuuteeni liittyvää raivoa. Totesin olevani nainen, joka ei tiedä miten puutalon lämmitysjärjestelmä laitetaan päälle tai monenko ampeerin sulake vaihdetaan saunakerrokseen. Tulin lähemmäksi aitoja tunteitani kuin koskaan. Omalta osaltani sain murettua sukuni tunneavuttomuuden ketjua. Pohdiskelin ja vertasin minun ja äitini elämää. Valinnat ovat suurin ero välillämme. Olen nyt 46-vuotias. Äitini mielestä olen voinut valita ammatin, asuinpaikan ja ehkä miehenkin. On totta, että voin myydä puutaloni, ellen halua hoitaa sitä. Voin elää kaksin tyttäreni kanssa tai valita tarjolla olevista miehistä sopivimman. Vai voinko?

Rakasta, kärsi ja unhoita

Oman olemassaolon muodot ovat salaisia ja osittain alitajunnan armol-

**Totesin olevani
nainen, joka ei tiedä
miten puutalon
lämmitysjärjestelmä
laitetaan päälle...**

lisessa piilomaailmassa. Olen raottanut tätä salaisuuden verhoa teatterityön, naisryhmien ja oman pohdiskeluni avulla. Sotien jälkeisten sukupolvien jättämä tunneavuttomuutta vastaan voin taistella vain elämällä, itkemällä ja oivaltamalla aina lisää. Minun kohdallani teatteri, arki ja elämä ovat mahdollistaneet tällaisen, myös parantavan intuitiivisen prosessin.

Tyttäreni on 12-vuotias. Hän näyttelee, soittaa ja meikkaa. Mummi on hoitanut häntä pienestä pitäen läheisesti ja lämpimästi. Äiti ja minä olemme läheisiä toisillemme ”meidän suvun” temperamenttisina ja eronneina naisina. Äitini erosi pahasti alkoholisoituneesta isästäni, kun olin 16-vuotias ja muutti Helsinkiin. Äiti löysi elämänsä rakkauden, sen ”puuttuvan puoliskon” työpaikaltaan täyttäessään 50. Nyt äitini sanoo olleensa kuluneet 20 vuotta hyvin onnellinen. Tämä ”kypsän iän avoliitto” on tarjonnut hänelle eheän, lämpimän ja läheisesti jaetun arjenkokemuksen miehen kanssa. Kunnioitan äitiäni siinä, että hän on eronnut, elänyt, rakastanut, kärsinyt ja unohtanut. Toivon pystyväni samaan.

Äidit ja tyttäret - ikuinen lieka, sama veri, helisevä nauru, monikasvoinen rakkaus, viha etsimässä sanoja vapauteen, lempeys ja anteeksianto. Kohtaamisia ja eroja. Kasvamista. Elettyä elämää. Tätä kirjoittaessani minulla on kukkamekko ja permanentti.

Oivallus

Annika Sandlund

bussissa, matkalla balettitunnilta kotiin tajusin yhtäkkiä olevani suomenruotsalainen. Olin 11-vuotias ja istuin ikkunapaikalla pahalta haisevan humalaisen vieressä. Takanani istui kaksi vanhempaa kovistyttyä, jotka juoruilivat ja kiroilivat suomeksi. Bussimatka kotiin ei kestänyt yleensä kymmentä minuuttia kauempaa, mutta tällä kertaa oli ruuhka-aika ja bussi joutui pysähtymään joka ainoissa liikennevaloissa. Oli jo pimeää ja kun katsoin ulos näin oman peilikuvani.

Ennen tätä kotimatkaa olin elänyt huolettomasti monissa eri todellisuuksissa: hypännyt narua ruotsinkielisten lasten kanssa, jotka eivät koskaan kiroilleet, polttanut salaa tupakkaa suomenkielisten kavereideni kanssa. Auttanut muita lapsia täyttämään Alkon pulloja kotona poltetulla viinalla. Oli koulukavereita ja pihakavereita. He

puhuivat eri kieliä, ja pysyivät omissa karsinoissaan. Pihakavereille selitettiin, että kävin ruotsinkielistä koulua, mutta kukaan ei ollut koskaan kuullutkaan ruotsinkielisestä koulusta Turussa. He luulivat, että valehelin. Sadun isoäiti selitti, että äitini oli ulkomaalainen ja jossain päin kaupunkia oli varmasti koulu ulkomaalaisille. Varmuuden vuoksi en enää koskaan puhunut ruotsinkielisestä koulustani.

Näin pihakavereitani harvoin päiväsaikaan, mutta iltaisin maleksimme aina kioskin nurkalla tai leikkipuistossa nuorisotalon takana. Ja nyt minä istuin bussissa matkalla toisesta todellisuudesta toiseen. Päivällä olin tanssinut balettia suomenruotsalaisten ystävieni kanssa ja illalla saunoisin Sadun isoäidin luona. Koska minulla ei ollut muutaakaan tekemistä, salakuuntelin suomalaisia kovistyyttöjä uskaltamatta kuitenkaan kääntyä katsomaan heitä.

Toinen kertoi vitsiä kolmesta lääketieteen opiskelijasta, jotka tekivät koetta elävillä ihmisillä.

”Kerran opiskelijat leikkasivat pois kymmenesosan keskiverto-suomalaisen aivoista ja suomalainen alkoi herättyään puhua venäjää! Kun poistat kymmenesosan aivoista, suomalaisesta tulee venäläinen. Joitakin vuosia myöhemmin opiskelijat nukuttivat jälleen tavallisen suomalaisen miehen ja päättivät leikata 9/10 aivoista pois. Kun potilas heräsi, hän soperteli: ’Var är jag?’ Näin luotiin ensimmäinen suomenruotsalainen.”

Tässä vaiheessa bussi oli jo ohittanut pysäkkini. Vieressäni istuva humalainen oli herännyt. Minä tuijotin peilikuvaani, enkä halunnut

nousta paikaltani. Hehän voisivat kertoa lisää vitsejä huvittavista suomenruotsalaisista.

Parin pysäkin jälkeen tytöt jäivät pois bussista. Minä juoksin Sadun isoäidin luo, joka seiso i keittiössä ja lämmitti vettä. Silloin tajusin ensimmäistä kertaa, että suomenkielisten ystävieni kotona ei ollut lämmintä vettä. Ja että useimmat ruotsinkielisistä koulukavereistani saunoivat vain uimahallissa ja maalla. Siis suomenruotsalaisia oli olemassa: heillä oli lämminvesiputket, muttei saunaa. Onneksi äitini oli Skotlannista, muuten joku voisi vielä luulla, että olin yksi heistä.

Paljon myöhemmin tajusin, että vitsin saattoi kääntää – että koehenkilö voisi yhtä hyvin puhua herättyään suomea. Mutta kun puhuin muiden vähemmistöihin kuuluvien kanssa tajusin, että oleellista oli se, että vitsin kertoi suomalainen, suomeksi ja muille suomalaisille. Jollakin absurdilla tavalla tämä tapaus muo-vasi identiteettiäni. Kovistytöt bussissa takanani (kasvottomat, koska en uskaltanut kääntyä) näyttivät rajan, joka oli heille päi-vänselvä. Oli merkityksetöntä, että en ollut koskaan huomannut sitä. Sinulla voi olla kuinka monta identiteettiä tahansa, mutta toiset ihmiset ottavat itselleen oikeuden päättää, kun olet ylittä-nyt rajan.

Ruotsista suomentanut Marita Muukkonen.

h y v ä i s t e j ä
h y v ä i s t e j ä

Valo

Maritza Núñez

88

ä

j

e

t

s

ä

v

y

h

hmiset olivat vetäytyneet koteihinsa. Jos joku matkamies olisi kulkenut kylän halki eikä olisi nähnyt tuikkivia öljylamppuja, hän olisi pitänyt sitä aavekylänä.

”Kolme Mariaa...”, huomasimme.

”Onnen tähti.”

”Onnen?”

”Onnen”, isoäiti toisti.

Jos joku kulkija olisi pysähtynyt kylään, häntä olisi kauhistuttanut hiljaisuus, susitaivas, jota halkoivat pienen pienet tähdet, ja talojen tuikkiva, lepattava valo.

”Emmekö voi toivoa tänään mitään, isoäiti?”

”Ei tänään. Tänään ei ole tähtiä.”

Menimme nukkumaan pettymys huulillamme.

”Ei tänään...”

Jos joku kulkija olisi vaeltanut kylän halki, häntä olisivat pelottaneet susitaivas ja valon tuike.

”Kylässä sovitetaan syntejä”, muukalaiset sanoivat, ja me tiesimme että se piti paikkansa.

”Jos kyse on meidän kuolleistamme, eikö niin ole hyvä?”

”On, isoäiti.”

Siinä iässä asiaa ei ollut helppo hyväksyä, mutta jos isoäiti sanoi niin...

”Täytyyhän siihen syynsä olla”, isoisä vastasi.

”Täytyy olla”, toistimme kuorossa niin varmallalla äänellä, että se hämmästytti meitä itseämmekin.

Isoisä oli sytyttänyt lampun sydämen, ja niin kuin joka ilta, keräännymme uteliaina hänen ympärilleen. Siinä oli jotain maagista, kun hän otti palasen vanhuuttaan kellastunutta sanomalehteä, taittoi sen ja sytytti tulen.

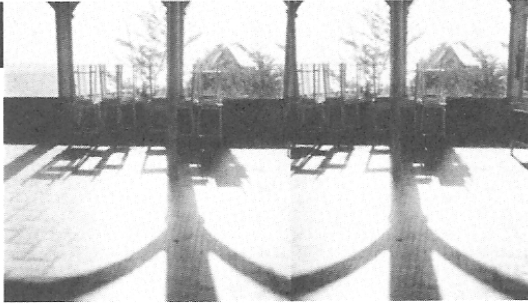
Isoisällä oli taikurin kädet.

”Se johtuu iästä”, hän sanoi. Ikä peittää kätemme juuriin, samanlaisiin kuin puilla.

Ne eivät olleet ryppyjä. Isoisällä ei ollut ryppyjä. Meilläkään ei olisi. Ei koskaan. Ja tuo ei-koskaan oli hymy kuullessani puhuttavan vanhuudesta. Minulle ei tulisi ryppyjä, minun käsissäni olisi juuret niin kuin puulla, kauniilla puulla. Niin kuin isoisällä. Hän tarttui vipuun ja alkoi pumpata kunnes valo syttyi. Valo hääti pois sen pelon joka nousi, kuin isoäiti ilmoitti ”tänään ei ole tähtiä” ja me tiesimme, että armoton pimeys uhkasi meitä.

Valo.

Ei, kylä ei ollut aavekylä, vaikka matkamiehet pelkäsivät jäädä sinne koska siellä sovitettiin syntejä. Meidän vainajamme. Minä en palaisi kylään, ja siihen syyppäänä olisi isä, sillä hänen takiaan äiti oli lähtenyt kaupunkiin. Meidän kodissamme kaupungissa kukaan ei sovittanut syntejään, koska meillä ei ollut vainajia. Ja minä kieltäydyin uskomaasta että jonain päivänä olisi. Hyväksyin mieluummin vieraat vai-

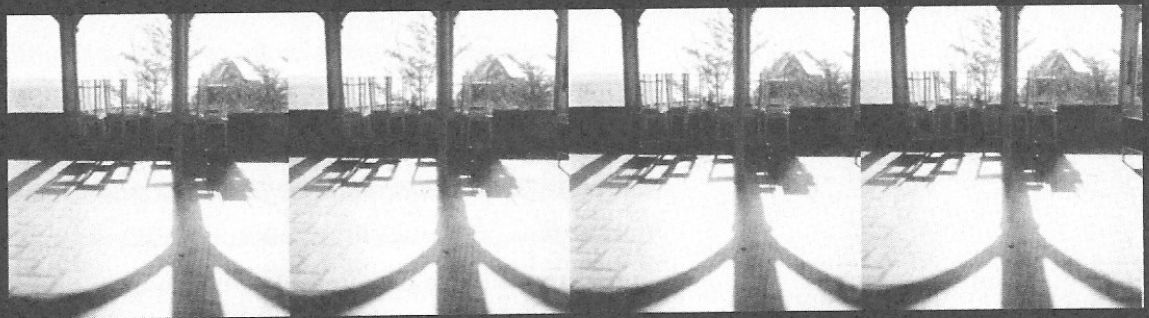
najat, vainajat jotka olivat toisilta aikakausilta ja jotka asustivat isoisän talossa.

Olisi tuskallista, ajattelin, että joku jota rakastamme tulisi luoksemme, muttemme pystyisi pitämään häntä rinnallamme. Isoäitiinkin koski, koska hän ei kyennyt pidättelemään kuolleitaan, vaikkei hän sitä näyttänytkään. Mutta yksi asia oli varma, isoäidissä ei ollut pelkoa. Ikävää kenties. Sen vuoksi hyväksyin lopulta, että oli täysin luonnollista elää keskellä heidän askeliaan, ääniään ja ajoitaisia kuiskauksiaan. Isoäiti oli saanut minut vakuuttuneeksi. Kuolleita ei tarvinnut pelätä, vaan eläviä. En pelännyt, sillä isoisä oli sytyttänyt juuri yön.

Olimme jo vuoteessa kuullessamme isoäidin kiireiset askeleet, kun hän teki vielä päivän viimeistä silausta

”Viime silausta”, isoisä oli pelkkää naurua. ”Lopeta jo se hyöriminen, hyvä nainen. Päivällä on loppunsa, vaikka sinun on vaikea uskoa sitä.”

Sinä yönä ei edes isoisä, niin hyvä ennustaja kuin olikin voinut kuvitella että aina ei käy niin. Joillekin päiville ei tule loppua.

Kun isoäiti oli käymässä levolle, meidät sinetöi tuo huuto. Ääretön tyhjyydentunne vatsassa. Edes isoisän kädet eivät kyenneet rauhoittamaan huutoa seurannutta hiljaisuutta. Isoisän ja isoäidin synnyttämät äänet palauttivat meidät todellisuuteen. Isoisä puki vaatteet ylleen lähtäkseen ulos. Isoäiti rukoili. Hyppäsimme kaikki vuoteesta. Oli otettava selvää mistä huuto oli lähtöisin. Ja saimme sen selville raa'alla tavalla. Ruumis riippui heiluen puunoksasta.

Kuinka elämä saattoi jatkua tuon huudon jälkeen? Huuto tarkoitti, että kuka tahansa meistä saattoi riippua puunoksasta niin kuin tuo matkamies, jonka nimeä emme saaneet tietää koskaan.

Jos joku matkamies, jos joku kulkija...

”Onnen tähti. Tuolla, etkö näe?”

Etsin etsimistäni.

Ihmiset olivat vetäytyneet koteihinsa.

En nähnyt tähteä enää koskaan.

Espanjasta suomentanut Sanna Pernu.

Vaiettu menneisyys

Helena Miettinen

halusin nähdä sinut ilman leukaasi kiertävää valkoista käärettä. Vaikka sitten suu auki, mikäpä siinä. Suu auki kuorsaamasta olin sinut viime aikoina useimmiten yllättänyt. Ehkä sideharsokääre ei ollutkaan sattuma. Valkoinen huivi päässäsi sinä myös tulit tähän maahan, pakolaisena, salateitä ilman lupaa, kuten kuulustelupöytäkirja toteaa.

Ja silloinkin oli juhannus.

Kuusikymmentähdeksän juhannusta aikaisemmin karkasit Maijan kanssa Suomeen Inkeristä, nälkää ja Stalinin terroria pakoon. Terijoen karanteenileirillä sinut, pakolainen n:o 55/29, valokuvattiin sivulta ja edestä, pää huiviin peitettynä. Se on ainoa nuoruutesi aikainen valokuva ja sain sen käsiini vasta muutama vuosi sitten Kansallisarkistosta. Luulin tekeväni suurenkin hyvän työn, kun toin sinulle kuulustelupöytäkirjat ja tuon kuvan. Pidit huivipäistä kuvaasi aivan erityisen tymeänä. Olisit varmaan kieltänyt hoitajia laittamasta sidettä, jos olisit ollut vielä elossa ja nähnyt yhteyden. Minua huvitti, miten saadesasi käsiisi harvinaisen muiston omasta kadonneeksi kuvitellusta histo-

[Mikä oikeus sinulla on penkoa elämääni?]

riastasi, suurin huomiosi kohdistui sekaisin oleviin hiuksiin. Olit mehiläiskuningatar ja rakastit ulkoista olemustasi. Toinen yllätys oli se, kun sait kuulustelupöytäkirjan luettuasi aivan uskomattoman raivokohtauksen. “Mikä oikeus sinulla on penkoa elämäni?”, huusit ja uhkasit jopa usuttaa poliisit kimppuuni, jos jatkaisin tutkimuksiani. Väitit, että paperit olivat keksittyjä ja lausuntonsi seipetty. Olitte kertoneet kuulustelussa saadaksenne jäädä Suomeen, että isäpuolenne pahoinpiteli teitä. Olihan se varsin uskottava selitys. Todellisuudessa isäpuolenne oli lauhkea kuin lammas ja joutui itse kärsimään paostanne varsin kohtalokkaalla tavalla, kuten vasta kuolemasi jälkeen sain selville.

Pakolaisuus elää minussa

Et milloinkaan päässyt täyteen tasapainoon menneisyytesi kanssa. Kotoa lähtö ja ero perheestä vaivasivat sinua joka päivä. Seitsemäntoista-vuotiaalle työlle on rankka päätös jättää koti ja lähteä pakolaiseksi toiseen maahan itseään vielä nuoremman pikkusiskon kanssa. Kaikki yhteydet Inkeriin jääneisiin sukulaisiin katkesivat kohta lähtönne jälkeen etkä kuuteenkymmeneen vuoteen tiennyt muun perheesi kohtalosta yhtään mitään. Vain myöhempien tulijoiden kertomana kuultit, että lähtönne jälkeen äitiänne oli pidetty kuulusteltavana parisen viikkoa. Senkin tiesit, että isäpuolesi oli vangittu. Jossain sisimmässäsi luulen sinun aavistaneen, että hän sai maksaa tytärpuoltensa vapaudesta omalla hengellään.

Menneisyydestäsi kasvoi suuri tabu. Siitä tuli asia, jota ei ollut ja josta ei puhuttu. “Sinne ei ole koskaan pääsyä”, vastasit, kun joskus lapsena kysyin, missä olit lapsuutesi viettänyt. Olit kuitenkin väärässä.

Katsos, päätin jo pikkutyttönä, että löytäisin Venäjälle kadonneet sukulaisesi tavalla tai toisella. Päässäni pyöri elokuva “Uskomaton

jälleennäkeminen”, kertomus kadoksissa olleiden sukulaisten löytymisestä ja riemukkaasta jälleennäkemisestä. Minulle eivät riittäneet epämääräiset puheet Inkeristä ja pirstaleiset katkelmat kovasta lapsuudestasi, karkumatkastanne. Ennen muuta halusin löytää enkelimäisen pikkusiskosi Liljan, häntähän sinäkin eniten kaipasit. Tiesin, että sukulaiseni olivat olemassa. Todisteena oli valokuva perheestäsi ja lyhyt repaleinen kirje, jonka isoäiti oli kirjoittanut pian lähtönne jälkeen. Se oli todiste siitä, että sinä todella olit tullut Suomeen jostain muulta. Ihmettelin ja oikeastaan syytinkin sinua siitä, ettet ryhtynyt jäljittämään lapun kirjoittajaa. En voinut ymmärtää täydellistä passiivisuuttasi. Jaksot kyllä surra ja valittaa kovaa kohtaloasi, mutta et tehnyt mitään asioiden selvittämiseksi. Nyt kyllä ymmärrän, että näennäisen saamattomuutesi taakse kätkeytyivät monet pelot ja vaistonvarainen suojelunhalu. Stalinin ajan Neuvostoliitossa ei pidetty yhteyttä ulkomaille karanneisiin sukulaisiin.

Katkera tapaaminen

Yleensä inkeriläiset tuntuvat olevan varsin hyvin selvillä naapureittensa kohtalosta. Siksi on merkillistä, ettei kukaan ollut kuullut sinun sukulaistasi. Kun kokosin aineistoa kirjaani *Maaton kansa* (1989), muistin kysyä jokaiselta kohtaamaltani inkeriläiseltä, tunsivatko he Lehtokylän asukkaita. Ihmettelen edelleen sitä, että jäljet todella löytyivät. Muistatko, kun sain lapsuudenaikaisen naapurisi osoitteen ja kirjoitimme Toksovaan? Vielä ihmeellisempää oli, että Mattilan Hessu tiesi, mihin perheesi oli 30-luvulla karkotettu. Hänen avullaan saimme tietää, että yksi sisaristasi, Hilda, on yhä elossa. Hän jäi ja juurtui Vologdan alueelle, Krivetsiin.

Käynnistämme Krivetsissä on jo seitsemän vuotta. Matkamme

syvälle Venäjänmaalle oli sinulle rankka kokemus sekä fyysisesti että psyykkisesti, etkä oikeastaan koskaan toipunut siitä. Vaikka olit koko ikäsi halunnut saada selville mitä äidillesi ja pikku sisarillesi oli tapahtunut, totuus oli kuitenkin aivan liian raju. Perhe oli rahdattu härkävau- nuissa Vologdan alueelle Sisä-Venäjälle keväällä 1935. Isäpuolesi oli sil- loin jo vangittu. Jonkun ajan kuluttua myös äitisi vangittiin ja tuomit- tiin kansanvihollisena kymmeneksi vuodeksi pakkotyöhön Uralille. Minkähän vuoksi äitisi leimattiin kansanviholliseksi? Olisiko syynä ehkä ollut kahden tyttären karkaaminen "fasistimaahan". Nuorimmat lapset Eino ja Lilja vietiin kansanvihollisten lastenkotiin Vologdaan. Äitisi va- pautui vuonna 1948 täysin loppuun palaneena.

Merkillistä kyllä äitisi, siis isoäitini, tuli todeksi vas- ta, kun kävimme yhdessä hänen haudallaan Kri- vetsin hautausmaalla. Siellä oli myös isoäitisi ja vel- jesi Einon hauta. Tämä hirtti itsensä elämään ja naisiin pettyneenä. Rakastamasi pikkusisaren Lil- jan hautaa siellä ei ollut, eikä meillä ollut tarkkaa tietoa hänen kohtalostaan. Tiesin vain sen, että jo- tain kamalaa Liljallekin oli tapahtunut.

Jo ennen kuolemaasi sain tietää, miten isä- puolellesi oli todella käynyt. En koskaan kertonut sinulle, että isäpuole- si ei suinkaan kuollut vankilassa keuhkotautiin, vaan hänet tuomittiin vakoiilusta epäiltynä, telotettiin 1.11.1937 Solovetskissa ja luut heitet- tiin joukkohautaan satojen muiden kohtalotovereiden kanssa. Nyt isä- puolesi kunnia on palautettu, rehabilitointipäätös on paperilla, mitä se sitten merkinneekään.

Kerralla kuultuina omaistesi karneat kohtalot olivat varmaan- kin rankkoja matkamuistoja. Niihin tiivistyi koko Stalinin ajan mielet-

**Vaikka olit
koko ikäsi halunnut
saada selville mitä
äidillesi ja pikku
sisarillesi oli
tapahtunut, totuus
oli kuitenkin aivan
liian raju.**

[Jostain syystä sinä (äiti)

häpesit omia juuriasi.]

tömyys. Matkan jälkeen sulkeuduit entisestäsi, emmekä juurikaan puhuneet sukulaisistamme, vaikka kirjeitä Krivetistä tuli harvaksen. Olit tottunut elämään ilman heitä ja heidän totuuttaan. Ehkäpä sinä olit mielessäsi varannut heille aivan toisenlaisen kohtalon, olithan muokannut omankin menneisyytesi mieleiseksesi. Jostain syystä sinä häpesit omia juuriasi. Mieluummin kerroit kysyjille olevasi leski Viipurista kuin miehestäsi eronnut inkeriläispakolainen. Kuolemasi jälkeen huomasin kuitenkin yllätykseni, että olit tallettanut tarkasti kaikki Inkeriä koskevat lehtiartikkelit. Löysin joukosta sellaisia kirjoituksia, joita en ollut itsekään nähnyt.

Uudelle rajalle

Et voi uskoa, miten kuluttavia viimeiset kuukautesi olivat minullekin. Kun aloin aavistaa, että yhteistä aikaa on enää vähän jäljellä, olisin halunnut jutella kanssasi, ja saada sinut ymmärtämään tekemisiäni. Juuret ovat tärkeitä myös toisen polven maahanmuuttajille. Vaikenit johdonmukaisesti loppuun saakka. Ehkä olit hyväksynyt sen, mitä pidit puuttumisena omaan yksityisyyteesi, mutta et saanut sitä sanotuksi. Olisin halunnut puhua kanssasi tulevasta kuolemastasi, mutta et milloinkaan ottanut asiaa puheeksi. Minun taas oli täysin mahdotonta tehdä aloitetta.

Kaiken kaikkiaan voimiesi heikkeneminen oli kova pala. Minun oli yksinkertaisesti äärettömän vaikeaa myöntää, että tarvitset apua. Muistan, miten ylivoimaista oli ottaa sinua käsikynkästä ensimmäisiä kertoja, vaikka muiden mummojen taluttaminen sujui vaivatta. Oli vaikeaa tunnustaa, että oma äiti, johon itse oli aikoinaan turvautunut, ei kyennytäkään enää liikkumaan

auttamatta. Korkea kynnyks oli ylitettävä myös sairaalassa ennen kuin ensimmäistä kertaa tartuin lusikkaan syöttääkseni sinua. Varmaan myös sinulle oli kamalaa olla tyttäresi syötettävänä. Pakkohan jonkun oli ruokkia sinut, kun hoitajilla ei ollut siihen aikaa. Vielä suurempi shokki oli se, kun syöttäminen ei enää onnistunut.

Juhannusaattona pistäydyin sairaalassa kauppareissulla. Olit väsyneen tuntuinen, sillä sinulla oli käynyt muitakin vieraita. Ajattelin viipyä pitempään juhannuspäivänä. Lähtiessäni en osannut aavistaa, ettemme enää koskaan puhuisi toistemme kanssa. Seuraavana päivänä hengittelit raskaasti etkä herännyt, vaikka yritin ravistella sinua. Unesi oli jo liian syvää. Jouduin lähes mielipuolisen raivon valtaan ja toivon, etten vahingossa pidellyt sinua liian kovakouraisesti. Ravistelin, taputtelin, puhuin. Huutaa en voinut, sillä naapuripetillä makasi toinen nainen. Ehkä jotakin kuitenkin tunsit, sillä silmänurkkaasi ilmestyi yksi ainoa kyynel.

Lääkäri lupasi soittaa minulle potilaskierron jälkeen. Puhelin soi kello 10.10 ja hoitaja kertoi, että olit kuollut jo ennen lääkärin tuloa. Miksei kukaan kertonut minulle, että loppusi oli niin lähellä? Olisin istunut luonasi vaikka koko yön.

Kun tulin sairaalaan, olit vielä lämmin. Miten erilaiseksi kuolema muuttaa ihmisen. Edellisenä päivänä olit ollut vielä oma hengittävä itsesi, nyt tuntui kuin olisi nähnyt sinut ensimmäistä kertaa. Vaikka olit

muuttunut ruumiiksi vasta parikymmentä minuuttia aikaisemmin, henkilökunta oli ehtinyt suorittaa exitus -ohjeistonsa edellyttämät toimenpiteet. Pöydälle oli tuotu kynttilä ja posliinienkeli ja tiukka valkoinen side oli kierretty pitämään leukaasi paikallaan. Olin täysin avuton, pohjattoman surullinen ja samalla täynnä raivoa. Olisin halunnut olla vierelläsi kun kuolit. Onhan kuolema yksi ihmiselämän tärkeimmistä tapahtumista. Mutta kukaan ei ollut kertonut minulle.

Pakolaisuus ei häviä

Yhden äidin ja tyttären yhteinen aika on takana päin. Myyttinen yhteys on katkaistu, vai onko sittenkään? Sinä ehkä ajattelit haudata vai kenemalla myös oman menneisyytesi etkä halunnut ymmärtää, että pakolaisuutesi jatkaa elämää minussa.

Pelkäsit aina, että kirjoittaisin sukusi tarinan ja yritit saada minut vannomaan, etten tekisi sitä niin kauan kuin elät. Nyt sinun ei enää tarvitse pelätä paljastumista. Sinun häpeäsi aika on ohitse, mutta pakolaisuus ei. Sinun ainutlaatuinen tarinasi on yksi monien miljoonien joukossa. Enää pakolaiset eivät välttämättä ylitä rajoja sisarensa kanssa yksitellen, vaan tuhansien onnettomien ryysyläisten virtana, mutta aina henkensä kaupalla. Sadattuhannet ihmiset menettävät kotinsa ja miljoonat etsivät kadonneita omaisiaan. Jotkut löytävät, kuten me.

Balkanska statua Balkanilainen veistos

Vilma Bagarova-N'sombo

*Umorna no cvrsta i gorda
dole na Balkanot stoi
Mermerskata glava tvoja.*

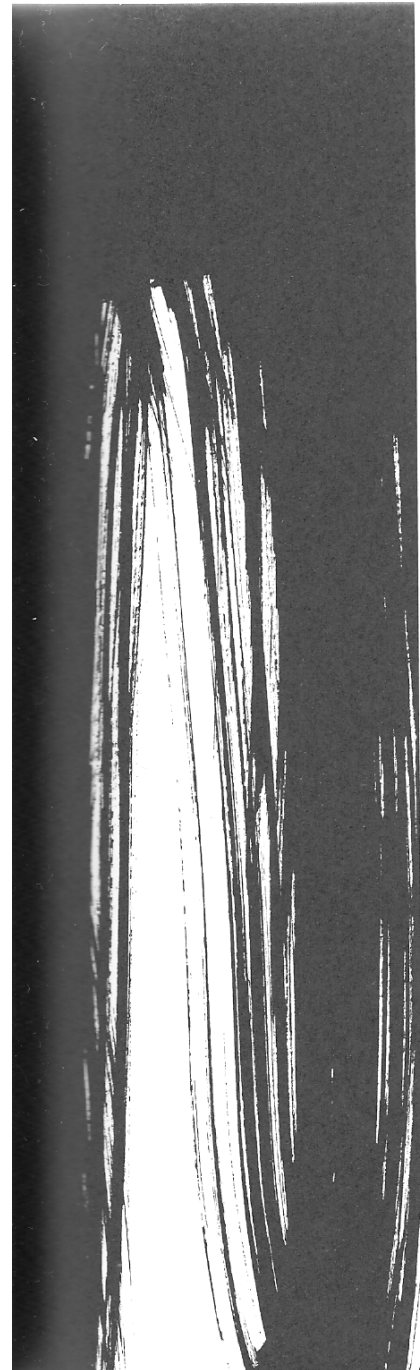
*So vetrovi i dozdovi
potopena i duvana
iznemostena i ponizena
no, sekogas pravedna i smela.*

*Mermerot moze da place
telo i lik da promeni
no, ne dusa i srce da otvori.*

*I vojni mnogu pominale
Luge izumerea, krizi nedotrpea
No rod stvorila, idnina osvetlia.*

*No, Balkanot ne se promeni
ja ostava statuata
da se raduva i taguva
da drzi tajna i bol
skriena vo mermerot gol.*

Väsytynyt, kova ja ylpeä
alhaalla Balkanilla seisoo
sinun marmorinen pääsi.

Tuulten ja sateiden
piiskaamana ja raunioittamana,
heikennettynä ja alennettuna,
mutta silti uskollisena ja rohkeana.

Marmori osaa itkeä,
vaihtaa muotojaan ja kasvojaan
avaamatta kuitenkaan sieluaan, sydäntään.

Monia sotia kärsineenä,
vainajia antaneena, vaikeuksia kestäneenä
odottamassa tulevaisuuden kynnyksellä.

Balkan ei tästä muutu
ja veistoksen jätän
iloitsemaan, suremaan
säilyttämään salaisuutensa ja kätkemään kipunsa
marmoriseen ytimeensä.

Makedonian kielestä suomentanut Sirkku Okoye.

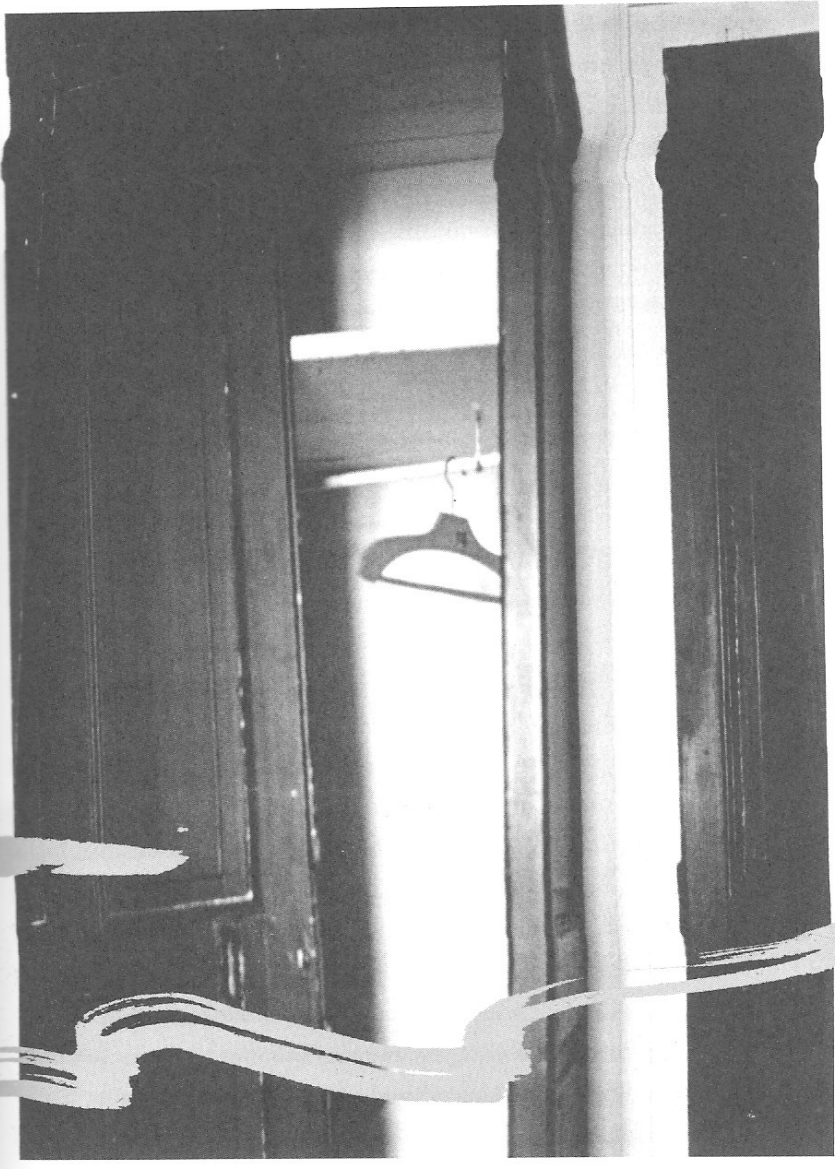
Jälleennäkemisiä

Helena Oikarinen-Jabai

Kuljen ruskassa hehkuvien puiden varjostamalla ruohikolla. ”Ota kiinni mandariini”, kiljuu 12-vuotias tyttäreni ja riehaantuu leikkimään pikkusiskonsa kanssa. Juoksen pakenevien lasteni perässä ja nautin heidän nuoruudestaan ja energiastaan. Heidän elämänilonsa ja uteliaisuutensa tarttuvat ja innostun heittämään kärrynpyöriä. Ja hiuksistani tipah- telee tarinoiden sirpaleita, naisen sisätiloissa mehustuneita kertomuksia.

Äitini oli vain kahdentoista hänen äitinsä kuollessa. Perheen ai- noaksi naiseksi jäätyään hänen oli luovuttava sekä kouluttautumis- että maailmanvalloitushaaveistaan ja ryhdyttävä äidiksi kolmelle veljelleen ja emännäksi kotitaloonsa. Unelmat matkoista meren taakse eivät unoh- tuneet häneltä koskaan. Ne kuiskivat enon kaukomailta tuoman sim- pukan salaperäisestä sydäimestä, josta saattoi aistia maailman arvaamat- tomia tuulia, kun sen painoi kevyesti korvaansa vasten.

Äitini tapasi ensimmäisen aviomiehensä kirjeenvaihdon kautta. Nuoripari haaveili kyläkaupan perustamisesta, mutta mies joutui rint- malle jo muutaman kuukauden kuluttua avioliiton solmimisesta. Äiti-

h y v ä s t e j ä

Hän oli tottunut käyttämään omat tulonsa omiin menoihinsa, juhlimaan kavereidensa kanssa ja toimimaan impulssiensa johdattamana.

ni oli raskaana ja työkykyiset miehet olivat sodassa. Kylmä viima ja pelon, pettymyksen ja huolen kosketus murtautuivat nuoren naisen sydämeen, lienevät lävistäneet kohdunkin, mutta maatalo karjoineen ja viljelyksineen oli hoidettava. Parin vuoden kuluttua äidin aviomies saapui hyvästelemään vaimoaan unessa todeten: "Ehkä taivaassa joskus tapaamme." Äidin kertomuksissa kuoleman ja elämän raja näyttäytyivät

veteen piirrettyinä viivoina. Taivaalliset tapaamiset olivat osa arkipäivää. Miehen siirryttyä rajan toiselle puolen vanhempi tytär oli vain muutaman kuukauden ikäinen, toinen vielä kohdussa liikahteleva sikiö.

Äitini tapasi toisen aviomiehensä, isäni, linja-autossa, joka kuljetti matkalaisia lähimmästä kirkonkylästä maitolaiturin juurelle. Mies oli lomalla rintamalta, komea ja elinvoimainen muukalainen, joka teki äitiini vaikutuksen hauskuuttamisen taidollaan ja oppineisuudellaan. Hän oli koulutukseltaan rakennusmestari ja ahmi kirjallisuutta. Äitini ja isäni ensimmäinen yhteinen lapsi syntyi juuri sodan päätyttyä. Minusta tuli perheen kuopus.

Isäni ei katsonut avioliiton sitovan menemisiään ja tulemisiaan. Hän oli tottunut käyttämään omat tulonsa omiin menoihinsa, juhlimaan kavereidensa kanssa ja toimimaan impulssiensa johdattamana. Avioliiton alkuvuosina hän vetäytyi mielellään työn perässä toiselle paikkakunnalle satojen kilometrien päähän perheestään. Äitini olisi kaivannut henkistä ja taloudellista apua sekä miehen kättä maatalon raskaissa töissä. Isäni käytös oli hänestä sietämätöntä ja se rakensi noiden kahden ihmisen välille kuilun, jota he eivät koskaan onnistuneet ylittämään. Äitini laittoi isäni ruotuun vuosien taistelujen jälkeen, niin että

tämä osallistui oman työnsä ohella maatalon hoitoon ja laskujen maksuun. Äiti oli perheen pää. Isäni ajelehti mukana. Vanhempieni toistuvista riidoista päätellen ei aina selkeän määrätietoisesti.

Kesäisin tein äidin kanssa retkiä raunioille, jonne äiti oli alkanut rakentaa taloa ensimmäisen miehensä kanssa. Se oli äidin mielestä maailman paras paikka: valoisa, avara alue peltojen ja metsän kohtaamispaikassa. Notkelmasta oli kivenheiton matka joenuomaan, jossa vuolas koski aukeni leppoisaksi, pyörteiseksi suvannoksi. Nuo aurinkoiset retkipäivät, kun loikoilimme äidin kanssa rännalla, puhuimme ja rakensimme käpylehtiä, navettoja tai muokkasimme kaisloista uimaleluja, ovat painuneet mieleeni kirkkaina. Suonissamme virtaava veri sulautui yhdeksi ajan, rajan ja tilan lävistäväksi virraksi. Joskus äitini tarinoissa olisin halunnut painautua hänen ruumistaan vasten ja pysähtyä hetkeen, jossa ääriviivat hämärtyvät ja valo täyttää kaiken olevaisen. Niskaani puraiseva tuuli muistutti kuitenkin kipeästi erillisyydestäni. Vaikka olinkin muokkautunut äitini ruumiissa ja muistoissa, minulla oli oma matkani kuljettavana.

Rajojen ylityksiä

Ehkä äitini halusi valmistaa minua poismenoonsa, sillä hän aavisti ja tunnisti elimistöään hitaasti heikentävän sairauden. Myös vanhimman sisareni vaikea sairaus muistutti minua varhain elämän hetkellisyydestä ja sattumanvaraisuudesta. Hän poti kroonista astmaa ja allergiaa ja tuli usein lapsuudenkotiimme toipumaan. Levätessäni hänen vierellään painoin rintani hänen rohisevaa selkäänsä vasten ja eläydyin hänen hengitykseensä. Tunsin, kuinka jokainen sisäänhengitys sattui rinnassa kuin veitsen viilto ja sai ruumiini hetkellisen ahdistuksen valtaan ennen uloshengitystä ja sitä seuraavaa veitsen viiltoa. Halusin helpottaa sisareni

oloa hieromalla häntä ja voitelemalla salvaa hänen halkeilevalle iholleen. Sairaudestaan huolimatta sisareni halusi elää "normaalia" elämää. Hän opiskeli ja perusti perheen, vaikka joutui viettämään pitkiä aikoja sairaalassa. Äitini oli kuin turvallinen kotisatama, jonka luokse hän aina palasi, kun hengittäminen muualla maailmassa kävi liian vaikeaksi. Vahvat elämän langat olivat sitoneet kaksi naista yhteen jo silloin, kun toinen kantoi toista surun puristamassa kohdussaan. Ei liene vain sattumaa, että sisareni kuoltua äitinikin ote elämästä hellitti ja hän jaksoi pysytellä rajan tällä puolen vain pari viikkoa kauemmin kuin tyttärensä. Minä jäin unessani syvän virran rannalle katsomaan, kun äitini ja sisareni hahmot etääntyivät kauas sinisen veden tuolle puolen.

Äitini vielä eläessä hoidin häntä mielelläni. Nukuimme yhdessä päiväunet ja sain olla itsekin hellittäväni äidin kainalossa. Iltaisin ennen nukkumaan menoa nautin äitini hiusten kampaamisesta ja hänen kipeytyneiden lihastensa hieromisesta. Yöllä herätessäni tunnustelin äidin kehoa varmistuakseni, ettei sielu ollut lentänyt pois hänen nukkuessaan. Asetin käteni hänen sydämelleen, jotta se tunnistaisi pulssini rytmin ja saisi siitä rohkeutta, jos se sattuisi väsymään. Joskus juoksin kilpaa autojen kanssa saadakseni pitää äidin. Jos minä voitoin, äiti sai elää. En osannut juosta tarpeeksi kovaa, enkä pitää äitiäni elossa. Kun näin hänet viimeisen kerran, hän oli niin hento ja pieni että näytti ikäiseltäni, kahdeksanvuotiaalta lapselta.

Kuolemassa

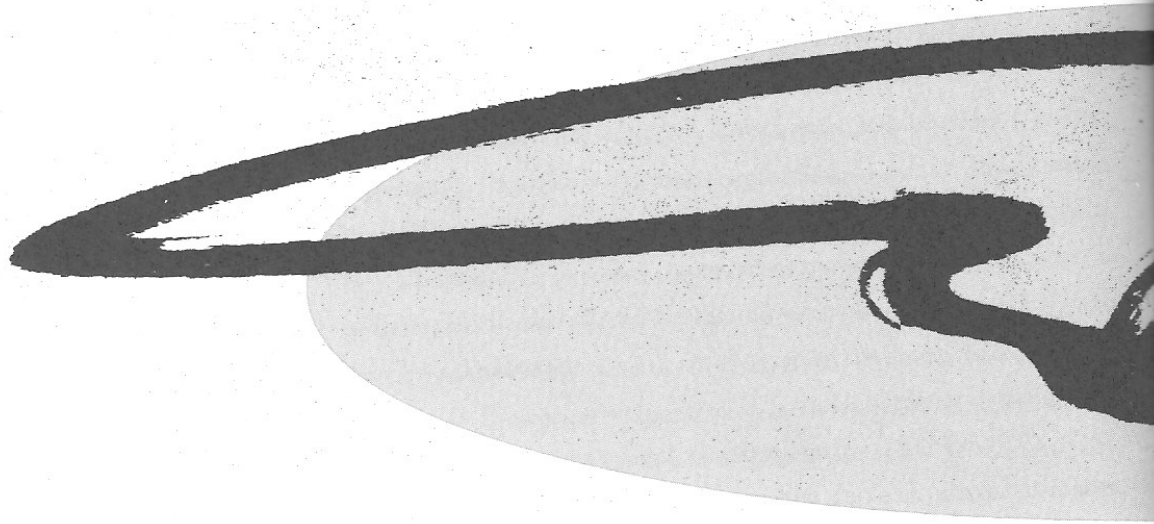
Olin pohjattomassa, seinättömässä ja ajattomassa yksinäisyydessä talossa, jonka uunien hormeissa kuiskivat unien läpi tunkeutuvat äänet ja talossa vuosien aikana eläneiden ja kuolleiden ihmisten ajatukset. Suru oli kivetynyt rintaani möykyksi, joka kohosi hehkuvan pallosalaman tavoin kurkkuuni tulehduttaen nielurisat ja nostattaen säännöllisesti korkean kuumeen, joka salli hetken hiljaisen unohduksen ja avasi myös ovet tätini kotiin, jossa sain levätä puhtaiden lakanoiden välissä ja syödä lämmintä, herkullista ruokaa.

En voinut puhua kenellekään piinaavasta kaipuustani ja ikäväs-täni. Äitini ja sisareni mainitseminen oli veljilleni uhka ja se oli kiellettyä. Isäni oli niin kaukana omassa pakenemisessaan, ettei hän nähnyt minua. Hän ei ollut koskaan elämässään joutunut kantamaan vastuuta muista ihmisistä, eikä yrittänyt tehdä sitä äitini kuoltuakaan. Kahdeksanvuotiaana minun oli keksittävä keinot maailmassa selviytymiseen. Mieleni viihtyi paremmin kuolemassa, siksi kutsuin tilaa, joka oli samanaikaisesti läsnä ja tavoittamattomissa, kokija ja sivustakatsoja, py-sähtynyt ja pyörremyrskyn tavoin etenevä liike ja valo, itseään toistava sana ja spektrinomaisesti hajoava yhteen liittyvien ja toisistaan erkanevien mielle yhtymien joukko.

Odotin äitini ja sisareni palaavan. Joka päivä koulusta kotiin tullessani tarkastelin kenkien jättämiä jälkiä hiekkatiellä, joka haarautui

talollemme. Olin varma, että jonakin päivänä oikeat jäljet olisivat piirtyneet hiekkaan ja kotiin saapuessani äiti olisi lämmittänyt pirtin suuren leivinuunin, tehnyt taikinan ja istuisi sisareni kanssa keittiönpöydän ääressä juomassa kahvia ja kertomassa edellisöisiä uniaan. He nauraisivat ja kertoisivat minulle petkuttaneensa kaikkia. He olivatkin olleet pitkällä lomalla, jolta he olivat nyt palanneet. Mutta avatessani keittiön oven vastassa olikin hiljaisuus ja leivinuuni hohkasi kylmyyttä.

Seuraavana vuonna muutin sisareni luokse. Sitä seuraavana veljeni luokse. Sitä ja sitä seuraavana jonnekin muualle. Aina nopeasti ja valmistautumatta muutokseen. Suurin osa kohtaamistani aikuisista oli avuttomia, tietämättömiä ja pelkureita. En ymmärtänyt aikuisten teko-pyhää todellisuutta, johon olin joutunut osalliseksi yhtäkkisesti ja vaihtoehdottomasti. Ruumiini harhaili maailmassa kuin äitini kertomusten pohjalta luomani kuolematon hahmo, vaeltava juutalainen, iättömänä, sosiaalisesti sukupuolettomana ja tarkkaillen.

Maailmalla

Kirjoitin murrosiässä päiväkirjaani: "Kiitos äiti kuolemastasi, sillä se opetti minulle niin paljon elämästä." En enää allekirjoittaisi toteamustani, vaikka tottahan se on. Oli pakko oppia. Oli kohdattava jo varhain tunteita, kokemuksia, ihmisiä ja tilanteita sellaisista näkökulmista ja sellaisella intensiteetillä, että ihmiselämän monimuotoisuutta ja ainutlaatuisuutta, ilmiöiden tulkinnanvaraisuutta ja kulttuurisidonnaisuutta sekä omaa ja toisten ikuista hetkellisyyttä ei käynyt kiistäminen. Opin myös erottamaan olennaisen epäolennaisesta ja valheen aitoudesta. Silti minustakin kasvoi monessa suhteessa avuton ja pelkuri.

Nyt olen itse äiti. Siitä huolimatta en vieläkään ymmärrä aikuisten maailmaa. Tunnen ruumiini, sen nautinto- ja kipupisteet paremmin. Olen joutunut matkustamaan henkisesti ja fyysisesti kauas synnyinseuduiltani oppiakseni tunnistamaan niitä. Äitini läsnäolon ja kosketuksen muistot ovat tukeneet minua matkoillani ja helpottaneet liik-

kumistani niin elämän kuin kuolemankin tiloissa. Kokemukseni ovat minulle äärettömän arvokkaita, muita minulla ei ole. Toivon, että olisin voinut pitää äitini ja sisareni kauemmin luonani, mutta en voinut. Nyt minulla on kaksi tytärtä. Elämä on sekä armelias että julma.

Ehkä olen omassa naiseudessa kantanut jossakin syvällä mukana äidittömän äitini yksinäistä tarinaa. Elämäni kantaja on ollut äiditön tytär. Arjessa roolini ja minuuteni ovat vaihdelleet ja kiistelleet keskenään. Minun on vaikea löytää paikkaani, koska koko ajan etsin sitä. En myöskään halua asettua kenenkään toisen valitsemaan paikkaan. Minulla on oltava tilaa liikkua omassa heikkoudessani, harhailta avuttomana tiloissa ja kutoa verkkoja tyhjyyden reunalle.

Äitini elää minussa. Hänen tarinansa liikkuvat tarinoissani, hänen unensa ja unelmansa kietoutuvat omiini. Myös omat tyttäreni kuljettavat minua kokemustensa maailmassa, muuntavat tilaani ja kasvattavat siihen tervetulleita repeämiä. Valo pisaaroi sisään lihan ja nesteen välistä ja lämmin usva hyväilee selkärankaani. Rakkaus ja kiitollisuus elämää kohtaan täyttävät rajattoman tilan. Yhteinen kasvukokemuksemme kuljettaa meitä, minua ja tyttäriäni, kohtaamisesta erillisyyteen ja jälleenkohtaamiseen. Tila, jossa äidit ja tyttäret vaeltavat, on ikuisessa liikkeessä.

Requiem

Maritza Núñez

Sinä aamuna minun käskettiin noudattaa ehdottoman tarkasti uutta *potilasta* koskevia ohjeita. Koska olen ollut vuosikymmenet tässä psykiatrisessa sairaalassa, minua ei hämmästytä enää mikään, en kysele enää mitään, en ihmettele.

Herään väliin yhdestä ja samasta, piinaavasta painajaisesta. Olen pyöveli ja katkaisen kaulan, sitten toisen ja taas toisen. Aina sama kohta.

Kävelen uhrin rinnalla, asetan hänen päänsä mestauspölkylle sidottuani hänen hiuksensa – näen edessäni mielipuolisen, anovan katseen – kohotan armottomasti kirveen ja lasken sen raa’asti alas.

[Veri purskahtaa suihkuna, näen suonet, ver

Veri purskahtaa suihkuna, näen suonet, verta, verta, aina vain enemmän verta, hermot, silmät jotka tuijottavat tumman, samean, paksun punan värjäämiä käsiäni. Ja sitten toinen kaula.

Silmät, punaiset käteni, epätoivoisena suihkuava veri, kunnes herään hiestä märkänä.

Ensimmäisellä kerralla huusin, mutta tajusin samassa että seuraava huuto herättäisi heidän epäilyksensä.

Kaadoin itselleni teetä, otin muutaman keksin ja suuntasin kulkuni selliin numero 10. Siinä tyrmässä on ”viiltäjä”. Nainen jota syytetään neljästä murhasta ja joka ulvoo lakkaamatta. Kaksi päivää sitten hän viilsi ranteensa auki ja kiljui kuin eläin ja nauroi kuollakseen.

”Huomenta, ’viiltäjä’ ”, tervehdin ivallisesti, ja kun hän kohotti katseen-
sa, nuo silmät jäivät tuijottamaan minua.

Siinä ne olivat. Samassa sellissä.

Ryysyinen ja likainen ”viiltäjä” käsi verisessä siteessä ja hänen vieressään tuo nainen, jonka sellonsoittoa olin kuunnellut monet kerrat.

Pudotin kuppini.

”Onko jokin hullusti?” kysyi toverini joka oli samassa vuorossa.

verta, aina vain enemmän verta, hermot, silmät

”Ei”, vastasin säikähtäen. ”Kuppi vain särkyi, ei mikään ole hullusti.”

Sinä yönä heräsin omaan itkuuni.

Potilaiden kanssa ei saa olla missään tekemisissä, mutta en voinut mitään itselleni, vaan menin seuraavana päivänä heti saavuttuani hänen selliinsä ja etsin hänen katsettaan.

Viittasin häntä lähemmäksi. Olimme muutaman senttimetrin päässä toisistamme enkä voinut hillitä itseäni, vaan tartuin hänen käteensä ja pidin sitä omassani.

Hän hymyili surullisesti.

Otin taskustani keksin ja ojensin sen hänelle. Hän hymyili uudestaan, taittoi keksin kahtia ja annettuaan toisen palan ”viiltäjälle” pani toisen palan suuhunsa.

Seuraan häntä.

Tuo nainen kiinnostaa minua. Hän tulee joka aamu ja tuo yhden keksin. Joka aamu hän pyytää minua lähemmäksi ja toistaa nimeäni silmät kosteina.

”Tänne”, nainen osoittaa.

Olemme astuneet huoneeseen.

Tuoli... En ole nähnyt sellaista päiväkausiin, istuudun ja minusta tuntuu oudolta koska olen tottunut kylmään lattiaan.

Kuulen äänen ja tunnistan sen. Sen on hän. Isoisän ystävä.

Syleilemme toisiamme. Vanhusparka! Katselen häntä. Kuinka vanha hän mahtaa olla?

”Me järjestämme sinut täältä pois, tyttöseni...”, hän kuiskaa

Hänen silmänsä täyttyvät kyynelistä. Tunnen palan kurkussani mutta en jaksa reagoida.

Minun on palattava selliin.

”Maanantaina”, nainen sanoo tervehdykseksi hiljaisella äänellä, ojentaa keksin ja pidättelee minua vierellään.

Ymmärsin. Istuudun odottamaan.

Sellinovi aukeaa.

He puhuvat muusikkojen joukkopaosta ja syyttävät minua, että olen suunnitellut loikkaavani seuraavalla kiertueella.

Se ei ole totta.

Keitä täällä onkaan syytettyinä henkisestä tasapainottomuudesta?

Kuinka paljon meitä käärinliinoiniin käärittyjä on?

Kaikki sumenee ympäriltäni.

Kuulin valitusta, heräsin ja näin edessäni ”viiltäjän” silmät. Hän päästeli kurkkuääniä ja silitti otsaani karheilla käsillään.

Tartuin hänen haavoittuneeseen käteensä ja suutelin sitä.

Hän vaikeni, kähertyi jalkojeni juureen ja nukahti.

Uni, kaula, verisuihku, toinen kaula ja taas toinen.

En halua palata sairaalaan. Haluan päästä pakoon noita ihmisiä joiden kapi-
na on heidän hiljaisuutensa voimassa.

Huomenna avaan sellinoven.

Puin ylleni univormun ja joudutin askeliani.

Sellonsoittaja makasi maassa.

”Viiltäjä” silitti hänen otsaansa.

”Viiltäjäkö?” kysyin ja toivoin että he vastaisivat myönteisesti.

”Rutiinikuolema. Ei kestänyt kuulustelua”, työtoverini vastaa.

”Huolehdi ruumiista sillä sitä tullaan hakemaan yhdeltätoista.”

Haluan huutaa, mutta...

Kohotan armottomasti kirveen.

Espanjasta suomentanut Sanna Pernu.

Älä tapa

Maritza Núñez

lin sekaisin ja halusin juosta.

Minne. Minulla ei ole paikkaa minne mennä. Olen harhaileva haaksirikkoinen.

Säilytän lapsuudestani hiljaisen toiveen että voisin kuulua johonkin toiseen lajiin. Osaan sanoa mihin... Etanoihin. Yksinäisiin, ujoihin, pieneen pieniin olioihin jotka kantavat pikkuruista kotiaan olkapäällään.

En juossut.

Etsin epätoivoisesti hänen katsettaan ja toivoin että se estäisi minua joutumasta tuhon pyörteeseen. Silmät tutkivat minua kuin lasipatsaat.

Kuin pyöveli, ilmeettömästi.

Viha. Minut valtasi syvä viha noita käärmeikasvoja kohtaan. Kohotin

tikarin ja upotin sen häneen. Ruumiini syöksyi rajusti tuohon katko-
naiseen pimeyteen kun käteni vuoroin upposivat, vuoroin irtosivat ra-
julla voimalla tuosta paksusta massasta.

En muista mitään. Ainoastaan tuon painostavan tunteen ja tuskan.

Hetken kuluttua minua ympäröi verilammikko.

Minut vangittiin.

“Miksi tapoitte hänet?”

“En tiedä”, vastasin minkäänlaista katumusta tuntematta.

Olen ollut täällä monta päivää. Yritän löytää toisenlaista vastausta, sel-
laista jota he kenties odottavat mutta...

Kykeneekö hämähäkki selittämään itsepintaista kutomistyötään?

Espanjasta suomentanut Sanna Pernu.

[Sulje silmät äläkä ajattele. En ajattele.]

Tasoitus

Maritza Núñez

Siinä hän makaa nukkekasan keskellä, katse tyhjyydessä. ”Kohta sinä kuolet”, hän kuulee itsensä sanovan. Katse on epämääräinen, mutta hän huomaa siinä erilaisen välähdyksen. Häntä kaduttaa, hän yrittää korjata sanojaan. Hän järjesteli tyynyjä, jotta hän voisi istua paremmin, pani hänet parempaan asentoon. ”Hitto kun te painatte!” hän sanoo hellästi. Vasen käsi ei liiku. Hän hieroo sitä varovasti. Vasen puoli on halvaantunut.

Puoli kuusi. Iltapäivän tabletti. ”Käyn hakemassa vettä.”

Hän lähtee hakemaan vettä. Matkalla keittiöön hän näkee sen. Valokuva. Pysähtynyt lapsuus, kastanjanruskeat kiharat, kastanjanruskeat, oliivintummat silmät. Valokuva. Hän sulkee silmänsä. Minun on haettava lasi vettä. Ei saa kääntyä katsomaan. Lapsuusaikoja tuo kuva. Hän katsoo vanhusta, juuri vanhus nostattaa esiin nuo ryöppyävät miehikuvat. Hän näkee itsensä uudestaan tuossa samassa salissa. Kastanjanruskeat kiharat, juuri sellaiset joista äiti pitää. Äiti, et voi aavistaa miksi löysit minut eräänä päivinä kiharat kädessäni ja näit kostean ikävän oliivintummissa silmissäni, ”samanlaisissa kuin minun”, äiti sanoo.

Puoli kuusi ja minun on tuotava sinulle tabletti. Minun on käytävä hakemassa lasi vettä. Mutta seistessäni keskellä salia palaan jälleen kastanjanruskeisiin kiharoihini, äidin punaiseen korsettiin ja punaisiin pikkuhousuihin. Pysyn vaivoin pystyssä korkeakorkoisissa kengissä. Tuossa minussa jonka peili heijastaa näkyy katkeruus. Avaat sepaluksesi ja vedät peniksesi esiin. Hankaan itseäni sitä vasten. ”Sulje silmät äläkä ajattele.” En ajattele.

Hän ei ajattele, hän puri huuliaan estääkseen kyöneleet. On ajateltava muuta, suljettava silmät. Niin kuin muinakin kertoina, vanhus hankasi itseään häntä vasten kunnes tuo paksu, limainen neste tahri hänen ihonsa. Hän tunsi veren maun kielellään. ”Purin niin lujasti huuliani.” Katsot minua epäuskoisena, emme ole koskaan puhuneet tuosta pienestä pojasta jolla oli kastanjanruskeat kiharat. ”Saatanan kääkkä.” Menit kylpyyn. Mikään ei muutu. Kaikki jatkuu samanlaisena. Tunnen tuon limaisen nesteen sisälläni. ”Ja ruosteen, suolan ja veren maun ankarasta huulien pureskelusta.” Ja äiti säilyttää tuota valokuvaa kastanjanruskeista kiharoistani ja hymystä, jonka sinä tukahduttit ikuisiksi ajoiksi.

Minun on lähdettävä hakemaan vettä, mutta katselen sinua ja palaan vierellesi.

”Sinä kuolet, kohta sinä kuolet.” Näen kuinka pelko hiipii katseeseesi. Vapiset. ”Ja sinun mukanasasi katoavat loput iltapäivät, äidin idioottimainen viattomuus.”

Hän vaihtoi kiireesti vaatteita, pani takaisin paikoilleen äidin punaiset pikkuhousut ja punaisen korsetin. Hänelle oli riittänyt se kerta, jolloin hän oli antanut itkulleen vallan ja vanhus oli moitteettomana, laventelin tuoksuisena kylvystä palattuaan nähnyt hänet yhä vaatteet yllä. Tämä oli sivaltanut häntä oitis ympäri korvia ”saakelin nulik-

ka, mitä sinä teet noissa hintin hyntteissä?” Hän oli piilottanut vaatteet tavalliseen paikkaan. Vanhus oli komentanut mennessään ”painu tekemään läksyjäsi”.

Käyn hakemassa vettä, annan sinulle tabletin ja palautan muistot kiellettyjen ovien labyrinttiin. ”Miksi sinä kieltäydyt kutsumasta häntä isäksi?” Enhän minä kieltäydy, ”isä”. Hämmästy. ”Kun täytin seitsemän, lakkasin kutsumasta sinua isäksi.”

Olet riippuvainen tabletista, niin vähästä. Ilman sitä heittelehdit, ruumiisi on yhtä kouristusta, yhtä loputonta kuin se joka hukutti lapsuuteni, kastanjaruskeat kiharat ja oliivintummat silmät.

Lähden hakemaan vettä ja sitten en. Juot tai sitten et.

Avaat television. Istahdat ja näppäilet kaukosäädintä. Vanhus makaa vieressäsi epämääräinen katse silmissään, pelon hajua levittäen. Panet levyn soimaan.

”Tanssi!” Niin kuin sinä päivänä jolloin panit Mozartin soimaan täysillä.

Ja veri maistui ruosteelta, ja punaiset pikkuhousut, lapsuuteni irvikuva. ”Tanssi!” ”Älä ajattele.” Voisimme jakaa viimeisen tanssin. Käynkö hakemassa vettä? Alat hiipua. Katso käsiäsi, ne vapisevat. Tämä sali, minun notkea liikehdintäni, korkeat korot ja ruosteen maku. ”Tanssitaan!”

Katsot minua hämmentyneenä. Et halua tanssia. Älä jää siihen istumaan, se on epäkohteliasta, ja sinä, sinä tuoksut laventelille, moitteettomalle, idioottimaisen viattomalle äidille. ”Sulje silmäsi äläkä ajattele, niin näet kastanjaruskeat kiharani ja oliivintummat silmäni.” Sinä tärisee. Voin käydä hakemassa vettä. Kello oli puoli kuusi kun nousin,

Tämä oli sivaltanut häntä oitis ympäri korvia ”saakelin nulikka, mitä sinä teet noissa hintin hyntteissä?”

mutta tuo valokuva, tuo valokuva sai minut polvilleni sen lapsen edessä joka uskoi elämään, lapsen joka rakasti Mozartia. En pidä katseestasi. En pidä pelosta enkä surusta, sinä opetit minua kääntämään niille selkäni. Sinä joka et suostu tanssimaan. Ja jos äiti tulisi, minä istuutuisin tekemään läksyjäni ja sinä tuoksuisit laventelille. Mutta äitiä ei enää ole. Hänet vei viattomuus. Alat loppua. Näen sen silmistäsi. Minun silmäni olivat oliivintummat niin kuin äidin. Eräänä päivänä niistä haihtui väri, ne ruostuivat.

”Kohta sinä kuolet.” Tai sitten et. Nousetko jaloillesi? Pyydätkö minua tanssiin? ”Hitto kun te painatte, isä.” ”En vienyt ruusuja äidille, en halunnut mennä hänen hautajaisiinsa koska isoäiti sai uskomaan, että kuolleet voivat lukea ihmisen sydämen.” Sinulle minä tuon ruusuja, jotta lukisit sen sivun jota et halunnut koskaan avata. Tuon sinulle ruusuja joka sunnuntai. Käyn hakemassa vettä. Älä ajattele, se tekee kipeää. Haen vettä enkä katso kuvaa, äidin kuvaa. ”Miksi leikkasit kiharasi?” En minä leikannut, äiti. Ne ovat sinulla.

Lähden hakemaan vettä. Nukkekasen keskellä. Kuin lapsi. Sen vuoksi haen sinulle tabletin, ja tuon vettä siksi etten ole lukenut sydäntäsi ja että kenties, kuka tietää, sinullakin oli kerran oliivintummat silmät ja kastanjanruskeat kiharat ja äiti joka oli pelkkää viattomuutta ja rakastit Mozartia. Kylläpä te painatte, isä!

Menen hakemaan vettä. Menet hakemaan vettä hierottuasi hellästi hänen käsiään, suljettuasi hellästi hänen silmänsä ja suudeltuasi hänen käsiään. Kuiskattua hänen korvaansa ”isä...”

Jätät hänet nukkekasen keskelle, otat esiin tabletin, kaadat vettä. ”Isä.”

[i s ä]

v a s t a k k a i n
v a s t a k k a i n

San Mateo | Maanvaltaajat

Roxana Crisólogo

*cielo para fondo de un nuevo día
el aire blanco espiritual de los responsorios
apuntando universos de iconos estelares
y diablos azules*

*Ayer dos bandas de músicos hicieron bailar
a los devotos de San Mateo Tierra –arena
¿por qué no decirlo?*

*Qué vacío bordea
Carretera sin alas
Velocidades ineludibles*

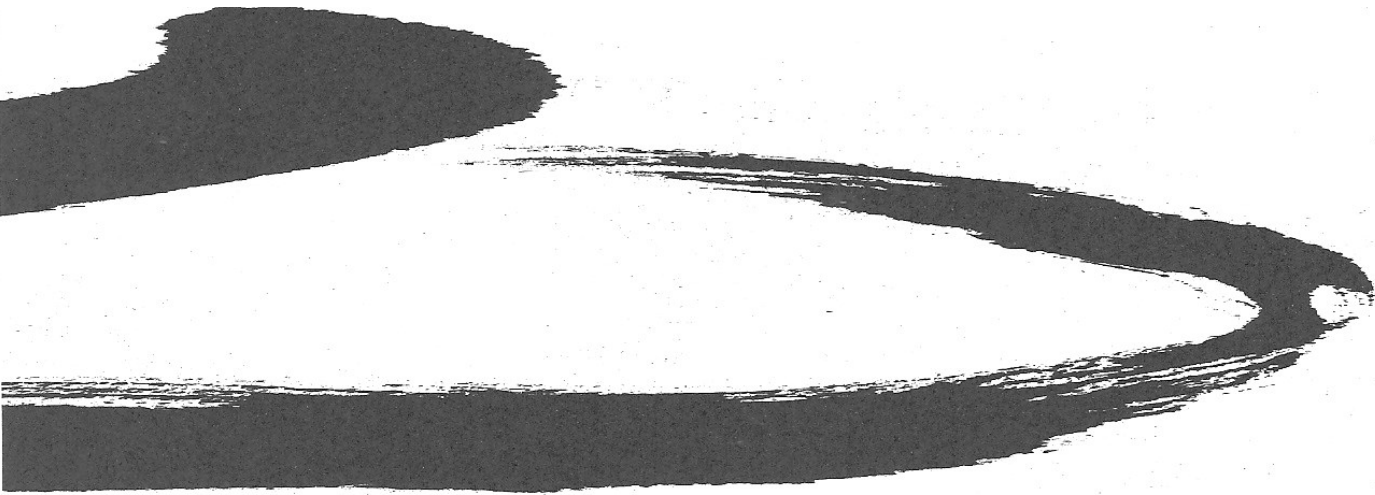
*Y una guirnalda parecía sucumbirme en el ocaso
pálido de asombro*

*Y una estampita y una promesa
y una constante
firme decisión*

taivas taustana uuden päivän
rukousten valkea hyökkäys
viittaa tähtien pyhäinkuvien ja
juoppohulluuden avaruuteen

Eilen kaksi soittoseuruetta tanssitti
Pyhän Matteuksen palvojia – maapalsta
no, hiekkaahan se on
Rajoittuu autiuteen
Siivetön maantie
Väistämättömin nopeuksin

Ja koristeköynnös näytti menehtyvän pimeydentuloon
kalpenin hämmästyksestä
Ja pyhimyksenkuva ja lupaus
ja pitävä päätös
päivittäin

*Y un antes de todo y antes de todo
que despachaban mis dedos en el mar
veteado y sudorífico de la música*

*¿De quién pues va a ser el mérito?
y quien lo sepa no obstruya
Corriendo se llega lejos*

*En los periódicos no se lee la verdad
Las radios te cambian la voz
En los periódicos se lee: Invasores ocupan terrenos
del Estado*

*Bebimos
bebimos como la sombra monstruosa del amanecer
Litoral de los sueños
Pista de las cacerolas sin agua
Todo sea por su honor*

Ennen kaikkea sitä ja ennen kaikkea
mitä jättivätkään sormeni
musiikin suonikkaaseen ja tahmaiseen mereen

Ketä tästä on kiittäminen?
ja jos joku tietää väistyköön
Juosten pääsee kauas

Lehdistä ei lueta totuutta
Radiot vääristävät äänesi
Lehdistä luetaan: Tunkeilijat anastavat valtion
maita

Joimme

Joimme kuin aamunkoiton hirviömäinen varjo

Unelmien haaveranta

Tyhjien kattiloiden kinttupolku

Hänen kunniakseen katettu

*Espanjasta suomentanut
Maaria Mannermaa.*

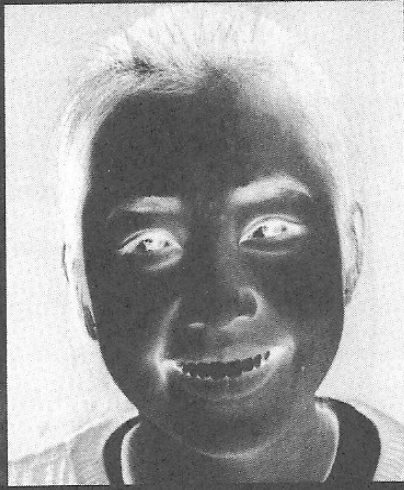
Pirun kieli, sadunkieli, äidinkieli

Vuokko Hirvonen

S ynnyin 1950-luvun puolivälissä Utsjoella, Suomen ainoassa kunnassa, jossa saamelaiset ovat enemmistönä. Äitini on Utsjoen saamelaisia ja isäni kotoisin Karjalasta. Lapsuuteni ympäristö oli vahvasti saamenkielinen, joten opin ymmärtämään kieltä, vaikka perheessäni puhuttiinkin vain suomea. Saamelaisuuttani piilottelin vuosikymmeniä häpeän ja syrjinnän pelossa. Saamea puhuin ensimmäistä kertaa vasta yliopisto-opintojeni loppuvaiheessa.

Kävin kansakoulun neljä ensimmäistä luokkaa Utsjoella. Kouluni oppilaista noin 70 prosenttia oli saamelaisia. Saamenkielisiä opetustunteja oli kuitenkin vain kaksi viikossa, koska virallisen koulutuspolitiikan tavoitteena oli sulauttaa saamelaiset valtaväestöön. Saamen kielellä ja saamelaisuudella ei nähty tuolloin olevan kovinkaan suurta arvoa, mikä näkyi myös opetuksessa.

Jatkoin koulunkäyntiäni Ivalossa Inarin-Utsjoen keskikoulussa. Jo kansakoulussa näin, miten ystäviäni syrjittiin saamelaisuuden vuoksi, mutta Ivalossa syrjintä oli todella näkyvää. Saamelaisia halveksittiin ja heidän puhetapaansa ja pukeutumistaan pilkattiin. Saamen kielestä

Järjestelmällisen syrjinnän tehokkain väline oli vaikeneminen.

ja saamelaisuudesta tuli rasitteita ja hävettäviä asioita. Harva saamelaislapsi uskalsi puhua saamea tai käyttää saamelaisiksi luokiteltuja vaatteita, kuten nutukkaita. Paljastavin tuntomerkki oli nimi. Jos olit Aikio, Länsman, Guttorm tai Vuolab, sinua voitiin syrjiä. Suomalainen nimeni suojausi minua monilta pilkkasanoilta, joiden kohdeeksi ystäväni ja serkkuni joutuivat. Järjestelmällisen syrjinnän tehokkain väline oli vaikeneminen. Keskkoulussa saamen kieltä ei opetettu lainkaan eikä sen tarpeellisuudesta puhuttu sanallakaan. Myös saamelaiskulttuurin ja saamelaisten historian opetus puuttui-

vat täysin.

Lukion jälkeen opiskelin Tampereen yliopistossa sosionomiksi. Syvennyin tutkimuksiin, jotka käsittelivät saamelaisten historiaa, koulukysymyksiä, assimilaatiota ja syrjintää. Mietin, kuka oikein olin, miksi en puhunut saamea, olinko saamelainen vai suomalainen vai olinko molempia. Suomalainen identiteettini oli itsestäänselvyys, mutta saamelaisten juurteni hyväksyminen ja tunnustaminen ei käynyt vattomasti. Lopulta ymmärsin, että olen molempia, eikä minun tarvitse valita vain toista. Suomalaissaamelaisen taustani takia kuulun sekä alistettuihin että alistajiin.

Etnisen tietoisuuteni herääminen merkitsi minuuteni rakentumista ja rakentamista uudella tavalla, ja saamelainen taustani pääsi vihdoinkin näkökentälle. Aloitin saamen kielen ja saamelaiskulttuurin opiskelun. Valmistumiseni jälkeen vuonna 1978 palasin Utsjoelle kunnan nuorisosihteerin virkaan ja jatkoin saamen kielen opintoja Oulun yliopistossa. Pikkuhiljaa opinnot johtivat väitöskirjaan, jonka kirjoitin saamen kielellä – ensimmäisenä Suomessa. Tutkin nel-

jän sukupolven saamelaisten naiskirjailijoiden, esiäitien, isoäitien, äitien ja tytärien, tuotantoa ja tietä kirjailijoiksi. Miehet aukoivat uria saamenkielisellet kaunokirjallisuudelle vuosisadan alussa. Viimeisten vuosikymmenten aikana tilanne on muuttunut ja eturivissä ovat nyt naiset.

Esiinmarssi

Saamelaisten naiskirjailijoiden esiinmarssi ajoittuu 1970-luvulle, jolloin saamen kielen asema vahvistui. Aikuisille järjestettiin saamen kielen kirjoituskursseja, ja saamenkielisen kirjallisuuden julkaisemista alettiin tukea. Suurin osa nykyisistä naiskirjailijoista kertoo oppineensa kirjoittamaan saamea, sydämensä kieltä, vasta aikuisina. Oman äidinkielen kirjoitustaidon oppiminen on luonnollisesti ollut tärkein kirjailijaksi tulon ehto. Saamelaisia naiskirjailijoita on viitisenkymmentä, joista suomensaamelaisia on kymmenkunta. Kirjoituksessani käytän näytteinä suomensaamelaisten kirjailijoiden tuotantoa, jota on julkaistu pohjois-, inarin- ja koltansaameksi sekä suomeksi.

Naiskirjailijoiden tuotannon kivijalkana on saamelainen kansanrunous: sadut, myytit, kertomukset ja joiut. Suullinen perinne on edelleen elävää ja tämä on vaikuttanut ja vaikuttaa kirjailijoiden aihevalintoihin. Vahvimmin suullinen perinne elää isoäitien kirjailijapolven (s. 1900-1939) muisteluskirjallisuudessa, joka syntyi 70-luvun puolivälin paikkeilla, yhtä aikaa äitien polven kirjallisuuden kanssa. Muisteluksillaan he haluavat kertoa jälkipolville, miten he ja heidän esivanhempansa ovat eläneet, mihin uskoneet ja mitä ajattelleet. Muisteluskirjallisuudessa näyttäytyykin koko suullisen kerromuksen kirjo alkua omista ja kuulluista elämäkokemuksista aina

Noituuden harjoittaminen ja noitarummun kä

erilaisiin uskomuksiin, tarinoihin ja kertomuksiin. Äitien (s. 1940-1960) ja tyttärien sukupolviin (s. 1961-) lukeutuvat kirjailijat ovat puolestaan muokanneet elämäkokemuksensa kaunokirjalliseen muotoon, ja käsitelleet monia saamelaisuuteen liittyviä kipeitä asioita etäännyttämällä ne runohenkilöiden kokemuksiksi tai fiktion tapahtumiksi.

Pirun kieli

Nykyisistä saamelaisista naiskirjailijoista kaksi kolmesta kirjoittaa runoja. Lyriikan suosio perustuu joikuun, saamelaisten lauluun. Saamen kielessä on oma erityinen termi, *dajahusat*, joka tarkoittaa joiun tekstiosuutta eli runoutta. Samoin kuin kalevalainen runous on ollut suomalaisen runouden kivijalkana on joiku saamelaisen lyriikan perusta. Joiun kautta on ilmaistu satojen, kenties tuhansien vuosien ajan tunteita, ajatuksia ja toiveita. Joiku liittyy arktisen alueen ja Pohjois- ja Etelä-Amerikan intiaanien musiikkiperinteeseen. Niitä yhdistävät kurkunpäälihaksien taitava käyttö, suuret intervallihypyt, melodiasäkeiden muunteleva toisto ja laulutekstien viitteellisyys.

Joikurunoudessa luonnontunnelmia rinnastetaan usein ihmis-

Kiellettiin Ruotsi-Suomessa 1600-luvun alussa kuolemantuomion uhalla.]

ten elämään, niin kuin lähes kaikkien maailman kansojen kansanroutoudessa. Joiut voidaan jakaa maallisiin ja uskonnollisiin joikuihin, jolloin uskonnollisella tarkoitetaan saamelaisten vanhaa uskontoa. Uskonpuhdistuksen vaikutuksesta rituaalisesta joikuperinteessä ovat säilyneet jälkipolville lähinnä vain muistiin merkityt sanat. Maalliset joiut sen sijaan elävät uutta tulemistaan ja uusia joikuja syntyy koko ajan. Jokaisella joikaajalla on myös lupa muunnella joikua. Yleensä joikurunous on puheenomaista ja vapaamittaista kuten saamelainen nykyrunouskin.

Joikuperinne näytti kadonneen monilta saamelaisalueilta 1900-luvulle tultaessa. Kristinuskon ja uskonpuhdistuksen leviäminen saamelaisalueelle merkitsi saamelaisten etnisen uskonnon tuhoamista. Noituuden harjoittaminen ja noitarummun käyttö kiellettiin Ruotsi-Suomessa 1600-luvun alussa kuolemantuomion uhalla. Samalla joiusta tehtiin kielletyn perinteen näkyvä, pakanallinen symboli. Kuolemantuomio joikaamisen rangaistuksena poistettiin 1700-luvun loppupuolella, mutta 1800-luvun puolessa välissä sen tilalle tuli Lars Leevi Lestadiuksen alulle panema kielteinen suhtautuminen joikuun. Joiku nimet-

tiin pirun kieleksi, ja papit ja lestadiolainen liike kielsivät kansaa joikaamasta.

Joikukielto vaikutti vahvimmin naisiin, jotka eivät miesten tavoin voineet poistua kodan/kodin piiristä ja joikua luonnon hiljaisuudessa. Naiset olivat sekä yhteisön että viranomaisten kontrollin alla. Yksisyys joikuperinteen katkeamiseen oli juuri siinä, että naiset äiteinä ja kasvattajina eivät siirtäneet perinnettä lapsilleen. He eivät uskaltaneet joikata lastensa kuullen, eivätkä lapset oppineet miten joikuääni syntyy luonnollisesti. Ääni tuotetaan kurkunpäälihakilla ja oppiakseen taidon henkilön on kuultava joikaamista varhaislapsuudestaan lähtien.

Vielä 1960-luvun alkupuolella joikaaminen näyttikin kuolevalta perinteeltä, mutta ennen vuosikymmenen loppua tapahtui merkittävä käänne. Taiteilija Nils-Aslak Valkeapään johdolla nuoret saamelaisaktivistit nostivat joiun estradeille. Siitä tuli yksi keskeisimmistä saamelaisen kulttuurin ja identiteetin symboleista, jonka vaikutus heijastui myös kirjallisuuteen. Varsinkin nuoret runoilijat kokivat omakseen joiun tavan ilmaista asioita: sen välitön suhde luontoon ja muotokieli ovat monien runojen pohjana.

Vaikka joikuun liittyvät kiellot vaikuttavat edelleen monet saamelaiset kirjailijat taitavat joiun kuvakielen ja sen ilmaisuvoiman, vaikkeivät itse osaisikaan joikata. Utsjoelta kotoisin oleva Rauni Magga Lukkari (s. 1943), saamelaisen kirjallisuuden keskeisin lyyrikko, on yksi niistä saamelaisista kirjailijoista, jotka ovat nostaneet joiun sille kuuluvaan asemaan ja rohkaisseet ihmisiä opettelemaan uudelleen joiun vaietun kielen. Lähes jokaiselle ihmisellehän on oma joikunsa; henkilöjoiulla voidaan kuvata ihmisten tapoja, luonnetta, ulkonäköä ja tunteita. Lukkari toi joiun runoon ensimmäisessä runokokoelmassaan *Jieñat vulget* (1980, Jäät lähtevät), jossa hän tarkastelee syitä joiun katoami-

seen nimenomaan naisten näkökulmasta. Runohenkilöiden-
sä äänellä Lukkari pohtii, kuinka monen ystävän ja sukulai-
sen joiut jäävät joikaamatta. Seuraavassa runossa Lukkari ku-
vaa, kuinka kaikista kielloista huolimatta sisäinen ilo ja luon-
nonkauneus pakottavat Ánnan joikaamaan.

**Ánna dajai
go beasan vuosttas dieva ala
bisanan
ja mu siste minu
dego beasita luovus
leś alddis dat boahta
luohti**

**Ànna sanoi
kun pääsen ensimmäisen tievan päälle
pysähdyn
ja sisässäni jokin
ikään kuin irtoaa
Itsestään se tulee
joiku**

Runon Ànna kuuluu mielestäni isoäitien sukupolveen, jolla
on vielä vahva suhde lestadiolaisuuteen. Ánnan sisimmässä
vaikuttaa joiun määrittelemisen synniksi, mutta toisaalta hä-
nen sisällään elää saamelainen perinne, ja luonto saa Ánnan
joikaamaan.

Saamelaisen mytologian mukaan Akka-jumalattarista Máttaráhkká, naisten ja elämän suojeleja, antoi lapsen sielun ensimmäiselle tyttärelleen Sáráhkáalle.

Naisjumalien suojelella

Joiun rinnalla naiskirjailijat ovat ottaneet käyttöön vanhasta etnisestä uskonnosta Máttaráhkkán ja hänen kolmen tyttärensä Sáráhkán, Juoksáhkán ja Uksáhkán voiman. Saamelaisen mytologian mukaan Akka-jumalattarista Máttaráhkká, naisten ja elämän suojeleja, antoi lapsen sielun ensimmäiselle tyttärelleen Sáráhkáalle. Hänen tehtävänä oli saada liha kasvamaan sielun ympärille kohdussa ja auttaa naista synnytyksessä. Sáráhkáaa pidettiin myös aviomiehen suojelejana ja kodin haltijana. Hän asui tulisijassa ja hänelle uhrattiin päivittäin ruokaa ja juomaa. Sáráhká on tyttöjen suojeleja, Máttaráhkkán toinen tytär Juoksáhká puolestaan poikien. Juoksáhká varmisti, että pojista tuli hyviä metsästäjiä. Hän saattoi myös muuttaa tytön pojaksi äidin kohdussa. Kolmas tytär Uksáhká varjeli kotaa ja perhettä. Hän toimi kätilönä lapsen syntymässä ja johdatti lapsen ulos kohdusta, jonka jälkeen hän vartioi vastasyntyntä ja kodan ovea.

Monille nykyajan naisille vanha saamelainen uskonto naisjumalineen on ollut keino korostaa naisen erityisasemaa suhteessa miehiin ja tehdä eroa valtaväestöön. Naisjumalien kosmisten voimien avulla naiset voivat saada yhteyden menneeseen ja samalla puhua naisen seksuaalisuudesta ja äitiydestä. Perinteisen saamelaisen uskonnon äärelle hakeutuminen voidaan ymmärtää myös kristinuskon kritiikkinä, eivätkä kaikki saamelaiset hyväksy sitä.

Satujen kautta kirjailijoiksi

Monet äitien sukupolven kirjailijat kertovat, että kirjoittamisen alkusysäyksenä oli omille lapsille saameksi kerrotut tarinat, jotka

he päättivät siirtää kirjalliseen muotoon. Kirjailijoiden omassa lapsuudessa saamenkielisiä kirjoja ei ollut saatavilla; silloin luettiin lähinnä saamenkielistä Raamattua ja postillaa. Toisaalta useimmat haastattelemani kirjailijat sanovat, että heidän lapsuudessaan aikuisilla oli hallussaan tarinoiden kertomisen taito. Naiskirjailijoiden huolena on ollut myös saamen kielten säilyminen nyky-yhteiskunnassa. Useimmat kirjailijat ovatkin koulutukseltaan opettajia.

Utsjoelta kotoisin oleva Kirsti Paltto (s. 1947) on ensimmäinen äitien sukupolven kirjailija ja yksi harvoista saamelaisista ammattikirjailijoista. Paltton saamelaiseen kertomusperinteeseen pohjautuva novellikokoelma *Soagnu* (Kosio) ilmestyi vuonna 1971. Kirjan ilmestymisen jälkeen etenkin lastenkirjallisuuden saralla alkoi tapahtua. Ensimmäinen saamenkielinen lastenkirja, norjansaamelaisen Marry A. Sombyn (s. 1953) *Ámmul ja alit oarbmaelli*, ilmestyi vuonna 1970-luvun puolivälissä. Lastenkirjoissa avataan sadun keinoin portteja saamelaiseen uskomus- ja tarinamaailmaan, kuten Paltto on tehnyt saturomaanissaan *Vilges geadgi* (1980, Valkoinen kivi). Aikaisemmin saamelaisten totena pitämät asiat muuttuvat uudenlaisissa saduissa enemmän tai vähemmän mielikuvi- tuksen tuotteiksi, ja tarinat etenevät nykyajan tapahtumiin soviteltuina. Esimerkiksi saamelaisen uskomusperinteen *staalot* ja *kufihtaret* saavat uudenlaisia piirteitä, ja vain lapset voivat nähdä ja tava- ta niitä. *Staalot* ovat koiransa kanssa liikkuvia pelottavia ja suuri- kokoisia miespuolisia olentoja. Ihminen kohtaa *staalon* yleensä yksin tunturissa. Kohtaamien on aina vaarallista, mutta jos *staalon* onnistuu voittamaan painissa, saa haltuunsa sen aarteet. *Kufihtaret* ovat puolestaan ihmisenkokoisia maahisia, joilla on kauniita tyttäriä.

Tällä hetkellä lastenkirjallisuus on runouden rinnalla saamenkielisen kirjallisuuden kukoistavin laji. Monet kirjailijat ovat siirtyneet lastenkirjojen kautta kirjoittamaan nuortenromaaneja, ja myöhemmin aikuisille suunnattuja kirjoja. Ensimmäinen naisen kirjoittama saamenkielinen romaani, norjansaamelaisen Ellen Marie Varsin *Kátjá*, ilmestyi vuonna 1986. Vars kuvaa kirjan päähenkilön Kátján kautta saamelaislasten kokemuksia koulusta ja asuntoloista. Äitien sukupolven kirjailijat ovat kokeneet kipeästi, kuinka side saamelaiskulttuurin katkesi, kun suurin osa kouluajasta oli asuttava asuntolassa ja koulussa puhuttiin vain suomea. Äidinkieltä oli mahdollista puhua vain loma-aikoina kotona. Pisimmillään asuntola-aika saattoi kestää 12-15 vuotta.

Monet äitien polven kirjailijat etsivät tuotannossaan omista lapsuuden- ja nuoruudenaikaisista koulukokemuksistaan syitä saamelaisten heikkoon identiteettiin, joka pahimmissa tapauksissa sai aikaan sadunkaltaisen unelman ”suomalaiseksi” muuttumisesta, kuten Rauni Magga Lukkarin runossa (1980, *Jieñat vulget*).

Háliidin áaddat buorebun
sin lágažin
Vávjen iežan
heahpanin
moraštin
manin in lean áaddan
fiina rivgu mánnan
Suoli rohkadallen
ahte ovtta beaivvi munge
livccen seamma buorre go si
ja ahte ovtta idida lihkašin
dan imaš čuvgejuvvon eallimii
maid si máidno eallit

Halusin tulla paremmaksi
heidän kaltaisekseen
Vioin itseäni
häpesin
murehdin
miksi en ollut syntynyt
hienoksi suomalaisnaisen lapseksi
Salaa rukoilin
että jonakin päivänä minäkin
olisin yhtä hyvä kuin he
ja että jonakin aamuna heräisin
siihen ihmeelliseen sivistyneeseen elämään
jota he ylistivät elävänsä

Kirsti Palton ensimmäinen romaani *Gubtoset dearvan min bohccot* ilmestyi 1980-luvun puolivälissä. Sen käännös *Voijaa minun poroni* oli Finlandia-palkinto -ehdokkaana vuonna 1986. Kirjassa seurataan pienen saamelaiskylän, Rievanjärven ihmisten elämää toisen maailmansodan alla ja sen aikana. Usein romaanien ja novellien aiheet liikkuvat juuri pienien saamelaiskyläien arkiaskareissa ja ihmissuhteissa. Pohdinnan kohteeksi joutuvat myös saamelaisten ja lantalaisten väliset suhteet.

Äidinkieli

Saamenkielisen kirjallisuuden vähäisyys on aina meidän päiviimme saakka johtunut suurelta osin siitä, ettei saamelaisia ole opetettu koulussa lukemaan ja kirjoittamaan äidinkielellään. Monet keski-ikäiset ja sitä vanhemmat saamelaiset ovat edelleen kirjoitus- ja lukutaidottomia omassa äidinkielessään. Aikuisena opittu saamen kielen kirjoitustaito on kovan työn tulos, ja monet haastattelemi kirjailijat kertoivat olevansa epävarmoja oikeinkirjoitustaidostaan. Saamelaiset ovat olleet enemmistönä päättämässä äidinkieltään kokevista asioista vasta 1970-luvun alusta, jolloin perustettiin Saamen kielilautakunta ja Saamelaisinstituutti. 1600-luvulta 1970-luvun alkuun saamen kirjakieliä muovasivat enemmistötutkijoiden näkemykset sopivista kieli- ja kirjoitusmalleista, jotka eivät välttämättä sopineet yhteen päivittäisen arkikielen kanssa. Kirsti Palto on ottanut tuotannossaan kantaa saamen kielen kirjoitusnormeihin. Seuraava runo on Palton uusimmasta runokirjasta *Beštoriin* (1997, Västaräkin seurassa).

Okta jalla mus jearatii:
Moson diet lea
gullágozon sámeigiella munnje

Jos dat leage
giellaolbmuid
oahpateaddjiid
konsuleanttaid
professoraid
gollegiella

Čuggeijin čuvddiin
dan čalbmái

Muuan hullu kysyi minulta:
Miten on
kuuluukohan saamen kieli minulle

Jos se onkin
kieli-ihmisten
opettajien
konsulenttien
professorien
kultakieli

Pistin etusormella
sitä silmään.

Itsenäiset tyttäret

Kielen ja jouin tavoin käsityötaito, *duodji*, on tärkeä osa saamelasta identiteettiä. Runoudessa käsityötaito näyttäytyy sekä naisidentiteetin että saamelaisuuden alueena. Luonnon antamat raaka-aineet muuttuvat runojen naisten luovissa ja taitavissa käsissä esimerkiksi saamenpuvuiksi. Perheen vaatettaminen on ollut naisten vastuulla ja saamelaiskäsitöiden teko-taito on määrittänyt naista niin naisena kuin saamelaisena-kin. Vaikka monille saamelaisille naisille käsityötaito merkitsee naisvoimaa, jonka kautta naiset saavat osakseen arvostusta, se voi muuttua myös naisen alistamisen keinoksi. Kaksi nuorinta kirjailijapolvea kyseenalaistaa ja pyrkii hajottamaan saamelaisyhteisössä vallitsevia sukupuolirooleja. Esimerkiksi Rauni Magga Lukkari rikkoo runoissaan idyllistä kuvaa käsitöittensä parissa aikaansa viettävistä naisista tuomalla esille mitalin toisen puolen: osa naisista kokee olevansa perheen palvelijoita, joiden toiveita ei kuunnella ja joille ei anneta mahdollisuutta itsensä ilmaisemiseen. Lukkari kuuluu siihen sukupolveen, joka on saanut perinteisen saamelaisen kasvatuksen. Äitien tehtävänä on ollut muun muassa opettaa tyttärelleen käsitöiden tekemisen taito perinteisten sukupuoleen liittyvien velvoitteiden mukaan. Seuraava runo *Losses beaigirji* –kirjasta (1986) kuvaa, kuinka miesten juhliessa naiset ovat sidottuja työhön. Lukkarin runon puhuja moittii epäsuorasti myös itseään siitä, kuinka hän suostuu olemaan muiden palvelija.

Meassuid áigái
 goarut odđa gávttiid
 buohkaide
 geat gaskabeaimállásiid
 gussot du beavddis.

Juhlien aikaan
 ompelet uuden takin
 kaikille
 jotka vierailevat
 lounaspöydässä.

Tyttärien sukupolven, saamelaisaktivistien lasten, ei ole enää tarvinnut taistella oikeuksistaan tai ilmaista saamelaisuuttaan yhtä vahvoilla ulkoisilla symboleilla kuin heidän vanhempiensa ja isovanhempiensa. Tyttärien sukupolven kirjoittamassa runoudessa nuoret naiset etsivät uudenlaista naisidentiteettiä, joka ei enää määrity perinteisellä tavalla; nainen haluaa itse päättää omista tekemisistään ja valinnoistaan. Sukupolven kuuluvat neljä kirjailijaa ovat kaikki runoilijoita. He ovat debytoineet nuorempina kuin äitinsä, alle 30-vuotiaina. Utsjoelta kotoisin olevan Inger-Mari Aikion (s. 1961) runot kuvaavat nykyajan saamelaisnaisen elämää ja suhdetta menneeseen, sekä niitä muutoksia, joita koko saamelaisyhteisössä on tapahtunut viimeisten vuosikymmenten aikana. Aikio kapinoi runoissaan tiukkoja sukupuolirooleja vastaan (1993, *Jièhki vuolde ruonas gidda*).

**in hálitčorget beavddi
in hàlit làhčit seangga
in halit bálvalit!**

**en halua siivota pöytää
en halua sijata vuodetta
en halua palvella!**

suohpaheapmi?

häijy?

Toisaalta tyttäret etsivät runoissaan jo esimerkiksi käsitöiden tekotaidon kautta perinteitä, jotka monet nuoret ovat menettäneet tai menettämässä. Heidän runoissaan käsityöt eivät liity vain etniseen tai sukupuoli-identiteettiin, vaan niiden avulla voidaan saavuttaa ihmisen ja luonnon välinen yhteys. Luonto on elävä. Raita antaa parkkia ja leppäjuuria. Jotta omat toimet voisivat onnistua on tunnettava luonnon kiertokulku ja luonnossa piilevät voimat. Se tarjoaa raaka-aineet, ja ihminen jatkaa niiden työstämistä esineiksi perinteet osaavien käsiensä avulla. Käsitöissä luonto ja kulttuuri kohtaavat perinteisellä saamelaisella tavalla, ja naisten oma tieto-taito muuttuu naisvoimaksi. Käsitöiden tekeminen on ajatusten, elämäkertojen ja tunteiden kirjoittamista, kuten kirjallisuuskin.

Runot saamesta suomentanut Vuokko Hirvonen.

*”Veitsi ei ole milloinkaan koskettanut
minun päätäni, sillä minä olen ollut
Jumalan nasiiri äidinkohdusta saak-
ka. Jos minun hiukseni leikataan,
niin voimani katoaa ja minusta tu-
lee yhtä heikko kuin kuka tahansa
ihminen.”*

(Tuomarien kirja 16:17)

Hiuksien minuus: Poikani 'dreadlocksit'

Renja Suominen-Kokkonen

Raamatun Simsonille hiukset merkitsivät sitä, ettei hän ollut ”kuin kuka tahansa ihminen”. Kertomus Simsonista avautui uudella tavalla, kun oma lapseni alkoi rakentaa identiteettiään hiustensa kautta. Adoptoitu poikani on yksi niistä suomalaisista, joiden ulkonäkö paljastaa heidän ulkomaalaisen syntyperänsä. Santo Domingossa syntyneenä hän on pelkällä olemassaolollaan merkki muille, että perheemme eroaa ”tavallisista” suomalaisista perheistä. Kansainvälinen, kulttuurienvälinen adoptio onkin lähes aina näkyvä adoptio, sillä vanhemmat ja adoptoitu lapsi eivät muistuta toisiaan ulkonäöltään. Tähän näkyvyyteen liittyy monenlaisia kulttuurisia käsityksiä, mutta perheelle se on hyvin yksityinen asia, joka näkyy myös adoptiolapsen kasvuprosessissa.

Kulttuurienvälinen adoptio 1980-luvun Suomessa

Kansainvälinen adoptiolaki hyväksyttiin Suomessa vasta 1985. Sitä ennen oli mahdollista, että adoptiota haluavat perheet eivät aina saaneet adoptioon tarvitsemaansa kotiselvitystä. Oma adoptiotapauksemme oli

uuden kansainvälisen lain voimaantultua ensimmäinen Helsingissä, eivätkä sosiaaliviranomaiset olleet tuolloin edes lukeneet lakia. Kotiselvityksemme aikana meille vihjailtiin useampaan otteeseen kömpelöhkösti, että olisiko sittenkin viisaampaa siirtyä kotimaiseen adoptioon. Tällainen asennoituminen vaivasi koko prosessia ja jopa lapsen maahantulon jälkeistä selvitysjaksoa.

Imeväisikäisenä Suomeen saapunut lapsi omaksuu uuden kotimaansa kielen, elintavat ja koko kulttuurin. Kulttuurienvälistä adoptiota on arvosteltu juuri tästä syystä. Se on nähty ennestäänkin alistettujen ryhmien uutena alistamisena. Lisäksi syytöksiin on usein liitetty ajatus siitä, että lapsen ”oma” identiteetti on menetetty, kun hän joutuu kasvamaan alkuperäisestä syntymäpaikastaan kaukana olevilla alueilla, vaikkei hän joutuisikaan kohtamaan mitään niin kutsuttuun rotuun kiinnitettyjä ennakkoluuloja. Tutkimus adoptiolasten omista näkemyksistä tuo kuitenkin esiin toisenlaisen näkökulman.

Norjalaiset tutkijat Monica Dalen ja Barbro Saetersdal ovat painottaneet skandinaavisten adoptiotutkimusten tuloksia, joista ilmenee adoptiolasten oma käsitys itsestään. Adoptiolasten identifikaatio, samastuminen, ei suinkaan kohdistu muihin maahanmuuttajaryhmiin, jotka saattavat olla samannäköisiä kuin he. Lapset kokevat olevansa kuten muutkin kasvumaansa lapset. Tämä selittyy sillä, että adoptiolapsen ulkonäkö ehkä erottaa hänet ympäristöstään, mutta ei välttämättä kieli, pukeutuminen, eivätkä hänen omaksumansa ajattelutavat. Pienenä adoptoidut lapset eivät voi samastua sellaiseen, mitä heillä ei enää ole. Lapset voivat rakentaa minuuttaan vain niistä aineksista, joita vallitseva elinympäristö tarjoaa.

Adoptiotutkimuksissa on pohdittu paljon etniseen identiteettiin liittyviä ongelmia. Termi ”etninen identiteetti” sisältää monia oletuk-

sia, jotka palautuvat ajatukseen alkuperästä. Yhteiseksi koettu ja keskenään jaettu identiteetti liitetään joko kansallisiin, "rodullisiin" tai alueellisiin siteisiin. Siihen liittyy myös ajatus muuttumattomuudesta, joka olisi pysyvästi kirjautunut kantajansa ruumiiseen samanlaisena aina ja kaikkialla. Mutta vaikka eron merkit olisivatkin näkyvisissä, ne eivät suinkaan noudata yksinkertaista vastakohtaisuutta. Ihon väri, hiukset, pituus tai kallon koko ehkä pysyvät ihmisiä erottelevina merkkeinä, mutta jaetun, samanlaisen identiteetin tunteen kokemus liittyy enemmän siihen, kuinka ihmiset kuvittelevat kuuluvansa yhteen.

Kun huomioidaan erojen moninainen kirjo – luokkaerot, kastirajat, maahanmuuttajat, kirjallisuuteen ja historiaan sisältyvät kulttuurit – syntyy väistämättä kysymys, mikä edes voisi olla adoptiolapsen positiivinen etninen identiteetti. Muutamat tutkijat ovat kuvanneet heidän psykososiaalista kehitystään termein "musta ulkoa, valkoinen sisältä" tarkoituksenaan korostaa mahdollisia enemmistökulttuurin synnyttämiä ongelmia näin kasvaneille adoptiolapsille. Yksinkertaista ja yhtenäistä tutkimustulosta ei kuitenkaan ole saatavissa, sillä lapsia on adoptoitu niin erilaisiin kulttuureihin, sekä monikansallisiin että hyvinkin homogeenisiin yhteisöihin.

Hiukset ja lapsen omakuva

Lapsemme käsitteli identiteettiään pitkään erityisesti piirroksissa, joista silmiinpistävimpiä olivat hänen omakuvansa. Vaikka hän saattoi kuvata myös vanhempiaan, niin omakuvissa olivat aina läsnä hänelle itselleen merkityksellinen elementti, hiukset. Enemmän kuin ihonväri, juuri hiukset muodostuivat hänelle symboliksi välillämme valitsevasta erosta. Tätä kautta aloin pohtia, kuinka korostamme omia biologisia erojamme, miten itse tahallisesti muutamme ulkonäkömme ja siten kannamme ja tuotamme merkkejä omassa ruumiissamme. Nämä muutokset saattavat liittyä hiustyyliin, partaan, viiksiin, meikkiin, tatuointiin, lävistykseen.

Käsityksemme hiuksista rakentuu helposti polaaraisesti käsitteiden luonnollinen/ei-luonnollinen varaan. Tosiasiassa tuskin kenelläkään meistä on ”luonnollinen” kampa, jo pienestä pitäen hiuksiamme on leikattu, kammattu, käherretty ja letitetty. Kukaan meistä ei liene kuten Raamatun Simson koskemattomine päineen. Hiukset, niin kuin kynnet, korvat, silmät, huulet toimivat ilmaisukeinoina, jonkinlaisina raaka-aineina, joita me työstämme jatkuvasti luodessamme merkkejä identiteetistämme.

Hiukset ovat varsin näkyvä sosiaalisia eroja merkitsevä tekijä, ja

**Ihmiset ovat
kautta historiansa
käyttäneet ruumistaan
yksilöllisten erojen
merkitsemiseen...**

niiden symbolinen yhteys on hyvin vahva erilaisissa uskonnollisissa käytännöissä, kuten jo Raamatun lainaus Simsonista todistaa. Ihmiset ovat kautta historiansa käyttäneet ruumistaan yksilöllisten erojen merkitsemiseen ja ruumis on myös identiteettimme rakentumisen ydinkohta.

Poikani alle kymmenvuotiaana haluama kampauksen muutos sijoittuu mielestäni haluun käsitellä omaa eroaan. Adoptiotutkimuksissa on korostettu lasten saavuttavan vasta 8–11-vuotiaana sellaisen ymmärrys- ja tunnetason, jossa he voivat tiedostaa kahdet vanhempansa. Adoptiolapsi ei ole vain ”valittu”, vaan myös syystä tai toisesta ”hylätty”.

Hän ei ole vain saanut perhettä, vaan hän on myös menettänyt perheen. Oman lapseni ulkonäön muutosprosessi sijoittuu juuri tähän tiedostamisvaiheen eräänlaiseen sopeutumissuruun, jossa hänen oli hyväksyttävä historiaansa liittyvät asiat osaksi itseään.

Poikani hiustyylin valinta oli äärimmäisen ”poliittinen”, vaikkei hän sitä itse tiedostanutkaan. Hän halusi dreadlocksit, tiukkoihin hiuskiekuroihin perustuvan hiustyylin, joka on ollut alun perin tyypillinen rastafareille. Afro ja dreadlocksit ovat alkuperäisimmiksi koettuja mustien hiustyyliä ja ideologisesti ”oikeita”. Dreadlocksien tekeminen on kaikkea muuta kuin ”luonnollista”. Poikani kohdalla operaatio kesti kolme ja puoli tuntia, mikä ei ole edes pitkä aika dreadlockseja tehtäessä. Poikani valitsema hiustyyli on merkittävä toteamus sekä hänestä itsestään että hänen omaksumistaan arvoista. Hämmentävintä on ollut pohtia, mistä lapseni on kyseiset arvot omaksunut, mihin hän hiuksillaan haluaa samastua ja mistä erottautua.

On selvää, ettei poikani ole saanut suoria malleja vanhemmiltaan. Lisäksi hän oli niin nuori halutessaan dreadlocksit, ettei voinut

vielä ymmärtää syvemmin hiustyyliinsä kaikkia vivahteita. Tiedotusvälineet tietysti tarjoavat pinnallisen mallin, johon kuka tahansa voi samastua. Myös urheilu, varsinkin koripallo, jota lapseni harrastaa, tarjoaa näkyviä mustan identiteetin malleja.

Ehkä poikani hankkimat dreadlocksit olivat osa hänen yritystään muovata itselleen useampia identiteettejä, suhteuttaen niitä eri tilanteisiin, kotiinsa, monikansalliseen kouluunsa, harrastuksiinsa ja ystäviinsä. Mutta tällä eron tekemisellä hän myös sijoitti itsensä vastakkaiseen ryhmään kuin ”muut” suomalaiset. Hän on kieleltään, kulttuuriltaan ja tavoiltaan hyvinkin suomalainen, mutta hänen kokemuksensa itsestään tässä sosiaalisessa ympäristössä on rakentunut eron tunteuksen ympärille.

Ero ja alkuperä

Eron, samuuden ja toiseuden väliset suhteet ja rajanvedot ovat poliittista toimintaa, jolla on oma historiansa. Oma lapseni elää moninkertaisessa historiaan sidotussa diasporassa. Hänen alkuperänsä on afroameerikkalainen, afrokaribialainen ja liittyy siten afrikkalaisten diasporaan läntiselle pallonpuoliskolle. Adoptio puolestaan satoi hänet uuteen diasporaan, jossa hän kasvaa eurooppalaiseksi.

Käsitteenä diasporaa, joka yleensä on liitetty vain juutalaisten hajaannukseen, on pidetty uusia ymmärtämisen mahdollisuuksia sisältävänä terminä. Sisällöltään sana viittaa voimallisesti pakotettuun, eihaluttuun hajaannukseen, jossa ei ole kyse mistään muodinmukaisesta paimentolaisuuteen viittaavasta nomadismista. Diasporassa elämän on koettu olleen vakavasti vaakalaudalla ja väkivallan uhka on läsnä. Tietoisuutemme diasporasta rakentuu orjuuden ja pogromien, kansanmurhien varaan. Silti diasporan idea voi tarjota hedelmällisen näkökulman

identiteetin tarkastelulle. Vaikka identiteetin muotoutuminen on pakotteita sisältävä prosessi ja riippuvainen ajasta ja paikasta, niin diasporan käsitteen avulla tämä prosessi avautuu myös kulttuurienväliseksi yhdistelmäksi ja monimuotoisuudeksi, jossa kielet ja kulttuurit sekoittuvat eri tavoin.

Diasporan avulla voidaan viitata kulttuuriin hienovaraisemmin kuin mitä termit maaperä, kasvualusta, maisema ja juurtuminen tekevät. Diaspora hylkää ajatukset luonnollisista kansakunnista ja kyseenalaistaa kuulumisen kulttuuriset ja historialliset mekanismit. Se on ylikansallinen ja kulttuurien välinen, ja siihen voidaan liittää etäisyys, matkustaminen, liike ja tilallisuus.

Ulkomailta adoptoidun poikani kohdalla myös kysymykset asuinpaikasta ja kuulumisesta ovat kiinnostavia. Alkuperän ja sukulaisuuden käsitteet eivät ole Suomessakaan välttämättä selkeitä ja paikallisia. Perheessämme adoptoitu poikamme ei ole ainoa, jonka esi-isät eivät olleet vapaita kansalaisia, sillä myös hänen adoptioisänsä esi-isä oli virolainen maaorja.

Diaspora purkaa alkuperän, sukupuun ja maantieteen välistä vastakkainasettelua. Menneisyys puhuu meille edelleenkin, mutta se ei enää ole yksinkertainen, tosiasiallinen, ”mennyt”. Monet meistä joutuvat toteamaan ettei paikka ja alue, jossa asumme tai olemme asuneet, ole aina kuulunut meille. Vaellus, muuttoliike tai siirtomaavalta kuuluvat useimpien taustaan. Tästä näkökulmasta ajatus paluusta jonnekin alkuperäiseen muuttuu ongelmalliseksi. Diasporan tietoisuus sisältää kuitenkin myös paluun mahdollisuuden ja halun palata takaisin, vaikka se ei ole koskaan helppoa. Hajaannuksen purkaminen ja uudelleen yhdistyminen ovat asioita, jotka liittyvät uskoon luonnollisesta kansallisuudesta ja kansallisvaltiosta. Paluu voi olla mah-

dollista, mutta ei välttämättä palautuminen, jota ei edes ole yksiselitteisenä käsitteenä.

Diasporassa eläminen ilman yhteisöä, joka pyrkii säilyttämään alkuperäänsä liittyviä asioita muuttumattomina, edellyttää sopeutumista, muuttumista ja sekoittumista. Kulttuurien välisessä adoptiossa pieni lapsi muodostaa esimerkin tällaisesta sekoittumisesta, ”kreolisaatiosta”. Hänen samastumisensa, identifikaationsa, ei suuntaudu yksinkertaisella tavalla samannäköisiin tai adoptioperheeseensä. Identiteetin kehitys prosessina korostuu. Omaan ulkonäköön suhtautuminen ei ole välttämättä ongelmallista, sen sijaan ongelmaksi voi muodostua siihen pohjautuva eroavuus omasta perheestä. Näkyvä ero sitoo lapsen etnisiin ryhmiin, joiden kanssa hänellä ei ole kulttuurisesti samanlaista taustaa.

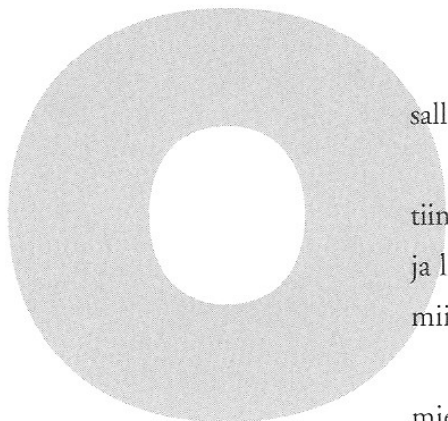
Pohjoismaiset adoptiotutkimukset ovat korostaneet, etteivät useimmat lapset koe adoptiostaan kielteisesti eivätkä myöskään erilaista etnistä tai kulttuurista taustaansa. Sen sijaan heillä voi olla vaikeuksia pitää näitä asioita voimavaroina, arvokkaina osina omaa identiteettiään. Poikani päätös korostaa ulkonäkönsä perustuvaa eroa tärkeässä kehitysvaiheessa tuntui aluksi hämmentävältä. Diasporan käsitteen kautta tarkasteltuna hänen päätöksensä sisältyy kuitenkin monia myönteisiä piirteitä. Dreadlocks –hiustyylin myötä poikani samastuu hänen afrikkalaisen parturiinsa. Tämä on myös seikka, minkä vuoksi kaikki maahamme muuttaneet eivät varmaankaan voi hyväksyä tätä ratkaisua, onhan hiustyyllillä myös poliittis-uskonnolliset viittaustasonsa. Poikani hiustyyli on kuitenkin selvä uudenlaisen ”kreolisaation” osoitus. Se on osoitus kulttuurien vähittäisestä muuttumisesta, sekoittumisesta, uudenlaisista merkityksistä, uudenlaisista mahdollisuuksista, kansallisuuksien vastaisista, diasporaan liittyvistä identiteeteistä, jotka kumoavat yksinkertaistettua myyttiä yhtenäisistä kansallisuuksista.

Tämän maailman tanssi

Mianna Meskus

158

n
i
a
k
k
a
t
s
a
v

sallistuin kerran.

Minulle tuntemattomaan tapahtumaan. Hyppyyn, jossa tutkittiin ruumiin liikettä mielen liikkeen heijastumana. Ryhmään, joka tanssi- ja liikeimprovisaation avulla pohti kulttuurisia arvoja ja asenteita ruumiissamme, kuiluja ja siltoja alitajuisessa olemuksessamme.

Ääneen lausutut tunteet ja kannanotot, fyysisesti minimoidut mielipiteet; sanat ovat aina hallinneet elämäni. Kärsin nykyihmisen älyyn takertuneesta maailmasuhteesta ja olen huono kuuntelemaan ruumiistani. Olen vieraantunut syvästä itsestäni. Tanssi-improvisaatiot pe-lottivat, sillä tanssi ei kumpua sanojen valtakunnasta, eikä se tyhjene sanoihin. Tanssi on luonteeltaan hetkellistä ja ainutkertaista.

On sanottu, että länsimainen historia olisi hyvin erilainen, jos Descartesin filosofinen oivallus ”ajattelen, siis olen” olisikin kuulunut ”aistin, siis maailma on”. Tapani turvautua käsitteelliseen ajatteluun aistimisen kustannuksella törmäsi omaan turhuuteensa tässä ryhmässä, jonka toimintaa jäsensivät naiseus, monikulttuurisuus ja vahva fyysisyys. Kohtaaminen edellytti oman aistimellisen ja ruumiillisen käyttöönottoa, niiden kykyyn ja tietoon luottamista. Täytyi vakuutella itselleen, että ruumiini ei ole vaarallinen, mykkä tai yhdentekevä.

Tila

Tanssin tilana toimi vanha, ornamentaalinen jugendsali. Sali oli kuitenkin tyhjä, sillä mitään piilopaikkoja ei ollut, eikä mitään opasteita tai toimintaa hallitsevia tavaroita. Vain me paikallaolijat muodostimme jokaviikkoisen yhteisen tilan ja toisaalta jokaisen oman tilan. Meitä oli parikymmentä naista eri puolilta maailmaa ja suurimmaksi osaksi olimme toisillemme vieraita. Salissa odottivat kielimuurit, kokoerot, omat odotukset ja pelot.

Loimme improvisoiden avoimen ja paljaan tilan täyteen merkityksiä, jolloin liike ja tanssi syntyivät jatkuvasti muuttuvassa tilassa, liikkuvien kappaleiden kiasmassa. Tila oli aina avoin, kun sinne saavuimme ja jäi avoimeksi, kun sieltä poistuimme. Aika ja liike, rytmi ja energia kuvittivat tilan. Toisinaan kuvitus oli hyvin vahvaa ja meidät yhteen kietovaa, toisinaan se taas jäi vaimeaksi ja sirpaleiseksi.

Yhteistä kieltä ei juurikaan ollut. Ruumiini oli kieli ja sana ja ilmaus, jolloin toisten hahmottaminen ja tilan muokkaaminen tapahtui katseiden, eleiden ja fyysisten tekojen avulla. Tilasta tuli ruumiillisuuden kautta elämä ja elämästä tila. Sali toimi samanaikaisesti sekä näyttämönä että elämänä.

Tule vieras

Meistä kenelläkään ei ollut selkeätä käsitystä siitä, mihin olimme lähteneet mukaan ja mitä siitä seuraisi. Seisoimme ensimmäisten tuntien alussa siellä täällä salissa: kurdit, venäläiset, filippiiniläiset ja saksalaiset omina ryhminään, suomalaiset yksittäin ohjaajamme Mirjan lähellä. Ensimmäisillä esittelykerroilla suomalaisnaiset kertoivat, mitä harrastivat tai tekivät työkseen ja missä asuivat. Maahanmuuttajanaiset kertoivat

vat enimmäkseen perheestään, lapsistaan ja kotimaastaan. Suomeen tuloista syistä he eivät puhuneet. Kieli takkuili kaikilla, nimet maistuivat oudoilta ja hämmennys purkautui nauruna itselle ja muille.

Haastavinta oli ymmärtää kohtaamisemme luonne ja muoto: liikumista, muttei jumppaa tai aerobicia; tanssia, joskaan ei kansantansseja tai tangon askeleita; ei leikkiä, vaan liikettä ja olemisen tarkastelua. Improvisaatiot syntyivät sykäyksittäin, satunnaisesti ja ujosti. Piti etsiä omaa kulkureittiä tilassa, kohdata vapaasti, ottaa ryhmän johto tai lähteä itse seuraamaan. Tärkeintä oli intensiivisen suhteen luominen liikkeen aikana, joten harjoituksilla oli vain harvoin ennalta määrätty lopputulema. Syntyi neuvottomuutta ja ärtymystäkin, kun ohjeet hukkuivat kielen koukeroihin ja tekemisen idean oivaltaminen jäi paljolti tunnelman ja improvisaatioiden varaan, yksilölliseksi tapahtumaksi. Osa maahanmuuttajajanaalisista halusi oppia tanssiaskleita ja toivoi selkeämpää suunnitelmaa ja ohjausta tunneille.

Törmäsin heti alussa omaan kärsimättömään ja ristiriitaiseen olemukseeni. Koin arkuutta ja uteliaisuutta suhteettomina ryöppyinä. Halusin tutustua lähemmin, tönäistä tai kokeilla hiuksia ja ihoa, tulla itse kosketetuksi. Useimmiten helpointa oli vain mennä ohitse, säikkyä ja varoa tunkeilemasta. Kielellisestä ilmaisusta irti päästäminen ja liikkeelle alistuminen oli kuitenkin kaikkein vaikeinta. Olisin halunnut tietää heti muiden taustoista ja elämäntarinoista. Mirja ihmetteli kärsimättömyyttäni ja muistutti, ettei tanssitunneilla yleensä tiedetä toisten taustoista: ”Sitä ollaan tässä ja nyt, tässä tilassa ja tilanteessa, oman elämän historia kehon ja alitajunnan käytettävissä. Äly lepää siinä päällä, hereillä, mutta passiivisena ja antaa ruumiin toimia omalla viisaudellaan.” Raivostuttavaa. Niin monta kiinnostavaa ihmistä eri puolilta maailmaa ympärilläni, ja puheen pitikin olla liikettä.

Alkujännityksessä tarve luokitteluun ja kulttuurilla selittämiseen oli suuri. Harjoituksia tehdessämme erottelin mielessäni: omia reittejä etsiessään suomalaiset näyttivät kulkevan salin reunoilla yksin, eteensä tuijottaen ja itseensä keskittyen. Otimme tilan haltuun omilla linjoillamme, emmekä halunneet tai uskaltaneet kohdata keskitilan yhtenäisyyttä. Suurin osa maahanmuuttajista, erityisesti kurdeista ja venäläisistä, liikkui kehämäisesti keskellä, kenties muiden kontaktinottoa odottaen. Ajatus vapaasta liikkeestä ja tanssi-improvisaatiosta tuntui olevan heille vaikea. Osalla suomalaisnaisista taas oli jonkinlainen särjettyjen liikkeiden tieto ja ehkä modernista tanssista tai aerobicista opitut askeleet. Miten siis keskustelimme, kun liikuimme? Minusta me suomalaisnaiset liikuimme kuin pellolla; harpoimme, kuokimme, teimme selkeitä kaaria ja isoja liikkeitä. Kurdi- ja venäläisnaiset taas keskittyivät enemmän käsien ja vartalon yksityiskohtaiseen ilmentämiseen. He eivät harpponeet ja tallanneet kuten me.

Edelleen jatkoin sokeata kyselyäni: "Mitä tässä tilanteessa tapahtuu? Kohtaako individualistinen kantasuomalainen nainen traditioita mukanaan kantavan, mutta myös sopeutumiskykyisen maahanmuuttajanaisen? Oliko improvisaatiotilanne sittenkin hyvin eriarvoinen, vaikka liikekieli oli nimenomaan tarkoitettu tasa-arvoiseksi, kaikille avoimeksi kieleksi?" En tahtonut saada ajatuksen nöyryyttä ja liikkeen omaa voimaa valloilleen.

Pelko - halu

Ruumiisi on kieleksi, siis unohda, vaivu uneen, muistele uudelleen. Eläydy ja päästä irti! Tuskastuin, koska huomasin löytäväni hyvin hitaasti oman

**...me suomalaisnaiset
liikuimme kuin pellolla;
harpoimme,
kuokimme,
teimme selkeitä kaaria
ja isoja liikkeitä.**

temponi ja sen suhteen muiden liikkeisiin. Toistin samoja liikeratoja ja kompuroin tanssin tauottamisessa ja rytmien vaihdoissa. Tajusin, että jatkuva itsekontrolli ja -analyysi oli päästettävä vaipumaan taka-alalle. Minun oli siirryttävä yhdessäolon havainnoimiseen muilla keinoilla kuin tarkkailemalla, erittelemällä ja rationalisoimalla. Kun oletin jo ennalta tekemisen luonteen tietynlaiseksi, en pystynyt seuraamaan sen elämää, kuuntelemaan sen kysymyksiä tai vastaamaan kysymyksiin tilanteen sallimalla tavalla. Koetin vapautua siitä ansasta, jota kirjailija Jaan Kaplinski on kuvaillut todetessaan, että eläminen on korvautunut ajattelemisella ja liikkuminen reaalityodellisuudessa on korvautunut liikkumisella käsitevaruudessa.

Jokin dynamiikka löysi kuitenkin tiensä avoimeen tilaan ja keskinäiseen olemiseemme. Halu ymmärtää liikkeen idea ja ruumiillisuus ilmaisuvoimana nousi tunnistetun ja vielä tunnistamattoman välisestä vetovoimasta ja jännitteestä. Itsen kuunteleminen alkoi hahmottua ruumiin ja mielen välitilassa, sillä vasta sanoilla ajattelemisesta vapautuminen antoi tilaa oman olemuksen unohtamiselle ja uudestaan löytämiselle. Liikeimprovisaatiot pakottivat kokemaan oman ruumiin hiljaisuuksia ja mustia aukkoja. Venäläisten vahva, naisellinen liikeilmaisuus hämmensi poikamaista olemustani, kun taas muutaman ikäiseni kurdinaisen kevyt ja ujo muotokieli sai liikkeeni tuntumaan suurpiirteisiltä ja jollain tapaa vaativilta.

Improvisaatioharjoitukset muuttuivat ajan myötä yhteisöllisemmiksi, eivätkä ne periaatteessa antaneet mahdollisuutta pitkiin yksinpuheluihin muista etäällä. Tarkoituksena oli pyrkiä dialogiseen ymmärtämiseen, joka olisi lähtöisin kahdesta tai useammasta keskustelijasta, mutta joka sijoittuisi näiden väliin. Kun lähtökohtana oli tilanne, jossa osapuolet ymmärsivät toisiaan hyvin vähän, tai eivät lainkaan, saattoi

vuoropuhelu syntyä vain toiselle avautumalla. Dialogi on uskallusta lähteä yhteiselle matkalle ja suostumista toisen johdattamiseen ja johdatetuksi tulemiseen.

Huomasimme, kuinka vaikeasti muodostettavia ja hauraita vuoropuhelut ovat, kun peliin on laitettava itsensä fyysisenä keskustelijana. Liikkeen johdon ottaminen vaikutti aluksi epämuksulta, kun taas matkiminen, seuraaminen ja ryhmään sulautuminen sujuivat paljon helpommin. Vastavuoroiset energian- ja painonsiirtoharjoitukset olivat kuitenkin haastavimpia kaikille. Energian hajottaminen eli kiskominen ja vetäminen eri suuntiin vielä sujui, mutta yhdessä nojaaminen ja oman painon siirtäminen yhteiseen tasapainopisteeseen ei millään onnistunut. Toisen tuen varaan heittäytyminen, oman "painavuuden" unohtaminen ja oman ruumiin hallinnan pakottavuudesta vapautuminen - lieneekö siinä ikaikainen luottamisen pulma pelkistetyimmässä muodossaan?

Ja katset. Miten katsoa muita silmiin, kun ei puhuta ja kun tilanne on avoin, vailla selkeitä käyttäytymissääntöjä? Miten kutsua katseen avulla toinen tanssiin tai sopia johdon vaihdosta ilman sanoja? Mielessäni pyörivät muistutukset kulttuurisista katsomisen tavoista ja tabuista, sillä katseethan voivat ilmaista kaikkea kunnioituksesta häpäisemiseen, myöntymisestä kieltäytymiseen ja sulkeutumisesta uteliaaseen ihmettelyyn. Eräässä harjoituksessa meidän piti liikkua tilassa pitäen parista katseen avulla kiinni. Lopulta toinen kääntyi aina pois. Menetä parisi, etsi uusi katse. Täytyi osata luoda kutsuva, ystävällinen katse, joka olisi väistämättä kuitenkin vailla tietoa tulevaisuudesta. Katsominen ahdisti ajoittain kovasti, sillä se paljasti oman ja toisen epävarmuuden tai haluttomuuden. Eräs kurdinainen katsoi aina hieman ohitse säilyttäen näin

katseensa omanaan. Toisten katseen kohtaamiseen kuitenkin tottui, vieraista tuli tuttuja ja haparoivankin katseen oppi hyväksymään sekä itseltään että muilta.

Hiljaisuus

Tapaamistemme kuluessa jäljelle jääneet ryhmän jäsenet oivalsivat kukin omalla tavallaan yhdessäolon idean, ja saimme otteen tekemisen hiljaisuudesta ja heittäytymisen rytmikasta. Liike alkoi polveilla tilan eri tasoilla tempon ja aiheen siirtyessä nopeasti ihmiseltä toiselle. Liikkeen aikana löytyi aksentteja ja reaktioita, jotka läpäisivät koko ryhmän tai pysäyttivät kaikki hetkeksi. Harjoitukset saattoivat jo synnyttää aaltoilevan tanssin, jossa ruumiiden yhteinen sävel painoi unohduksiin kysymykset siitä, kuka tai minkä maalainen oli kulloinkin sävelen johdattajana. Lähestyimme tanssin omaa aikaa, jonka perustana oli hengittäminen ja olemassaolon tajuaminen.

Koin vahvasti, että jokin yhteinen siirtymä ja irtautuminen oli tapahtunut. Läheisyyden ja luottamuksen ilmapiiri oli hauras, mutta kuitenkin olemassa. Läheisyys tiivistyi Narkissos-harjoituksessa, jossa vuoroteltiin peiliin katsojan ja peilikuvan rooleja. Itsensä katsominen ja koskettaminen sekä omakuvaa kohti kurkottaminen oli hämmentävää, sillä harjoitus kääntyi itsensä ympäri ja lopulta ikään kuin koskimme toisiamme itsemme kautta. Narkissoksen tyyneyden jälkeen asettauduimme ahneesti järjestykseen vuo-

roin pituuden, käsien koon sekä silmien, hiusten ja ihon värin mukaan. Oli kiinnostavaa huomata, miten paikat järjestyksen janalla vaihtuivat jatkuvasti ja miten olimme pienissä yksityiskohdissa niin odottamattoman erilaisia: pitkät vaaleahiuksisia, mutta iholtaan tummia; mustahiuksiset iholtaan vaaleita; lyhyillä isot jalat ja pitkällä pienet kädet. Kokonaisuuden hajotessa pieniksi osiksi toisten luokitteleva vaikeutui. Erään nuoren kurdinaisen kanssa totesimme, että kätemme olivat suunnilleen saman kokoiset ja että kummankin vasen käsi oli oikeaa kauniimpi.

Loputtomien erojen ja yhtäläisyyksien kakofoniasta syntyi avoimuus salaisuudelle ja rauha yhdessäololle. Karkeat erot kansallisuuksien välillä vaimenivat, kun samanlaisuus ja erilaisuus muodostuivat sellaisten piirteiden kautta, jotka jättivät jälkeensä vain yksilöitä. Ja yksilöistä syntyi yhteisyys, liikkumisen äänetön puhe, jossa toimittiin sillä "hiljaisella tiedolla", joka on käsien taitoa, ihon tunnetta ja mielen syvien kerrosten intuitiivista ja myyttistä tietoa. Minulle puhumattomuus, lamauttava kielettömyys, kääntyi oivallukseksi hiljaisuuden täyteydestä ja kokemukseksi sanattomasta eheydestä. Ei hiljaisuus ole välttämättä merkki tyhjyydestä tai puutteesta, ja vain osa uutuuden, vierauden ja toiseuden kokemuksesta voi tulla sanoin ilmaistuksi.

Syli

Erään tunnin päätteeksi muutuimme kalaparveksi liikkuen limittäin epämääräisessä muodostelmassa tilaa ympäri, suuntaa nopeasti vaihtoen. Tuossa virrassa oleminen kosketti minua syvästi. Tila oli meidän, virta muuttui syliksi, olimme yksi kieppuva massa. Ehkä olin itse hetken aikaa jossain mielen pohjilla, siellä, missä ei ole oikeaa tai väärää, ei aikaa, ei subjekti-objekti -jakoa, on vain tunteita ja suhteita. Kenties

olin välittömässä ruumiillisessa olemassaolossani lähellä sitä tasoa ja maailmasuhdetta, joka edeltää sanoja ja ajatuksia.

Ajattelin tuon kosketetun olon syntyneen juuri siksi, että yhdessäolomme ei perustunut sanoihin, vaan liikkeeseen, joka oli hyvin intiimiä, mutta samalla vapaata ja hienovaraista. Tuntien loputtua poistuimme aina tilasta sen enempää juttelematta tai asioita pohtimatta. Ehkäpä ryhmän muoto ja tilanteen ainutkertaisuus perustuikin siihen, että olimme toisistamme aina tietyllä tavalla etäällä, kun emme tienneet tarkemmin toistemme taustoja ja elämäkokemuksia. Olimme tasa-arvoisemmassa tilanteessa, suomalaiset ja maahanmuuttajanaiset. Jokaisella oli oman tarinansa suojelemisen ja säilyttämisen oikeus, ja jokainen sai tuoda ruumiillaan esiin ainoastaan sen, minkä koki tarpeelliseksi. Työskentelimme siis yhdessä tilanteessa ja tilassa, joka oli paljosta eilisestä ja huomisesta rajattu. Jollain tavalla ympäröivä ruumiillisuus oli kuitenkin tuttua, ja oli turvallista olla osa salissa kieppuvaa kalaparvea.

**Loppua ei ole,
liike jatkuu.
Aika kiertää
itsensä ympäri
ja palaa alkuun...**

Loppu?

Loppua ei ole, liike jatkuu. Aika kiertää itsensä ympäri ja palaa alkuun, jossa loppu odottaa. Merkitystä ei ole sillä, kauanko tuo kokemus kesti tai mikä sen taiteellinen tuotos oli. Emme tutustuneet toisiimme tavanomaisella tavalla, enkä voi kirjoittaa, että ”näin he tunsivat, koska he sanoivat niin”.

Tai sittenkin. Kohtasimme tavalla, joka on ensimmäinen kaikista: fyysisellä kielellä, joka edeltää kaikkia sanoja lähdeittäessä ja saavuttaessa, siirryttäessä omasta vieraaseen. Tutustuimmeko kuitenkin? Mikä

Kirjoitus perustuu monikulttuurisen naisten liikeimprovisaatioryhmän kokoontumisiin, joita ohjasi syksyllä 1998 Keski-Suomen tanssinläänintaiteilija Mirja Tukiainen. Ryhmä jatkoi toimintaansa toukokuuhun 1999 ja valmisti improvisaatiokokemustensa pohjalta Jyväskylän Yläkaupungin yöhön esityksen Luukut.

totuus on minun ruumiini tiedolla ja muistilla, mieleni huomioilla? Filosofin Luce Irigaray kirjoittaa, että ihmettely muodostaa avautuneen kohdan ympäröivän ja syliinsä sulkevan jälkeen tai ennen sitä. Ihmettely ei ole siten sisällyttämistä, eikä ihmettelyn kohdetta valloiteta tai omisteta, vaan se jää selittämättömäksi.

Olen muukalainen itselleni. Olen naisena usein muukalainen myös yhteiskunnassani. Kuinka moninkertaisia muukalaisia maahanmuuttajanaiset ovat? Yksilöllisestä ulkopuolisuudesta syntyy liikesarja, jossa vallitsee yhtäältä heittäytymisen ja sulautumisen, toisaalta erkaantumisen ja erottautumisen dynamiikka. Ihmettely on yhtä aikaa aktiivista ja passiivista, ja monenlaisuus voi sekä herättää mielen että rauhoittaa sielun ja ruumiin.

Päädyn paradoksaaliseen tilanteeseen, koska kirjoitan jostain sellaisesta, jonka ymmärsin aukeavan parhaiten ilman sanoja. Siksi en pyrikään muotoilemaan vastausta kysymyksiin, mihin tanssi johti ja oliko tarinalla opetus. Meillä oli hetken ajan hyvin erityinen kokemus, joka kenties oli vain utopinen mielikuva. Sanaton sattuma, joka antoi tietoa siitä, mitä ei (vielä) ole ja mitä ei siis voi järjen avulla tietääkään.

Perhosen siiven välähdys.

[...v ä l ä h d y s]

Kavalkadi Cassandra 2000

Kavalkadi Cassandra 2000:n julkaisut ja yleisötapahtumat Helsingissä

KASSANDRA JUHLII -tapahtuma Itäkeskuksen Stoassa 27.1.-3.2.2000. Juhlailtojen teemoina olivat somalialainen, perulainen, japanilainen, romaani- ja kurdi-kulttuuri. Juhlailtoihin sisältyi illallinen, työpajoja ja esitys, jossa kunkin kulttuurin musiikki, tanssi, laulu ja runous saivat puheenvuoron. Lopuksi yleisö koki poikkitaiteellisen *Hiljentymisen huoneen*.

MAAILMOJEN MERI –näyttely Helsingin Taidehallissa 5.3.-26.3.2000. Maailmojen Meri sisälsi taidenäyttelyn, performansseja, tansseja sekä lauluja eri puolilta maailmaa. Iltaisin nähty *Monet värit* -esitys yhdisti äänen, liikkeen ja tanssin kuvataiteen maailmaan. Esitystä edelsi teemaillallinen Taidehallin klubissa, jonka jälkeen tanssittiin etnomusiikin tahdissa.

SATEENKAARI –teatteriesitys Katajanokan konepajalla 2.8.-18.8.2000. Käsikirjoituksen materiaali koottiin usean vuoden aikana monikulttuurisen kirjoittajaryhmän teksteistä ja eri puolilta maailmaa kootuista myyteistä. Ammattidramaturgit tekivät lopullisen työn yhdessä projektin johtajan, teatteriohjaaja Ritva Siikalan kanssa. Sateenkaaren musiikki koottiin ja sovitettiin lauluista, jotka kerättiin monikulttuuriselta naisryhmältä Teatterikorkeakoulun täydennyskoulutuskeskuksen kanssa järjestetyssä musiikkityöpajassa.

ÄIDIT JA TYTTÄRET -lastenkulttuuritapahtuma Annantalossa 21.8.-27.8.2000. Päivittäisissä työpajoissa valmistettiin lasikoruja ja savitöitä, tutustuttiin batiikkivärjäykseen, soitettiin, laulettiin, näyteltiin, maalattiin sekä pohdittiin identiteettiä. Työpajoissa hahmotettiin toiminnan kautta kuinka äidit ja tyttäret luovat monikulttuurista todellisuutta, minkälaisia ihanteita kantasuomalainen nuorisokulttuuri tarjoaa tytöille ja millaisia uussuomalaisten nuorten sovellutukset ihanteista ovat. Työpajat toteutettiin yhteistyössä kahden peruskoulun kanssa.

Viikonloppuna tapahtuma oli yleisölle avoin. Työpajat esittäytyivät näyttelyssä, teatteriesityksissä ja konsertissa.

NAINEN, KATSO! –elokuvaviikonloppu Lasipalatsissa 6.-8.10.2000. Dokumentti- ja fiktiuelokuva -festivaalin teemoina olivat mm. kahdessa kulttuurissa eläminen ja miksi fundamentalismi, fanatismi ja feminismi voivat vaikuttaa synonyymeiltä.

IRIS! -video- ja valokuvanäyttely Lasipalatsissa 6.-27.10.2000. Uussuomalaisen nuorten naisten valokuvanäyttelyn teemana oli oma elinympäristö. Videot ja valokuvat valmistuivat Kassandran työpajoissa.

TIEDE, RUUMIS, TAIDE –workshop syyslukukaudella 2000. Workshopissa käsiteltiin ruumiillisuutta, sukupuolta, katsetta, tilaa ja identiteettiä hahmottavia tieteellisiä tekstejä tanssiin, teatteriin, keskusteluun ja kirjoittamiseen perustuvien harjoitusten avulla. Workshop toteutettiin yhteistyössä Helsingin yliopiston Kristiina-instituutin kanssa.

YLEISÖLUENTOSARJAT kevät- ja syyskausilla 1998-2000. Teatteri Raivoisien Ruusujen Fredrikintorin näyttämöllä järjestettiin yleisöluentosarjoja, joissa käsiteltiin monikulttuurisuuden ja naiseuden teemoja monista eri näkökulmista.

JULKAISUT. Tämän kirjan lisäksi *Kassandra 2000* tuottaa kaksi julkaisua. Reportaasikirja *Kassandra 2000 - enemmän kuin teatteria* on painottunut tieteellisesti ja antaa elävästi näkökulmia uussuomalaisuuteen. *Somalirunouskirja* ja äänite on kulttuuritutkimuksellinen pioneerihanke Suomessa asuvien somalinaisten suullisesta perinteestä. Se sisältää projektin aikana kerättyjä somalinaisten runoja ja lauluja.

Kirjallisuutta

Tulin yksin | Zahra Ahmed Dahir & Marja Tiilikainen

Abdalla, Raqiya Haji Dualeh (1982): *Sisters in Affliction. Circumcision and Infibulation of Women in Africa*. London. Zed Press.

Merryman, Nancy Hawk (1996): *Women's Welfare in the Jubba Valley: Somali Socialism and After*. Teoksessa Catherine Besteman and Lee V. Cassanelli (eds.), *The Struggle for Land in Southern Somalia. The War Behind the War*; pp. 179-198. Westview Press: Boulder, Colorado.

Simons, Anna (1995): *Networks of Dissolution. Somalia Undone*. Westview Press: Boulder, Colorado.

Anteeksi rouva, mistä nämä pakolaiset tulevat? | Helena Oikarinen-Jabai

Isaksson, Pekka, Jokisalo, Jouko (1998): *Kallonmittaajia ja skinejä. Like ja Pystykorva*: Helsinki.

Opitz, May (1986): *Racism, Sexism, and Precolonial Images of Africa in Germany*.

Racism here and now. Teoksessa *Showing our Colours* toim. May Opitz, Katharina Oguntoye & Dagmar Schultz. The University press of Massachusetts Press: Amherst. Engl. käännös 1992.

Löytty, Olli (1997): *Valkoinen Pimeys*. Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisu 55: Jyväskylän yliopisto.

Pirunkieli, sadun kieli, äidinkieli | Vuokko Hirvonen

Aikio, Inger Mari (1993): *Jiehki vuolde ruonas gidđa*. DAT: Guovdagaidnu.

Aikio, Samuli (1992): *Olbmot ovdal min. Sámiid historjá 1700-logu rádjái*. Sámi Instituhtta. Girjegiisá: Ohcejohka.

Bäckman, Louise (1992): *Female: Divine and Human. A Study of the Position of the Woman in Religion and Society in Northern Eurasia. – Hunters. Their Culture and Way of Life*. Åke Hultkrantz-Örnnulf Voren (edit.). Tromsø Museum Skrifter VOL. XVIII. Tromsø: Universitetsförlaget, 144-162.

Hirvonen, Vuokko (1999): *Saamenmaan ääniä. Saamelaisen naisen tie kirjailijaksi*. SKS: Helsinki.

Leisiö, Timo (1978): *Saamelaisten vanhakantainen musiikki*. *Kansanmusiikki* 2, 2-15.

Lukkari, Rauni Magga (1980): *Jienat vulget*. Helsset: SCSD.

Lukkari, Rauni Magga (1986): *Losses beavegirji*. DAT: Guovdagaidnu.

Paltto, Kirsti (1987): *Guhtoset dearvan min bohccot*. DAT: Guovdagaidnu.

Paltto, Kirsti (1997): *Bestoriin. Gielas: Ohcejohka*.

Müller-Wille, Ludger (1996): *Kahden kulttuurin kohtaaminen. Saamelaiset ja suomalaiset Utsjoella*. Arktisen keskuksen tiedotteita. Arktinen keskus, Lapin yliopisto: Rovaniemi.

Reuterskiöld, Edgar (1910): *Källskrifter till lapparnas mytologi. Bidrag till vår odlings häfder*. Stockholm.

Ränk, Gustav (1955): *Lapp Female Deities of the Madder-akka Group. – Studia Septentrionalia. Vol. VI*. Oslo, 7-79.

Hiuksien minuus: Poikani 'dreadlocksit' | Renja Suominen-Kokkonen

Bourdieu, Pierre (1984): *Distinction: a Social Critique of Taste*. Routledge: London.

Dalen, Monica & Saetersdal, Barbro (1992): *Utelandsadopterte barn i Norge. Tilpasning - opplæring - identitetutvikling. Empirisk undersøkelse og teoretisk viderutvikling*. Spesiellaerhøgskolen, Universitet i Oslo: Oslo.

Gilroy, Paul (1997): *'Diaspora and*

the Detours of Identity'. Teoksessa Kathryn Woodward (edit.): Identity and Difference. Culture, Media and Identities. SAGE Publications & The Open University: London.

Hall, Stuart (1990): Cultural Identity and Diaspora. Teoksessa J. Rutherford (edit.): Identity: Community, Culture, Difference. Lawrence and Wishhart: London.

Levi-Strauss (1981): Claude, The Savage Mind. The Nature of Human Society. Weidenfeld and Nicolson: London.

Mercer, Kobena (1990): Black Hair/Style Politics. Teoksessa Russel Ferguson et al. (edit.): Out There: Marginalization and Contemporary Culture. The New Museum of Contemporary Art & The MIT Press: New York & Cambridge, Mass. & London.

Woodward, Kathryn (1997): Concepts of Identity and Difference. Teoksessa Kathryn Woodward (edit.): Identity and Difference. Culture, Media and Identities. SAGE Publications & The Open University: London.

Tämän maailman tanssi | Mianna Meskus

Bardy, Marjatta (1998): Mieli liik-
keessä - käynti Outi Heiskasen ta-

loissa ja kuvissa. Teoksessa Bardy, Marjatta (toim.): Taide tiedon lähteenä. Atena: Jyväskylä.

Irigaray, Luce (1996): Sukupuolieron etiikka. Gaudeamus: Helsinki.

Karisto, Antti (1998): Rajankäyntiä - kognitiivisen, esteettisen ja moraalisen suhteista. Teoksessa Bardy, Marjatta (toim.): Taide tiedon lähteenä. Atena: Jyväskylä.

Koivunen, Hannele (1998): Hiljainen tieto luovuuden lähteenä. Teoksessa Bardy, Marjatta (toim.): Taide tiedon lähteenä. Atena: Jyväskylä.

Kristeva, Julia (1992): Främlingar för oss själva. Natur och Kultur: Stockholm.

- (1993). Puhuva subjekti. Tekstejä 1967-1993. Gaudeamus: Helsinki.

Laukka, Maria (1998): Leikki leikin vuoksi, mutta taiteen tähden. Teoksessa Bardy, Marjatta (toim.): Taide tiedon lähteenä. Atena: Jyväskylä.

Linko, Maaria (1998): Aitojen elämysten kaipuu. Yleisön kuvataiteelle, kirjallisuudelle ja museoilta antamat merkitykset. Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja 57. Jyväskylän yliopisto.

Parviainen, Jaana (1997): Taito, kehomuisti ja kehollinen tieto. Teoksessa Sarje, Aino (toim.): Näkökulmia tanssinopettamiseen; suomalaisten tanssitaiteilijoiden ja tanssintutkijoiden kirjoituksia. Tanssintutkimuksen vuosikirja 1997. Yliopistopaino: Helsinki.

Rouhiainen, Leena (1999): Huomioita Merleau-Pontyn filosofiasta ja taiteen tutkimisesta. Teatterikorkea 1, 40-43.

Saarikangas, Kirsi (1996): Katseita, kohtaamisia, kosketuksia. Tilassa muodostuvat merkitykset. Tiede & edistys 21: 4, 306-318.

Sarje, Aino (1994): 1980-luvun suomalaisten taidetanssikäsityksien taideteoreettista tarkastelua. Yleisen kirjallisuuden, teatteritieteen ja esteetiikan laitos. Helsingin yliopisto.

Sava, Inkeri (1998): Taiteen ja tieteen kietoutuminen tutkimuksessa. Teoksessa Bardy, Marjatta (toim.): Taide tiedon lähteenä. Atena: Jyväskylä.

Timonen, Senni (1998): Jos ois mulla linnun siivet...Utopiasta kansanlyriikassa. Teoksessa Bardy, Marjatta (toim.): Taide tiedon lähteenä. Atena: Jyväskylä.

Tukiainen, Mirja: Päiväkirjamuistiinpanot monikulttuurisen liikeimprovisaatioryhmän kokoontumisista syksyllä 1998.

Tekijät

AMRAN MOHAMED AHMED, somalinkielisen lähiradion toimittaja,
oman äidinkielen opettaja, Helsinki.

VILMA BAGAROVA-N´SOMBO, FM, opiskelija, Helsinki.

ROXANA CRISÓLOGO, OTK, runoilija, Helsinki.

ZAHRA AHMED DAHIR, lähihoitaja, somalin kielen tulkki, Helsinki.

HÉLEN ELDE, ohjaaja, näyttelijä, Helsinki.

VUOKKO HIRVONEN, FT, lehtori, Saamelainen korkeakoulu | Sámi allaskuvla,
Kautokeino ja Utsjoki.

SEIJA JOUHKI, kuvataiteilija, Espoo.

MIANNA MESKUS, sosiologian opiskelija, Helsinki.

HELENA MIETTINEN, VTM, toimituspäällikkö, kirjailija, Helsinki.

MARITA MUUKKONEN, toimittaja, Helsinki.

LEENA NEUVONEN, valokuvaaja, graafinen suunnittelija, Helsinki.

MARITZA NÚÑEZ, MA, runoilija, kirjailija, diplomikuoronjohtaja, Helsinki.

VIKTORIA NIKKARI, TaM, kuvataiteilija, Lohja.

HELENA OIKARINEN-JABAI, FM, kehityspsykologi, kulttuuriantropologi, Helsinki.

ELINA RAINIO, TeL, ohjaaja, teatteriopettaja, Helsinki.

ANNIKA SANDLUND, VM, toimittaja, humanitaarisen avun työntekijä, Helsinki.

TUULA SAKARANAHO, FT, uskontotieteen dosentti, Helsingin yliopisto,
Suomen Akatemian tutkijatohtori, Helsinki.

RITVA SIIKALA, teatterin johtaja, ohjaaja, Cassandra 2000 -projektin johtaja, Helsinki.

LISA SOMMAR-SANDSTRÖM, FM, valokuvaaja, toimittaja, Tukholma.

RENJA SUOMINEN-KOKKONEN, FT, taidehistorian dosentti, Turun yliopisto,
taidehistorian assistentti, Helsingin yliopisto, Helsinki.

MARJA TIILIKAINEN, FL, tutkija, Helsinki.

ARJA UUSITALO, runoilija, kirjailija, Tukholma.

k a s s a n d r a

kertomuksia suomalaisuudesta

Vuonna 1998 joukko eri alojen taiteilijoita ja tutkijoita kerääntyi pohtimaan uussuomalaisuuden muotoutumista naisen näkökulmasta. Tavoitteena oli tuottaa Helsingin kulttuurikaupunkivuodeksi kavalkadi *Kassandra 2000*, taiteen ja tieteen monikulttuurinen projekti, sarja yleisötapahtumia ja julkaisuja.

Kassandra - kertomuksia suomalaisuudesta on projektin ensimmäinen julkaisu. Kirjoittajien joukossa ovat mm. seuraavat kassandralaiset: ohjaaja ja näyttelijä Helen Elde, runoilija Amram Mohamed Ahmed, kirjailija Helena Miettinen, näytelmäkirjailija Maritza Nuñez ja runoilija Roxana Crisólogo.

Teksteissä kohtaavat taide ja tiede, Suomeen sopeutuminen ja kotimaan kaipaus, työn tekeminen, sekä erilaisten kulttuurien, aikojen, paikkojen ja temperamenttien värikäs yhteiselo. Näihin kertomuksiin voi palata sittenkin, kun elämymatkat, performanssit, musiikki- ja teatteriesitykset, työpajat ja näyttelyt ovat vain muistoja.

k a s s a

Kansi: Leena Neuvonen

ISBN 951-8989-52-4 04

9 789518 989526

www.kaantopiiri.fi